

KANCELARIA SENATU
BIURO ANALIZ I DOKUMENTACJI
Dział Analiz i Opracowań Tematycznych

Przeciwdziałanie przemocy
w rodzinie na tle wybranych
rozwiązań legislacyjnych

OPRACOWANIA TEMATYCZNE

OT-583

MAJ 2010

©Copyright by Kancelaria Senatu, Warszawa 2010

Opracowanie:
Jagoda Tracz-Dral

Biuro Analiz i Dokumentacji Kancelarii Senatu
Dyrektor – Agata Karwowska-Sokołowska – tel. 022 694 94 32, fax 022 694 94 28,
e-mail: sokolows@nw.senat.gov.pl
Wicedyrektor – Ewa Nawrocka – tel.022 694 98 53,
e-mail: nawrocka@nw.senat.gov.pl
Dział Analiz i Opracowań Tematycznych tel. 022 694 98 04

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Formy przemocy	8
3. Polskie uregulowania prawne dotyczące przemocy w rodzinie	11
4. Zadośćuczynienie i odszkodowanie od państwa polskiego za bezprawne działanie organów państwa	26
5. Ramy prawne na szczeblu europejskim	27
Program Unii Europejskiej DAPHNE III	31
6. Rozwiązania legislacyjne w innych państwach	33
Austria	33
Belgia	35
Czechy	35
Dania	35
Francja	36
Hiszpania	37
Luksemburg	38
Niemcy	38
Szwecja	39
Wielka Brytania	41
Stany Zjednoczone	46
7. Skarga Nahide Opuz przeciwko Turcji do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	48
8. Załączniki	51
9. Zalecenie 1666 (2004), Ogólnoeuropejski zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci	51
10. Zalecenie Rec (2002)5 Komitetu Ministrów do państw członkowskich w sprawie ochrony kobiet przed przemocą	53
11. Decyzja Nr 779/2007/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20.06.2007 – program DAPHNE III	64
12. Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: Dzieci jako pośrednie ofiary przemocy domowej	75
13. Zarządzenie Nr 162 Komendanta Głównego Policji z dnia 18.02.2008	83

Wstęp

Istnieje wiele definicji przemocy w rodzinie (*domestic violence*). Wszystkie z nich zawierają takie elementy jak: działanie zamierzone, intencjonalne, świadome; przewaga sił agresora; wywołanie cierpienia i szkody; działanie skierowane przeciwko członkowi rodziny; działanie z intencją wyrządzenia komuś krzywdy, narzucenia mu władzy, dokonania bezprawnych czynów, godzenia w czyjąś osobistą wolność, naruszenia praw i dóbr osobistych; działanie

wykraczające poza społeczne normy, zasady relacji międzyludzkich.

Przemoc rodzinna według ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie to „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste, w szczególności narażające na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”¹.

Angielska organizacja „Aquarius” definiuje przemoc domową jako „każdą formę fizycznego, emocjonalnego, seksualnego lub finansowego nadużycia, która ma miejsce w relacji z kimś bliskim lub członkiem rodziny. Zaliczamy do tego znęcanie się, maltretowanie, kontrolowanie zachowania drugiej osoby”.

Od 1998 roku w Policji została wprowadzona procedura postępowania w czasie interwencji wobec przemocy domowej pod nazwą „Niebieska Karta”. Procedura została opracowana przez Komendę Główną Policji, Komendę Stołeczną Policji oraz Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Warszawie. „Niebieska Karta” jest dokumentem służbowym wypełnianym przez funkcjonariusza Policji² i od 2004 roku przez pracownika socjalnego w przypadku stwierdzenia lub podejrzenia przemocy w rodzinie.

---

¹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z póź. zm.

² Zarządzenie nr 162 Komendanta Głównego Policji z dnia 18 lutego 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania przez Policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury „Niebieskiej Karty”, Dz. Urz. KGP nr 4, poz. 30.

Służy ona dokumentowaniu faktów związanych z przemocą w danej rodzinie, ocenie zagrożenia dalszą przemocą, przygotowaniu skutecznego planu pomocy osobie poszkodowanej, jest dowodem w sprawach sądowych.

Statystyki Komendy Głównej Policji pokazują, że liczba ofiar przemocy domowej w 2009 roku wg danych z „Niebieskiej Karty” wynosiła ogółem 132,8 tys. 80,8% ofiar tych przestępstw to kobiety i dzieci. Dzieci do 13 lat, które doświadczyły przemocy domowej, to grupa 20,7 tys. (patrz Tabela 1).

Liczba sprawców przemocy domowej w 2009 roku wynosiła 81,5 tys. 94,9% sprawców przemocy to mężczyźni (patrz Tabela 2), z których prawie 64,3% było pod wpływem alkoholu (patrz Tabela 4). Policja w sprawach dotyczących przemocy w rodzinie interweniowała ponad 81,4 tys. razy (patrz Tabela 3), częściej w mieście (ponad 48 tys.) niż na wsi (ponad 33 tys.). W wyniku tych działań zostało zatrzymanych 34,7 tys. sprawców, w tym 33,5 tys. mężczyzn. Przemoc w rodzinie może mieć, i często ma, najtragiczniejszy finał. Przyczyną co trzeciego zabójstwa jest tzw. konflikt w rodzinie, w wyniku którego w 2008 roku zostało zamordowanych 247 osób (liczba popełnionych zabójstw ogółem wynosi 759)³. Ofiarami zabójstw w wyniku przemocy były przede wszystkim kobiety. W Hiszpanii co roku ginie z rąk partnerów 50 – 70 kobiet⁴.

Tabela 1. Ofiary przemocy domowej wg „Niebieskiej Karty”

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Liczba ofiar przemocy domowej ogółem	127.515	137.299	150.266	156.788	157.854	130.682	139.747	132.796
w tym kobiety	74.366	80.185	88.388	91.374	91.032	76.162	81.985	79.811
w tym mężczyźni	7.121	7.527	9.214	10.387	10.313	8.556	10.664	11.728
dzieci do lat 13	30.073	32.525	35.137	37.227	38.233	31.001	31.699	27.502
nieletni od 13 do 18 lat	15.955	17.062	17.527	17.800	18.276	14.963	15.399	13.755

Źródło: Komenda Główna Policji.

³ Dane statystyczne Komendy Głównej Policji.

⁴ K. Zuchowicz, *Unia powinna walczyć z domowymi katami*, Rzeczpospolita z dnia 6 stycznia 2007.

Tabela 2. Sprawcy przemocy domowej

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Liczba sprawców przemocy domowej ogółem	76.991	83.330	91.920	97.142	96.775	81.743	86.568	81.472
w tym kobiety	2.903	2.861	3.501	4.153	4.074	3.632	3.942	3.926
w tym mężczyźni	73.759	80.233	88.180	92.776	92.526	77.937	82.425	77.326
nieletni	329	236	239	213	175	170	201	220

Źródło: Komenda Główna Policji.

Tabela 3. Interwencje Policji

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Interwencje domowe ogółem	559.387	593.727	610.941	608.751	620.662	718.819	658.651	573.834
w tym dotyczące przemocy w rodzinie	96.449	85.512	92.495	96.773	96.099	81.403	86.455	81.415

Źródło: Komenda Główna Policji.

Tabela 4. Sprawcy przemocy domowej będący pod wpływem alkoholu

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Liczba sprawców przemocy domowej będących pod wpływem alkoholu	60.884	64.064	70.203	74.633	74.772	63.303	61.991	54.201
w tym kobiety	-	1.305	1.780	2.255	2.126	2.073	1.949	1.769
w tym mężczyźni	-	62.690	68.382	72.315	72.588	61.085	59.987	52.379
w tym nieletni	-	69	41	63	58	145	55	53

Źródło: Komenda Główna Policji.

Formy przemocy

W literaturze przedmiotu przedstawiane są różne formy przemocy w rodzinie: psychiczna (emocjonalna), fizyczna, seksualna, ekonomiczna. Z analizy przeprowadzonej w 2007 roku dotyczącej skali zjawiska przemocy w rodzinie⁵ wynika, że najbardziej rozpowszechnioną formą przemocy jest przemoc psychiczna (31%). Rzadszą formą przemocy jest przemoc fizyczna (17%), ekonomiczna (8%) oraz seksualna (3%).

Przemocą psychiczną są działania mające na celu pozbawienie ofiary zaufania do siebie samej tak, aby czuła się samotna i zależna tylko od agresora. Formami przemocy psychicznej są m.in.: przymus i groźby, upokarzanie, zastraszanie, poniżanie, szantaż emocjonalny, wyzywanie, obwinianie, wmawianie choroby psychicznej, izolowanie, manipulowanie poczuciem winy, karanie przez odmowę uczuć, odmawianie współżycia seksualnego, wyśmiewanie, zawstydzanie, kontrolowanie lub uniemożliwianie kontaktów z innymi, zabranianie korzystania z telefonu, samochodu, narzucanie własnych poglądów, zakaz opuszczania domu, brak zainteresowania, brak szacunku, stała krytyka, oskarżanie o wywołanie przemocy, wymaganie bezwzględnego posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, niszczenie przedmiotów cennych dla ofiary. Konsekwencją takiej przemocy może być niska samoocena, wzmożona czujność, tiki nerwowe, zmiana nastrojów, słaba kontrola emocji.

Drugą formą przemocy w rodzinie jest **przemoc fizyczna**, czyli celowe działanie, w którym sprawca wykorzystuje przewagę sił w stosunku do członków swojej rodziny. Sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na poważne szkody, a doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Przemoc fizyczna to bicie, kopanie, popychanie, torturowanie, policzkowanie, okaleczanie, drapanie, uderzenie pięścią, plucie, szarpanie za włosy, wykręcanie rąk,

⁵ Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, *Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie*, październik 2007 r., Warszawa.

duszenie, przypalanie papierosem, rzucanie przedmiotami oraz wszelkie inne działania, które wywołują ból i strach.

Przemoc seksualna to angażowanie dziecka w aktywność seksualną przez osobę dorosłą: wymuszanie pożycia seksualnego, aktywności seksualnej, seksu z osobami trzecimi, nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, gwałt, sadystyczne formy współżycia, krytyka zachowań seksualnych, zmuszanie do oglądania filmów lub gazet pornograficznych, rozbieranie z zastosowaniem przemocy fizycznej. Przemoc ta może być jednorazowym incydem lub powtarzać się przez dłuższy czas.

Tego rodzaju przestępstwa określone są w rozdziale XXV Kodeksu karnego i dotyczą odpowiedzialności karnej za przestępstwa wymierzone w wolność seksualną oraz w obyczajowość. Art. 200 k.k. określa odpowiedzialność za przestępstwo seksualnego wykorzystywania dziecka. Odpowiedzialność ponosi sprawca, który dopuszcza się seksualnego wykorzystywania osoby poniżej 15 lat⁶. W § 2 określona jest odpowiedzialność za przestępstwo prezentowania małoletniemu poniżej 15 lat wykonania czynności seksualnej.

Tabela 5. Przestępstwa seksualne z art. 200 k.k.

Rok	art. 200
2009	6 021
2008	1.683
2007	1.882
2006	1.687
2005	1.697
2004	1.923
2003	1.817
2002	1.485

Źródło: Komenda Główna Policji.

⁶ Art. 200 § 1. „Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. „Tej samej karze podlega, kto w celu zaspokojenia seksualnego prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej”.

Przestępstwo kazirodztwa jest przedmiotem regulacji art. 201 Kodeksu karnego, zgodnie z którym, obcowanie płciowe między spokrewnionymi osobami podlega karze pozbawienia wolności. Przez obcowanie płciowe rozumiany jest stosunek heteroseksualny, jak i jego namiastki (stosunek oralny i analny), a także stosunki homoseksualne. Poza zakresem karalności z art. 201 k.k. pozostaje natomiast podejmowanie "innych czynności seksualnych". Są to takie zachowania zaspokajające popęd seksualny, które nie mieszczą się w pojęciu obcowania płciowego, np. obmacywanie o charakterze seksualnym⁷. Przedmiotem czynu opisanego w charakteryzowanym przepisie mogą być tylko osoby pozostające ze sobą w określonym stosunku. Jest to więc pokrewieństwa polegająca na byciu rodzeństwem, wstępnym lub zstępnym, przysposobionym lub przysposabiającym. Wstępnymi to rodzice, dziadkowie, pradziadkowie itd., natomiast zstępnymi to dzieci, wnuki, prawnuki itd.

Tabela 6. Przestępstwa seksualne (kazirodztwo) z art. 201 k.k.⁸

Rok	art. 201
2009	51
2008	28
2007	47
2006	26
2005	49
2004	55
2003	48
2002	37

Źródło: Komenda Główna Policji.

Z kolei przepisy rozdziału XXVI Kodeksu karnego o przestępstwach przeciwko rodzinie i opiece przewidują odpowiedzialność karną za przestępstwo znęcania się.

⁷ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 1998.

⁸ Art. 201 k.k. brzmi: „Kto dopuszcza się obcowania płciowego w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”.

Głównym przedmiotem ochrony w odniesieniu do tych przestępstw jest dobro rodziny, a także prawidłowe wykonywanie opieki. Art. 207 k.k. mówi o czynie karalnym za znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad członkiem swojej rodziny lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny⁹.

Tabela 7. Przestępstwa znęcania się z art. 207 k.k.

Rok	art. 207 § 1¹⁰	art. 207 § 2 i 3¹¹
2009	20.341	164
2008	20.998	169
2007	22.561	239
2006	24.238	305
2005	22.450	202
2004	22.399	211
2003	23.166	222
2002	23.737	184

Źródło: Komenda Główna Policji.

Polskie uregulowania prawne dotyczące przemocy w rodzinie

Aby skutecznie przeciwdziałać przemocy w rodzinie w 2005 roku została uchwalona ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która określa zadania realizowane w tym zakresie, zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie i wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

W ramach udzielania pomocy osobom, które doświadczyły przemocy, ustawa przewiduje następujące działania: poradnictwo medyczne, psychologiczne, prawne i socjalne, ochrona przed dalszym krzywdzeniem (uniemożliwienie osobom stosującym przemoc

⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz. U. Nr 88, poz. 553, z póź. zm.

¹⁰ Znęcanie się nad rodziną.

¹¹ Znęcanie się ze szczególnym okrucieństwem oraz targnięcie się pokrzywdzonego na swoje życie, w następstwie znęcania się nad nim.

korzystania ze wspólnie zajmowanego mieszkania oraz zakaz kontaktowania się z ofiarą), zapewnienie schronienia w ośrodkach dla ofiar przemocy.

Ustawa zdefiniowała pojęcie przemocy domowej jako „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”¹². W definicji nie uwzględniono przemocy ekonomicznej, która często występuje jako jeden z elementów zachowania się sprawcy.

W obowiązującym stanie prawnym ustawa stanowi m.in. że:

- sąd może zamienić sprawcy areszt tymczasowy na dozór policyjny, pod warunkiem jednak, że opuści on lokal zajmowany z pokrzywdzonym. W przypadku zawieszenia kary sąd może też określić sposób kontaktowania się sprawcy z ofiarą, może też w takim przypadku zakazać zbliżania się skazanego do pokrzywdzonego w określonych okolicznościach,
- osoba, która w związku z wykonywaniem obowiązków zawodowych poweźmie podejrzenie, że w danej rodzinie dochodzi do przemocy, będzie zobowiązana do złożenia zawiadomienia o tym Policji lub prokuratorowi (nie przewidziano sankcji karnych za niedopełnienie tego obowiązku),
- gminy są zobowiązane do tworzenia własnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, prowadzenia poradnictwa i interwencji w przypadku jej zaistnienia, prowadzenia gminnych ośrodków wsparcia dla rodzin dotkniętych przemocą.
- powiaty mają realizować także zadania administracji rządowej w postaci prowadzenia specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar oraz opracowywać programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców,
- sąd, który wydaje orzeczenie o zawieszeniu kary za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy wobec członka rodziny ma możliwość nałożenia na sprawcę obowiązku poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu, albo oddziaływaniom terapeutycznym lub uczestnictwu w programach edukacyjno-korekcyjnych,

---

¹² Art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

- sprawca przemocy poddaje się działaniom programów korekcyjno-edukacyjnych, leczeniu odwykowemu lub rehabilitacyjnemu (sprawca musi wyrazić na to zgodę),
- zawiesza się pełnienie obowiązków służbowych na czas trwania postępowania, w stosunku do wychowawcy, który jest zatrudniony w placówce opiekuńczo-wychowawczej, w sytuacji kiedy zostanie on oskarżony o popełnienie przestępstwa z użyciem przemocy.

Ustawa nie reguluje kwestii postępowania ze sprawcą od chwili wystąpienia przemocy w rodzinie do momentu wydania wyroku przez sąd. Nie rozwiązuje tego problemu przepis, który umożliwia sądowi zastosowanie dozoru Policji zamiast tymczasowego aresztowania, pod warunkiem, że oskarżony opuści lokal zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym. Dopiero później, zawieszając wykonanie kary, sąd może zobowiązać skazanego do powstrzymywania się od kontaktów z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób oraz do opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Po 3 latach funkcjonowania ustawy i przeprowadzeniu w 2007 roku diagnozy dotyczącej skali zjawiska przemocy w rodzinie uznano, że konieczna jest bardziej skuteczna ochrona ofiary przed sprawcą, co przełożyło się na projekt nowelizacji opisanego aktu prawnego.

30 maja 2008 roku wpłynął do Sejmu poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1789), a 12 lutego 2009 roku rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1698). Ten drugi projekt został skierowany 17 lutego 2009 roku do I czytania na posiedzenie Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. I czytanie projektu odbyło się na posiedzeniu komisji w dniu 5 marca 2009 roku, na którym komisja podjęła uchwałę o przeprowadzeniu wysłuchania publicznego, które odbyło się 31 marca 2009 roku. W posiedzeniu udział wzięli m.in. przedstawiciele Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Zdrowia, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Rzecznik Praw Dziecka oraz przedstawiciele stowarzyszeń, fundacji i federacji zajmujących się pomocą dla rodzin dotkniętych przemocą. 2 kwietnia 2009 roku projekt został skierowany do powołanej komisji nadzwyczajnej.

Rządowy projekt ustawy powstał przy współudziale organizacji pozarządowych: Fundacji „Dzieci Niczyje”, Komitetu Ochrony Praw Dziecka, Fundacji „Mederi”,

Stowarzyszenia na rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, Stowarzyszenia „Damy Radę” oraz Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”.

Celem projektu ustawy jest przede wszystkim położenie nacisku na zapobieganie przemocy w rodzinie oraz na wzrost świadomości społeczeństwa. W ramach profilaktyki gminy i samorządy województw będą miały obowiązek opracowania i realizacji programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz utworzenia zespołów interdyscyplinarnych. Zespoły takie mają być tworzone przez kierowników ośrodków pomocy społecznej. W ich składzie mają znaleźć się przedstawiciele pomocy społecznej, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, służby zdrowia, organizacji pozarządowych, prokuratury i kuratorskiej służby sądowej. Zespoły te mają realizować działania, które określi gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do tej pory tworzenie takich zespołów nie było przewidziane w ustawie, a ich powstanie zależało od woli samorządów.

W projektowanej ustawie określono również kwalifikacje osób kierujących gminnymi i powiatowymi ośrodkami wsparcia, ośrodkami interwencji kryzysowej, specjalistycznymi ośrodkami wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Osoby te będą musiały spełniać takie same kryteria, jak osoby kierujące jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej.

Nowością jest także propozycja wprowadzenia przepisu stanowiącego o możliwości odebrania dziecka przez pracownika socjalnego z rodziny, w której w wyniku przemocy zagrożone jest jego życie lub zdrowie, zwłaszcza gdy opiekun dziecka znajduje się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem narkotyków. Obecnie podjęcie decyzji o odebraniu dziecka leży w gestii sądu rodzinnego. Może to też uczynić policjant interweniujący w sytuacji kryzysowej. Czynności związane z odebraniem dziecka pracownik socjalny będzie mógł wykonywać przy udziale Policji lub pracowników służby zdrowia (lekarza, ratownika medycznego, pielęgniarki)¹³. Dziecko będzie umieszczane w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. O tym fakcie pracownik socjalny ma obowiązek niezwłocznie powiadomić sąd opiekuńczy.

Według propozycji nowego rozporządzenia do nowelizowanej ustawy pracownikiem socjalnym może zostać osoba posiadająca wykształcenie średnie lub wyższe, uprawniające do wykonywania zawodu pracownika socjalnego. Pracownicy, którzy posiadają średnie

---

¹³ Możliwość odebrania dziecka bez decyzji sądu obowiązuje np. w Szwecji i Niemczech. W Szwecji opieka społeczna może przydzielić opiekuna lub zabrać dziecko z domu i umieścić je w rodzinie zastępczej, domu dziecka, placówce o specjalnym nadzorze, kiedy rodzina dziecka wykazuje cechy patologiczne i niedostatecznie sprawuje opiekę.

wykształcenie muszą legitymować się ukończeniem specjalizacji zawodowej w zawodzie pracownik socjalny, a także posiadać zaświadczenie o ukończeniu szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

W projektowanej noweli zwiększono uprawnienia kuratora sądowego w zakresie wykonywania orzeczeń wobec skazanych za przestępstwa związane z przemocą w rodzinie, pozostających pod dozorem. Określono procedurę zatrzymania skazanego w celu zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności bądź odwołania przedterminowego zwolnienia.

*Bicie dorosłych jest traktowane jako napaść.
Bicie zwierząt jest okrucieństwem.
Bicie dzieci jest „dla ich dobra”.*

Następną propozycją w projekcie nowelizacji ustawy jest wprowadzenie do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego zakazu stosowania kar cielesnych wobec

dzieci przez rodziców, opiekunów lub sprawujących pieczę nad nimi. Wprowadzenie tego przepisu nie jest nowym rozwiązaniem, ponieważ nietykalność cielesna jest już chroniona na podstawie Konstytucji. Propozycja wprowadzenia takiej regulacji została dwukrotnie odrzucona: w 1995 i w 2004 roku. Będzie to uzupełnienie przepisów kodeksu karnego o naruszaniu nietykalności cielesnej i biciu dzieci, o którym mówi art. 217 § 1 k.k.¹⁴, ponieważ zdaniem projektodawców, w polskim prawie nie funkcjonuje przepis, który wprost mówiłby o zakazie bicia dzieci.

Wprowadzenie przepisu o zakazie bicia dzieci jest zgodne z prawem międzynarodowym i podpisanymi przez Polskę zobowiązaniami międzynarodowymi, dotyczącymi ochrony praw dziecka.

Komitet Praw Dziecka, organ monitorujący Konwencji o Prawach Dziecka¹⁵ Organizacji Narodów Zjednoczonych definiuje cielesne bądź fizyczne karanie, jako: „każde karanie, w którym została użyta siła fizyczna i które było zamierzone, by spowodować pewien stopień bólu i dolegliwości, bez względu na to, jak byłoby ono lekkie”. Większość polega na biciu dzieci ręką („dawaniu klapsów”, „policzkowaniu”, „dawaniu w skórę”), bądź przy użyciu narzędzia – bata, pałki, paska, buta, drewnianej łyżki, itp.

Może polegać też np. na kopaniu, potrząsaniu bądź rzucaniu dziećmi, drapaniu, szczypaniu, gryzieniu, ciągnięciu za włosy czy za uszy, zmuszaniu dzieci do stania

---

¹⁴ Art. 217 § 1 k.k. brzmi: „Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku”.

¹⁵ Konwencja o Prawach Dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z póź. zm.

w niewygodnych pozycjach, przypalaniu, powodowaniu oparzeń czy zmuszaniu do połykania (np. mycie dziecku ust mydłem, czy zmuszanie go do połykania ostrych przypraw).

W opinii Komitetu karanie cielesne jest bezwzględnie poniżające.

Ponadto istnieją również inne, niefizyczne formy karania, które są również okrutne i poniżające, a zatem niezgodne z Konwencją. Jest to np. karanie, które polega na umniejszaniu znaczenia dziecka, poniżaniu, oczernianiu, obwinianiu, straszaniu czy ośmieszaniu dziecka¹⁶.

Tabela 8. Przepiępstwo naruszania nietykalności cielesnej

Rok	Art. 217 § 1
2009	5.792
2008	5.163
2007	5.006
2006	4.749
2005	3.787
2004	4.194
2003	3.852
2002	3.488

Źródło: Komenda Główna Policji.

Projektowana nowelizacja ustawy jest wsparta kampanią społeczną Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, które stoi na stanowisku, że żadna norma prawna nie jest w stanie zmienić funkcjonującej normy społecznej przyzwalającej na bicie dzieci. W czerwcu 2009 roku ruszył drugi etap ogólnopolskiej kampanii społecznej "Dzieciństwo bez przemocy" organizowanej przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej wraz z Fundacją „Dzieci Niczyje”, Ogólnopolskim Pogotowiem dla Ofiar Przemocy w Rodzinie "Niebieska Linia" i Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Jej zadaniem jest uświadomienie negatywnych konsekwencji stosowania kar fizycznych wobec dzieci oraz promowanie pozytywnych metod wychowawczych.

¹⁶ *Zakaz kar cielesnych wobec dzieci*. Pytania i odpowiedzi, Rada Europy, 2008.

Przeprowadzone w 2008 roku badania Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS) wykazały, że 49% badanych akceptuje kary cielesne, a 42% jest przeciwnych ich stosowaniu. Ponad połowa dorosłych Polaków (51%) jest przeciwna wprowadzeniu prawnego zakazu bicia dzieci, a 41% opowiada się za takim rozwiązaniem. Badania wykazały również, że mimo społecznego przyzwolenia na stosowanie kar fizycznych wobec dzieci, powszechny jest sprzeciw wobec nadużywania władzy rodzicielskiej, ale badania Fundacji „Dzieci Niczyje” wskazują, że 69% rodziców używa kar fizycznych wobec dzieci. Zaledwie 27% twierdzi, że nigdy nie stosuje takich metod wychowawczych. 7% rodziców uderzyło swoje dzieci w twarz.

Zdaniem ogromnej większości badanych (90%) osoby postronne powinny interweniować w przypadkach krzywdzenia dzieci¹⁷. Znamienne są słowa prof. Toma Bentona: „Bijemy tylko małe dzieci i jedynym tego powodem nie jest fakt, że jest to skuteczna metoda wychowania, ale dlatego, iż możemy robić to bezkarnie”¹⁸.

Zapowiedź wprowadzenia prawnego zakazu bicia dzieci wywołała wiele emocji i wzbudziła liczne kontrowersje. Autorzy przeprowadzonych badań CBOS uważają, że „Polacy obawiają się kryminalizacji i być może – przede wszystkim – penalizacji fizycznego karcenia dzieci”.

Doktryna prawa karnego, a za nią orzecznictwo sądowe, przyjęły przed laty, że rodzice mają prawo do karcenia swoich dzieci. Oparły się na dominujących wówczas w społeczeństwie wzorcach pedagogicznych. Według nich, formą skarcenia może być reprimenda słowna, ale też dolegliwość cielesna, czyli właśnie ów klaps. Kodeks nie wymienia wśród kontratypów (okoliczność wyłączająca odpowiedzialność) karcenia, ale w praktyce organy ścigania i sądy przyjmują, że uderzenie dziecka przez rodzica nie jest przestępstwem, o ile mieści się w ramach tzw. dopuszczalnego karcenia¹⁹.

Obecnie w 25²⁰ krajach świata został wprowadzony prawny zakaz stosowania kar fizycznych wobec dzieci. Poniższa tabela przedstawia kraje, w których dzieci są prawnie chronione przed wszelkimi formami karania fizycznego.

---

¹⁷ Centrum Badań Opinii Społecznej, *Społeczne przyzwolenie na bicie dzieci*, Warszawa, lipiec 2008.

¹⁸ Tom Benton, amerykański pediatra, prezes Amerykańskiego Kolegium Pediatrów, którego zadaniem jest wspieranie rodzin w wychowywaniu dzieci, D. Rosiak, *Bicie dzieci i bicie piany*, Rzeczpospolita z 4 lipca 2009.

¹⁹ Wypowiedź prof. Włodzimierza Wróbla z Katedry Prawa Karnego Uniwersytetu Jagiellońskiego, *Polityka* z 5 czerwca 2008.

²⁰ M. Tobolewska, *Za przemoc – nakaz opuszczenia mieszkania*, *Gazeta Prawna* z 3 marca 2010.

Państwo	Rok wprowadzenia zakazu
Luksemburg	2009
Kostaryka	2008
Mołdawia	2008
Hiszpania	2007
Wenezuela	2007
Urugwaj	2007
Portugalia	2007
Nowa Zelandia	2007
Holandia	2007
Grecja	2006
Węgry	2005
Rumunia	2004
Ukraina	2004
Islandia	2003
Niemcy	2000
Izrael	2000
Bułgaria	2000
Chorwacja	1999
Łotwa	1998
Dania	1997
Cypr	1994
Austria	1989
Norwegia	1987
Finlandia	1983
Szwecja	1979

Źródło: Fundacja Dzieci Niczyje, Portal www.dziecinstwobezprzemocy.pl.

Ponadto, w 2 krajach – Włoszech (1996) i Nepalu (2005), sądy najwyższe uznały wszystkie formy kar fizycznych za bezprawne, ale nie jest to jeszcze wprowadzone do porządku prawnego. Wprowadzenie zakazu stosowania kar fizycznych zapowiedziały 23 kolejne kraje.

W większości państw odpowiednie przepisy znajdują się w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym lub równoważnej ustawie. Zastosowane tam rozwiązania prawne mówią wprost o zakazie stosowania kar fizycznych wobec dzieci.

Po wprowadzeniu w Szwecji w 1979 roku zakazu bicia dzieci do Europejskiej Komisji Praw Człowieka wpłynęła skarga (*Siedem osób przeciwko Szwecji, 1982*) od rodziców szwedzkich, którzy skarżyli się, że wprowadzony zakaz stosowania kar fizycznych przez rodziców naruszył ich prawo do poszanowania życia rodzinnego oraz wolność wyznania. Członkowie protestanckiej kongregacji Wolnego Kościoła w Sztokholmie uważali, że karanie fizyczne jest konieczne i uzasadniali swe przekonanie cytatami z Biblii. W 1982 roku Europejska Komisja Praw Człowieka uznała skargę szwedzkich rodziców za niedopuszczalną.

”Fakt, że w prawie nie ma rozróżnienia pomiędzy traktowaniem dziecka przez rodziców a takim samym traktowaniem obcej osoby dorosłej, nie może, w opinii Komisji, stanowić „ingerencji” w prawo skarżących do życia prywatnego i rodzinnego, ponieważ konsekwencje napaści są takie same w obu przypadkach... ( ). Komisja uznaje, że zakres szwedzkiego prawa dotyczącego napaści i molestowania jest normalnym środkiem kontroli przemocy i jego rozszerzenie na stosowanie w przypadkach zwykłego fizycznego karcenia dzieci przez rodziców ma na celu ochronę potencjalnie słabych i bezbronnych członków społeczeństwa”²¹.

Na marginesie należy przypomnieć, że zniesienie kar cielesnych w szkołach miało już miejsce przed wiekami. Polska była pierwszym krajem, który zakazał stosowania kar cielesnych w 1783 roku. Około 1900 roku dołączyły inne kraje, w tym Austria, Belgia i Finlandia. Związek Radziecki zniósł kary cielesne w 1917 roku.

Projekt nowelizowanej ustawy przewiduje także zmianę art. 72 § 1 pkt 6 k.k. Obecnie art. 72 § 1 pkt 6 brzmi:

„Zawieszając wykonanie kary, sąd może zobowiązać skazanego do: poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu, albo oddziaływaniom terapeutycznym lub uczestnictwu w programach korekcyjno-edukacyjnych”. Proponuje się

²¹ Decyzja z dnia 13 maja 1982 r., Skarga nr 8811/79.

rozbicie tego punktu na dwa: pkt 6 o brzmieniu: „(...) poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu, albo oddziaływaniom terapeutycznym” i pkt 6a o brzmieniu: „(...) uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych”.

Zakłada się, że przy zawieszaniu wykonania kary takie rozwiązanie spowoduje brak możliwości wyboru przez skazanego: poddania się leczeniu lub uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych.

Warunkiem zawieszenia kary dla sprawcy przemocy, który jest uzależniony od alkoholu, będzie poddanie się przez niego leczeniu odwykowemu i obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych.

Proponuje się również zmiany w Kodeksie postępowania karnego. Do art. 275 zostały dodane przepisy o zasadach udzielania pomocy w formie ochrony osób dotkniętych przemocą w rodzinie przed dalszym krzywdzeniem, poprzez uniemożliwienie sprawcom przemocy korzystania ze wspólnego mieszkania oraz zakaz kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną. Opuszczenie mieszkania zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym przez sprawcę i podanie nowego miejsca pobytu jest warunkiem zastosowania wobec sprawcy przemocy dozoru zamiast tymczasowego aresztowania.

kochamreaquje.pl

W projekcie ustawy proponuje się rozszerzenie stosowania procedury „Niebieska Karta” na innych niż obecnie przedstawicieli służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie tzn. na przedstawicieli ochrony zdrowia

i oświaty. Oprócz pracowników ochrony zdrowia i oświaty obowiązek stosowania procedury „Niebieska Karta” mają przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych i Policji.

Na podstawie upoważnienia ustawowego zostanie wydane rozporządzenie, w którym zostanie określona procedura postępowania, wzory formularzy „Niebieska Karta” oraz podmioty właściwe do ich wypełniania.

W ramach przeciwdziałania przemocy w rodzinie członkowie zespołów interdyscyplinarnych będą mieli możliwość gromadzenia, wymieniania i przetwarzania informacji oraz danych osób dotkniętych przemocą w rodzinie i osób stosujących przemoc bez zgody tych osób. Informacje te będą dotyczyć stanu zdrowia, nałogów, skazań, orzeczeń o ukaraniu oraz innych orzeczeń wydawanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym.

Być może będzie to przyczynkiem do utworzenia w Polsce systemu monitorowania losów dziecka, który mógłby pomagać w zapobieganiu przemocy wobec najmłodszych. Chodzi tu o wypracowanie standardów identyfikowania i reagowania na doniesienia o maltretowaniu dzieci oraz o procedury informowania o dzieciach z grup ryzyka, co wymaga współdziałania różnych osób i instytucji.

Ponadto, akt wykonawczy jakim jest rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 lipca 2006 roku w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych²² straci swoją moc, a w jego miejsce powstanie nowe rozporządzenie. W nowym akcie wykonawczym proponuje się dodanie przepisów o kwalifikacjach osób zatrudnionych w specjalistycznych ośrodkach dla ofiar przemocy w rodzinie oraz o kwalifikacjach osób, które będą prowadzić zajęcia korekcyjno – edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz o zmianie niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1789) mimo, że wpłynął do Sejmu w 2008 roku został skierowany do I czytania dopiero 17 marca 2009 roku. I czytanie odbyło się 2 kwietnia 2009 roku na posiedzeniu Komisji Polityki Społecznej i Rodziny.

Projekt wprowadza do porządku prawnego mechanizmy pozwalające na szybkie odseparowanie osoby dopuszczającej się przemocy w rodzinie od osób doznających tej przemocy. Projektodawcy proponują następujące zmiany do ustawy:

- zmiana dotychczasowego brzmienia preambuły ustawy, w której podkreślono, że przemoc w rodzinie narusza podstawowe prawa i wolności człowieka,
- zakaz stosowania form karcenia dzieci naruszających ich prawa i godność,
- nałożenie obowiązku zawiadamiania organów ścigania o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z użyciem przemocy wobec członka rodziny na osoby, które mają największą możliwość dostrzeżenia zagrożenia przemocą domową (nauczyciele, wychowawcy, personel medyczny, pracownicy socjalni). Niedopełnienie tego obowiązku będzie karane karą grzywny.
- powołanie organu doradczo-monitorującego tzn. komitetu monitorującego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Komitet ten ma być również organem pomocniczym ministra właściwego do spraw pracy i zabezpieczenia społecznego, a w jego składzie mają znaleźć się przedstawiciele organów administracji rządowej,

---

²² Dz. U. Nr 127, poz. 890.

samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. Byłby on miejscem stałej wymiany doświadczeń między administracją rządową, samorządami, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami pracującymi na rzecz rodziny, np. przeciwdziałającymi przemocy wobec kobiet²³.

Autorzy projektu proponują również zmiany do ustawy – Kodeks postępowania karnego:

- obowiązek Policji zatrzymywania osób podejrzanych o stosowanie przemocy domowej pod warunkiem, że istnieje obawa, że mogą one powtórnie użyć przemocy,
- nadanie Policji uprawnienia do stosowania zakazu kontaktowania się z ofiarami przemocy i nakazu opuszczenia przez sprawcę przemocy wspólnie zajmowanego mieszkania na czas nie dłuższy niż 10 dni,
- dodanie środka zapobiegawczego, w sprawach dotyczących przemocy w rodzinie, polegającego na orzeczeniu wobec oskarżonego kontaktowania się z osobami pokrzywdzonymi w określony sposób lub nakazania mu opuszczenia zajmowanego wspólnie z nimi mieszkania,
- wprowadzenie obowiązku zawiadomiania przez sąd lub prokuratora, jeżeli osobą pokrzywdzoną jest małoletni, o zastosowanym środku zapobiegawczym, w celu wydania odpowiedniego zarządzenia przez sąd opiekuńczy.

W ustawie – Kodeks rodzinny i opiekuńczy proponuje się nadanie sądom rodzinnym uprawnienia do wydania nakazu opuszczenia mieszkania przez osobę stosującą przemoc oraz wydania zakazu kontaktowania się sprawcy z ofiarami. Nakaz opuszczenia mieszkania będzie obowiązywać nie dłużej niż 3 miesiące. Jeśli nie ustały przesłanki do jego stosowania, na wniosek prokuratora sąd będzie mógł przedłużyć jego stosowanie na kolejne 3-miesięczne okresy.

Oba projekty ustaw, zawarte w drukach 1698 i 1789, były rozpatrywane wspólnie. II czytanie projektów ustaw odbyło się w dniu 4 marca 2010 roku na 62. posiedzeniu Sejmu. Po burzliwej debacie i zgłoszeniu poprawek, które wniosły prawie wszystkie kluby, projekty zostały jeszcze raz skierowane do prac w komisji. Ponowne II czytanie odbyło się 7 kwietnia 2010 roku na 64. posiedzeniu Sejmu.

---

²³ Przy uchwalaniu ustawy w 2005 roku Senat wniósł poprawkę wykreślającą przepis powołujący Radę ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie jako organ opiniodawczo-doradczy Prezesa Rady Ministrów, uznając, że Rada będzie bezużyteczna i obciążająca budżet państwa. Sejm przyjął poprawkę.

Ustawa o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw została uchwalona na 66. posiedzeniu Sejmu w dniu 6 maja 2010 roku. Opisane rozwiązania legislacyjne zostały na etapie prac sejmowych uzupełnione o kolejne przepisy, z których najważniejsze zostaną omówione poniżej.

Do najważniejszych zmian należy dodanie normy prawnej, która zapewnia ofierze przemocy, w przypadku braku tytułu prawnego do lokalu, pomoc w uzyskaniu mieszkania.

Prokurator Generalny został zobowiązany do opracowania i wydania raz na 2 lata zaleceń dotyczących zasad postępowania prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Wójt, burmistrz albo prezydent miasta (poprzednio kierownik ośrodka pomocy społecznej) ma obowiązek powołania w gminie zespołu interdyscyplinarnego, do zadań którego należy przeciwdziałanie przemocy.

Osoby kierujące specjalistycznymi ośrodkami wsparcia dla ofiar przemocy, które nie posiadają odpowiednich kwalifikacji (3-letni staż pracy w pomocy społecznej oraz specjalizacja z zakresu organizacji pomocy społecznej) muszą uzupełnić swoje wykształcenie do 31 grudnia 2015 roku.

Należyta ochrona danych osobowych osób dotkniętych przemocą w rodzinie i sprawców przemocy została zapewniona przez dodanie przepisów, które zobowiązują członków zespołu interdyscyplinarnego i grup roboczych do zachowania poufności wszystkich informacji związanych z przemocą w rodzinie. Osoby te składają odpowiednie oświadczenia, w których stwierdzają znajomość ustawy o ochronie danych osobowych oraz konsekwencji nieprzestrzegania tychże zapisów ustawowych. Dyskrecja obowiązuje nie tylko przez czas trwania pracy, ale także po jej ustaniu.

Podjęcie interwencji w stosunku do rodziny dotkniętej przemocą ma przebiegać w oparciu o procedurę „Niebieskiej Karty”, ale co najważniejsze nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą.

Została dokonana zmiana nazwy Komitetu na Zespół Monitorujący ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Zmianie uległ także skład i liczba osób tego Zespołu tzn. w jego skład został powołany Krajowy Koordynator Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który jest przewodniczącym Zespołu, a liczba przedstawicieli organów administracji rządowej wzrosła z 5 do 7.

Orzeczone przez sąd zobowiązanie do opuszczenia mieszkania przez sprawcę przemocy, wspólnie zamieszkałego z ofiarą, zostało umieszczone w nowelizowanej ustawie²⁴, a nie jak we wcześniejszym proponowanym projekcie w Kodeksie postępowania karnego. Sąd rozpoznaje sprawę w trybie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu nieprocesowym. Postanowienie zapada po przeprowadzeniu rozprawy, która powinna odbyć się w terminie 1 miesiąca od dnia złożenia wniosku. W razie zmiany okoliczności sprawy wydane postanowienie może być zmienione lub uchylone.

Istotny jest przepis, w myśl którego w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka pracownik socjalny ma prawo odebrać dziecko z rodziny i umieścić je w pierwszej kolejności u innej niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej. W sytuacji braku takiej osoby dziecko zostanie umieszczone w rodzinie zastępczej lub placówce opiekuńczo-wychowawczej. We wcześniejszej propozycji nie było takiej możliwości. Decyzję o odebraniu dziecka z rodziny pracownik socjalny podejmuje wspólnie, a nie jak brzmiały wcześniejsze propozycje przepisów, „przy udziale” funkcjonariusza Policji, lekarza lub ratownika medycznego lub pielęgniarki. Ponadto został dodany przepis pozwalający rodzicom lub opiekunom prawnym złożyć zażalenie do sądu opiekuńczego na odebranie dziecka, w którym można domagać się zbadania zasadności i legalności odebrania dziecka. Zażalenie może być też złożone za pośrednictwem pracownika socjalnego lub policjanta. Sąd zobowiązany jest rozpatrzyć zażalenie niezwłocznie, nie później niż w ciągu 24 godzin.

Ważne zmiany zostały także wprowadzone w innych obowiązujących ustawach.

W ustawie – Kodeks rodzinny i opiekuńczy przepis o zakazie stosowania kar cielesnych został rozszerzony o zadawanie cierpień psychicznych i innych form poniżania dziecka.

Kodeks postępowania cywilnego został zmieniony przez dodanie przepisu, który obliguje sąd do wydania, w ciągu 24 godzin, orzeczenia o umieszczeniu dziecka w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo-wychowawczej, albo orzeczenia o powrocie dziecka do rodziny, jeżeli umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo-wychowawczej nastąpiło w wyniku przemocy w rodzinie.

W Kodeksie karnym został rozszerzony katalog środków karnych o zakaz zbliżania się do określonych osób oraz o nakaz opuszczenia mieszkania zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. Sąd, orzekając zakaz zbliżania się, wskazuje odległość od osób chronionych, którą skazany obowiązany jest zachować.

---

²⁴ Art. 11a. ust. 1.

Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba najbliższa zamieszkująca wspólnie ze sprawcą, która doznała naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia, trwającego nie dłużej niż 7 dni, przestępstwo to będzie ścigane nie jak dotychczas z oskarżenia prywatnego, lecz z urzędu. Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba najbliższa, ściganie przestępstwa spowodowanego nieumyślnie następuje na jej wniosek.

Kodeks postępowania karnego został uzupełniony o prawo zatrzymania przez funkcjonariusza Policji osoby podejrzanej, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej i jeżeli zachodzi obawa, że zostanie ponownie popełnione takie przestępstwo wobec tej osoby, zwłaszcza gdy osoba podejrzana popełnieniem takiego przestępstwa grozi.

Policja zatrzyma osobę podejrzaną, jeśli przestępstwo to zostanie popełnione przy użyciu broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu, a zachodzi obawa, że osoba podejrzana ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi.

Najważniejszą zmianą jest poszerzenie katalogu środków zapobiegawczych (a więc tych, które można stosować wobec podejrzanego/oskarżonego w celu zabezpieczenia prawidłowego toku dochodzenia lub śledztwa, aż do rozpoczęcia wykonywania orzeczonej wobec niego kary) o nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. Będzie to środek stosowany na wniosek policji lub z urzędu wobec osób, którym co najmniej postawiono zarzuty o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej. Warunkiem jego zarządzenia będzie uzasadniona obawa, że podejrzany ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził.

W postępowaniu przygotowawczym kompetencje do wydawania postanowień w tym przedmiocie będzie posiadał prokurator. Policja, nie później niż przed upływem 24 godzin od chwili zatrzymania wystąpi z wnioskiem do prokuratora o zastosowanie tego środka zapobiegawczego. Wniosek powinien być rozpoznany przed upływem 48 godzin od chwili zatrzymania oskarżonego.

Nakaz opuszczenia mieszkania będzie mógł być zarządzany na okres nie dłuższy niż 3 miesiące. Jeżeli nie ustały powody jego stosowania, sąd I instancji właściwy do rozpoznania sprawy będzie mógł przedłużyć jego stosowanie na dalsze okresy. Nie będą mogły być jednak dłuższe niż 3 miesiące. Przedłużenie będzie odbywać się na wniosek prokuratora²⁵.

---

²⁵ Nowy art. 275a. k.p.k.

Wydając postanowienie o nakazie opuszczenia lokalu przez oskarżonego, prokurator będzie mógł na wniosek oskarżonego wskazać mu miejsce pobytu w placówkach zapewniających miejsca noclegowe. Placówkami wskazanymi do umieszczenia oskarżonego nie będą w każdym razie placówki pobytu ofiar przemocy w rodzinie.

W kodeksie karnym wykonawczym został dodany przepis, który umożliwi sądowi penitencjarnemu odwołanie warunkowego zwolnienia, w sytuacji, kiedy zwolniony, skazany za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej w stosunku do osoby najbliższej, lub innej osoby małoletniej, mieszkających wspólnie ze sprawcą, w okresie próby, rażąco naruszy porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej zamieszkującej wspólnie ze sprawcą.

Zadośćuczynienie i odszkodowanie od państwa polskiego za bezprawne działanie organów państwa

7 maja 2010 roku Warszawski Sąd Okręgowy XXIV Wydział Cywilny oddalił pozew Katarzyny S. wobec Skarbu Państwa za opieszale działanie i zaniechania Policji, prokuratury i sądu. Pokrzywdzona kobieta żądała 600 tys. odszkodowania za spalony przez męża dom i 50 tys. zadośćuczynienia za doznane krzywdy.

Powódka wielokrotnie składała na Policji zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa przez jej męża, polegającego na znęcaniu się nad rodziną, groźbach karalnych (groźenie śmiercią, podpalenie domu, w którym mieszkała wraz z dziećmi) i kradzieży. Kobieta i dzieci byli wielokrotnie przesłuchiwani, ale Policja nie dawała wiary ich zeznaniom.

W 2003 roku Katarzyna S. zgłosiła na Policję fakt grożenia jej nożem przez męża. Policja odmówiła wszczęcia dochodzenia, ponieważ sprawca w swoich zeznaniach nie przyznał się do popełnienia tego czynu. Po tym zdarzeniu mężczyzna wypłacił z konta 300 tys. zł i zabrał z domu 45 tys. zł. w gotówce. Kobieta zgłosiła ten fakt na Policję, a sprawca zeznał na Policji, że pieniądze zgubił. Policja uznała, że jest za mało dowodów do zajęcia się sprawą i obiektywnych świadków, którzy mogliby potwierdzić wersję kobiety i jej dzieci. Organy ścigania umorzyły postępowanie, wiedząc o tym, że te wszystkie okoliczności potwierdził sąd, który na tej podstawie udzielił kobiecie kilka lat wcześniej rozwodu. Obie decyzje Policji poparł prokurator. W następnych miesiącach mąż dalej znęcał się nad kobietą, palił ważne dokumenty, odciął prąd, groził spaleniem. Kobieta informowała o kolejnych groźbach i prosiła o pomoc.

W 2006 roku powódka wniosła pozew do sądu, gdzie podczas rozprawy prosiła o przyznanie jej ochrony. Sąd prośby nie uwzględnił, a następnej nocy mąż podpalił dom,

w którym sam zginął. Budynek został całkowicie zniszczony. Pół roku później ofiara przemocy otrzymała nakaz umieszczenia nieżyjącego już męża w szpitalu psychiatrycznym.

Katarzyna S. złożyła sprawę do sądu oskarżając państwo o brak ochrony, opieszale działania i zaniechania Policji, prokuratury oraz sądu, które doprowadziły do rodzinnej tragedii, do znacznej utraty jej życiowego majątku oraz kłopotów ze zdrowiem.

W ustnym uzasadnieniu wyroku sędzia Katarzyna Bojańczyk przyznała, że Policja istotnie dopuściła się zaniechań polegających na niewykonaniu czynności wynikających z tzw. Niebieskiej Karty, nie mniej jednak nie ma związku przyczynowego między jej zaniechaniami a spełnieniem groźby spalenia domu przez byłego męża powódki. Sąd nie podzielił zarzutu kobiety, że sąd rejonowy i prokuratura, które zajmowały się sprawą męża Eugeniusza S., także działały opieszale²⁶.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka objęła sprawę programem spraw precedensowych. Pełnomocnik powódki Tomasz Siemibida zapowiedział apelację.

Ramy prawne na szczeblu europejskim

1997 roku Europejskie Lobby Kobiet utworzyło inicjatywę European Policy Action Centre oraz European Observatory on Violence against Women, a Parlament Europejski wezwał do podjęcia działań promujących politykę „zero tolerancji dla przemocy domowej”. W styczniu 1999 roku Komisja Europejska uruchomiła ogólnoeuropejską kampanię przeciwko przemocy domowej, dzięki której wzrosła świadomość społeczna rozumienia problemu, co przełożyło się na częstotliwość zgłoszeń aktów przemocy domowej.

W trakcie III Szczytu Rady Europy w Warszawie w maju 2005 roku przyjęto trzyletni program „Budowanie Europy dla dzieci i z dziećmi”.

Celem programu było zapewnienie przestrzegania praw dziecka we wszystkich krajach Europy oraz wyeliminowanie wszystkich form przemocy skierowanej przeciw dzieciom. Opierał się on na czterech celach, z angielskiego zwanych „cztery P”: ochrona dzieci (Protection), zapobieganie przemocy (Prevention), skazywanie przestępców (Prosecution) oraz udział dzieci (Participation). Program zwracał głównie uwagę na dzieci szczególnie słabe: dzieci niepełnosprawne, dzieci żyjące w ubóstwie i dzieci wychowywane bez opieki rodziców.

---

²⁶ A. Łukaszewicz, *Między tragedią a złą pracą nie było związku*, Rzeczpospolita z 8 maja 2010.

Rada Europy uruchomiła w listopadzie 2006 roku nową kampanię „Stop przemocy domowej wobec kobiet”, której celem było: zwiększanie świadomości publicznej na temat przemocy domowej, wezwanie państw członkowskich do wykazania woli politycznej w tym zakresie oraz wspieranie wdrażania skutecznych środków przeciwdziałania i walki z przemocą wobec kobiet w postaci ustawodawstwa i krajowych planów działania w realizacji Zalecenia Rec (2002) 5²⁷ oraz regularne monitorowanie osiągniętych postępów.

W maju 2006 roku Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny wydał opinię (2006/C 110/15), która pomimo iż nie jest wiążąca, wzywa do skupienia się na kwestii przemocy domowej i stworzenia ogólnoeuropejskiej strategii działania.

Ponieważ w wielu państwach europejskich dane na temat przemocy są łatwo dostępne, w niektórych krajach nie są one gromadzone systematycznie, a używane parametry znacząco się różnią (co uniemożliwia przeprowadzenie analizy czy porównania na skalę europejską), Komitet wezwał do badań, dotyczących powszechnego występowania przemocy domowej wobec kobiet, jej wpływu na pojedynczą jednostkę i społeczeństwo, a także poniesionych kosztów finansowych.

Rada Europy w kwestii fizycznej przemocy wobec dzieci opracowała szereg instrumentów prawnych dotyczących tego problemu. Instrumentami tymi są przede wszystkim zalecenia i rezolucje Komitetu Ministrów Rady Europy i Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy.

Zalecenia i rezolucje Komitetu Ministrów Rady Europy:

- Zalecenie nr R (79)17 dotyczące ochrony dzieci przed złym traktowaniem,
- Zalecenie nr R (85)4 dotyczące przemocy w rodzinie,
- Zalecenie nr R (85)11 w sprawie sytuacji ofiary w ramach prawa i postępowania karnego,
- Zalecenie nr R (87)21 w sprawie pomocy ofiarom i zapobiegania wiktyimizacji,
- Zalecenie nr R (90)2 o środkach społecznych w przypadku przemocy w rodzinie,
- Zalecenie Nr R (91)9 o środkach nagłych w sprawach rodzinnych,
- Zalecenie nr R (91)11 o seksualnym wykorzystaniu, pornografii, prostytutce oraz handlu dziećmi i młodocianymi,
- Zalecenie nr R (93)2 w sprawie medyczno-społecznych aspektów nadużyć wobec dzieci,
- Zalecenie Nr R (94)14 w sprawie spójnej i zintegrowanej polityki rodzinnej,

---

²⁷ Patrz: Załączniki.

- Zalecenie Nr R (98)8 w sprawie udziału dzieci w życiu rodzinnym i społecznym,
- Zalecenie nr R (2000)11 przeciwko handlowi ludźmi dla celów wykorzystywania seksualnego,
- Zalecenie Rec (2001)16 w sprawie ochrony dzieci przez wykorzystywaniem seksualnym,
- Zalecenie Rec (2002)5 dotyczące ochrony kobiet przed przemocą,
- Zalecenie Rec (2003)20 w sprawie nowych sposobów postępowania z przestępczością nieletnich oraz roli wymiaru sprawiedliwości w sprawach nieletnich,
- Zalecenie Rec (2005)5 w sprawie praw dzieci zamieszkujących w ośrodkach opiekuńczo-wychowawczych,
- Zalecenie Rec (2006)12 w sprawie wzmocnienia pozycji dzieci w nowym środowisku informacji i komunikacji,
- Zalecenie nr Rec (2006)19 o polityce wspierania pozytywnego wychowania dzieci,
- Zalecenie 1778 (2007) w sprawie dzieci będących ofiarami: zniesienie wszelkich form przemocy, wyzysku i wykorzystywania dzieci,

Zalecenia i rezolucje Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy:

- Zalecenie 1371 (1998) dotyczące wykorzystania i zaniedbywania dzieci,
- Zalecenie 121 (1990) o prawach dzieci,
- Zalecenie 1450 (2000) dotyczące przemocy wobec kobiet w Europie,
- Zalecenie 1526 (2001) dotyczące kampanii przeciwko handlowi nieletnimi, służącej zablokowaniu wschodnio-europejskiego szlaku: przykład Mołdowy,
- Zalecenie 1532 (2001) w sprawie aktywnej polityki społecznej na rzecz dzieci i nastolatków z miast i miasteczek,
- Zalecenie 1523 (2001) na temat niewolnictwa w domu,
- Zalecenie 1545 (2002) na temat kampanii przeciwko handlowi kobietami,
- Zalecenie 1551 (2002) na temat budowy społeczeństwa XXI wieku z dziećmi i dla dzieci: uzupełnienie strategii dla dzieci [Zalecenie 1286 (1996)],
- Zalecenie 1561 (2002) w sprawie środków społecznych dla dzieci z obszarów konfliktów w Południowo-Wschodniej Europie,
- Zalecenie 1601 (2003) w sprawie poprawy sytuacji dzieci porzuconych w zakładach opieki,
- Zalecenie 1666 (2004) w sprawie ogólnoeuropejskiego zakazu kar cielesnych wobec dzieci,
- Zalecenie 1698 (2005) o prawach dzieci w zakładach opieki: realizacja zalecenia 1601 (2003) Zgromadzenia Parlamentarnego,
- Zalecenie 1703 (2005) o ochronie i pomocy dla dzieci oddzielonych, poszukujących azylu.

W 2006 roku Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy przyjęło zalecenie 1512 (2006) wzywające do jedności parlamentarnej w zwalczaniu przemocy domowej wobec

kobiet, apelując do parlamentów poszczególnych państw o podjęcie szeregu działań potępiających przemoc domową.

Prawne podstawy do ochrony praw dzieci przed przemocą zawiera Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności²⁸, na podstawie której Europejski Trybunał Praw Człowieka opiera swoje orzecznictwo.

W 1989 roku Trybunał w sprawie „Nowacka przeciwko Szwecji”²⁹ uznał, że złe traktowanie niestwierdzone przez sądy krajowe, może być uzasadnieniem dla ingerencji w życie rodzinne.

We wrześniu 1998 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał wyrok (A. przeciwko Wielkiej Brytanii, 1998)³⁰ w sprawie fizycznego karania dzieci. Trybunał uznał, że karanie cielesne młodego angielskiego chłopca przez jego ojczyma było karaniem poniżającym, niezgodnym z art. 3 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka.

Skarżący był wielokrotnie karcony fizycznie przez swojego ojczyma. Ojczym został jednak uniewinniony, ponieważ zgodnie z prawem angielskim karcenie wychowawcze było dozwolone. Europejski Trybunał uznał, iż rząd Wielkiej Brytanii naruszył prawo, ponieważ prawo krajowe zezwalając na „rozsądne karcenie”, nie zapewniało dzieciom odpowiedniej ochrony, w tym „skutecznego odstraszenia”. W wyroku Trybunał cytuje przepisy Konwencji o Prawach Dziecka Organizacji Narodów Zjednoczonych, w tym art. 19, który wymaga od państw ochrony dzieci przed „wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej” ze strony rodziców i innych osób.

W wyroku zasygnalizowano, że „dzieci (...) są w szczególności uprawnione do opieki państwa, która powinna się przejawiać w formie efektywnej ochrony przed poważnym łamaniem integralności osobowej dziecka”. Trybunał zasądził zapłacenie przez Wielką Brytanię 10 tys. funtów zadośćuczynienia na rzecz chłopca, który był wielokrotnie bity ogrodową konewką.

Europejski Trybunał Praw Człowieka we wrześniu 2000 roku zajął podobne stanowisko i jednogłośnie odrzucił bez rozprawy skargę osób związanych z grupą chrześcijańskich prywatnych szkół w Wielkiej Brytanii, które skarżyły się, że wprowadzenie zakazu kar cielesnych w szkołach prywatnych złamało prawo rodziców do wolności wyznania

---

²⁸ *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 roku, zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 z póź. zm.).

²⁹ Decyzja z 13 marca 1989 r., skarga nr 12805/87.

³⁰ Wyrok z 23 września 1998 r., skarga nr 25599/94.

i życia rodzinnego. Europejski Trybunał Praw Człowieka zakwestionował koncepcję „rozsądnego” karcenia dzieci przez rodziców.

W 2002 roku w sprawie „E i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu”³¹, Trybunał wyraził pogląd, że obowiązek państwa wynikający z art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka rozciąga się poza wymierzenie sankcji karnych za złe traktowanie. Sprawa dotyczyła trzech sióstr, które były ofiarami przemocy fizycznej, doznawanej ze strony partnera matki. W wyniku odniesionych doznań, cierpiały na zaawansowany zespół stresu pourazowego. Skarżące zwróciły się do sądów krajowych o zadośćuczynienie, ale odmówiono im wszczęcia postępowania wobec władz lokalnych za zaniedbanie ze względu na upływ czasu. Trybunał uznał, że naruszono art. 3³² i art. 13³³ oraz przyznał zadośćuczynienie³⁴.

Program Unii Europejskiej DAPHNE III

Od momentu powstania w 1997 roku program Daphne wspiera szeroki zakres projektów związanych z przemocą w rodzinie. Wraz ze wzrostem wiedzy na temat problemów oraz ich zrozumienia projekty stały się bardziej ukierunkowane i praktyczne, proporcjonalnie do rozwijających się kompetencji organizacji otrzymujących wsparcie. 20 czerwca 2007 roku decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej przyjęto do realizacji program szczegółowy UE na lata 2007–2013 „Zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz ochrona ofiar i grup ryzyka – DAPHNE III”, który wszedł w życie w dniu 7 lipca 2007 roku, po opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym UE³⁵. Jest on kontynuacją działań Unii Europejskiej z zakresu walki z przemocą objętych w poprzednich latach programami DAPHNE i DAPHNE II.

Celem programu DAPHNE nie jest bezpośrednia pomoc ofiarom przemocy, a wsparcie organizacji, które działania swoje kierują do ofiar przemocy. Do najważniejszych celów programu należą m.in.: walka z wszelkimi formami przemocy (fizycznej, seksualnej

³¹ Wyrok z 26 listopada 2002 r., skarga nr 29392/95.

³² Art. 3 brzmi: „Nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”.

³³ Art. 13 brzmi: „Każdy, czyje prawa i wolności zawarte w niniejszej konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe”.

³⁴ M. Stożek, *Rada Europy w kwestii fizycznej przemocy wobec dzieci*, Biuletyn Międzynarodowy Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego Nr 14(14) z czerwca 2008, Kraków.

³⁵ Dziennik Urzędowy L 173 z 3 lipca 2007.

i psychicznej) wobec dzieci, młodzieży i kobiet (w tym m.in.: zapobieganie i zwalczanie wykorzystywania seksualnego, przemocy w rodzinie, przemocy w szkole) i zapewnienie wsparcia ofiarom przemocy i grupom ryzyka.

Program adresowany jest do ofiar przemocy i grup nią zagrożonych oraz do osób zajmujących się bezpośrednio lub pośrednio zjawiskiem przemocy takich jak m.in. kadra nauczycielska i edukacyjna, Policja, Straż Graniczna, pracownicy socjalni, władze lokalne i krajowe, pracownicy wymiaru sprawiedliwości, organizacje pozarządowe, związki zawodowe, wspólnoty wyznaniowe.

Realizacja celów ma odbywać się przez konkretne działania: studia i badania naukowe, badania opinii publicznej i ankiety, gromadzenie, opracowywanie i rozpowszechnienie danych, organizowanie kampanii i imprez publicznych.

Planowany budżet programu Daphne III na lata 2007-2013 to 116,85 mln euro. Dotacje Wspólnoty są przyznawane po rozważeniu złożonych wniosków, które można było składać do 30 kwietnia 2010 roku. Projekt musi być przygotowany wspólnie przez co najmniej 2 organizacje (minimum jeden wnioskodawca plus jeden partner) z dwóch różnych państw członkowskich UE. Program przeznaczony jest dla krajów członkowskich, państw kandydujących objętych strategią przedakcesyjną, państw EFTA, które są stroną porozumienia EOG (Islandia, Liechtenstein Norwegia), krajów Bałkanów Zachodnich – na mocy szczegółowych umów ramowych. Czas trwania projektu może być roczny lub dwuletni. Wnioskodawca może ubiegać się o wsparcie dla kilku projektów. Dotacje przyznane w ramach programu wynoszą dla programów 12- miesięcznych od 75.000 euro do 300.000 euro, a dla projektów 24-miesięcznych od 150.000 do 600.000 euro, co może stanowić maksymalnie 80% całkowitego kosztu projektu.

Procedura ubiegania się o dofinansowanie w ramach programu jest prowadzona tylko przez Komisję Europejską. W Polsce wdrażanie DAPHNE III wspomaga i koordynuje Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Aby ułatwić korzystanie z programu Daphne III MSWiA stworzyło bazę kontaktów dla podmiotów zainteresowanych programem i znalezieniem partnera.

Realizacja projektów powinna rozpocząć się w pierwszej połowie 2011 roku.

Rozwiązania legislacyjne w innych państwach

Austria

Rozwiązania legislacyjne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Austrii zawiera federalna ustawa o ochronie przed przemocą w rodzinie (Gewaltschutzgesetz), z 1996 roku, która weszła w życie 1 maja 1997 roku. Przesłaniem tej ustawy jest założenie, że przemoc domowa jest kwestią bezpieczeństwa publicznego, a nie sprawą prywatną i to państwo ponosi odpowiedzialność za stosowanie przemocy przez sprawcę. Państwo austriackie wyszło z założenia, że wprowadzenie przepisów określających sposób postępowania w sprawach o przemoc w rodzinie jest konieczne aby realizować postanowienia Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, w zakresie art. 1, 2, 3, 8 i 13 (kolejno: obowiązek przestrzegania praw człowieka; prawo do życia; zakaz tortur, zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania; prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego oraz prawo do skutecznego środka odwoławczego).

W modelu austriackim na uwagę zasługuje kompleksowe podejście do zjawiska przemocy domowej. Do pomocy ofiarom przemocy zaangażowane są zarówno Policja, wymiar sprawiedliwości jak i organizacje pozarządowe, w szczególności organizacje kobiece. Tę współpracę koordynuje Rada ds. Zapobiegania Przestępstwom działająca przy Ministrze Spraw Wewnętrznych.

Na uwagę zasługuje również wprowadzone rozwiązanie w zakresie ochrony danych osobowych, na podstawie którego Policja ma prawo udostępniania danych osobowych instytucjom powołanym do wsparcia i pomocy dla ofiar przemocy. Po zgłoszeniu faktu przemocy przez Policję stosowne organizacje natychmiast kontaktują się z ofiarą, aby udzielić jej stosownej pomocy.

Przewidziano też rozwiązania prawne dotyczące sprawców przemocy – sprawca może uczestniczyć w szkoleniu dotyczącym poprawy jego zachowania. Są to cotygodniowe spotkania powadzone przez trenerów obu płci przez co najmniej 8 miesięcy. Ponieważ sesje te nie są obowiązkowe, sprawcy przemocy w większości nie korzystają z tej formy terapii, ale kierowani są na mocy postanowienia sądu³⁶.

---

³⁶ S. Spurek, *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Komentarz*, Wydawnictwo Oficyna, Warszawa 2008 r.

Zakaz zbliżania się i nakaz opuszczenia mieszkania reguluje ustawa o Policji znowelizowana w 1996 roku przez cytowaną powyżej ustawę o ochronie przed przemocą w rodzinie. Zgodnie z ustawą o Policji, funkcjonariusz Policji, w ściśle określonych przypadkach, (a w szczególności, jeśli w przeszłości dochodziło ze strony danej osoby do przemocy w tej rodzinie), ma prawo wydać nakaz opuszczenia domu i jego najbliższego otoczenia osobie, która jest zagrożeniem dla innych domowników.

Nakaz policyjny wydawany jest z urzędu, bez jakiegokolwiek wniosku ofiary i obowiązuje przez okres 10 dni³⁷. W ciągu 3 pierwszych dni po wydaniu nakazu Policja jest zobowiązana co najmniej raz sprawdzić przestrzeganie zastosowanych środków. Obowiązkiem Policji jest również, w ciągu 24 godzin od wydania nakazu, poinformowanie o tym fakcie instytucji zajmującej się udzielaniem wsparcia ofiarom przemocy w rodzinie. Za naruszenie nakazu sprawcy grozi grzywna lub areszt. Osoba zagrożona przemocą może ten okres przedłużyć, jeśli złoży w sądzie wniosek o wydanie tymczasowego nakazu opuszczenia domu i zakazu przebywania przez sprawcę w określonych miejscach.

\Sąd zgodnie z ustawą o egzekwowaniu porządku (*Exekutionsordnung*) może nakazać sprawcy przemocy w rodzinie opuszczenie domu i jego najbliższego otoczenia, jak również zakazać przebywania w określonych miejscach i spotkania (praca, szkoła dzieci) lub kontaktowania się z daną osobą (telefony, maile). Zarządzenie tymczasowe sądu obowiązuje przez 3 miesiące i może być przedłużone, jeśli przed upływem tego czasu złożony zostanie pozew o rozwód lub podział majątku bądź – w przypadku konkubinatu – np. wniosek o eksmisję lub przyznanie lokalu do wyłącznego użytkownika wnioskodawcy. W takim przypadku zakaz obowiązuje do czasu prawomocnego zakończenia stosownego postępowania. Sprawca ma prawo zabrania z domu swoich osobistych rzeczy tylko w obecności Policji.

Dane Policji austriackiej wskazują, że w 2006 roku wydano 7.235 nakazów wydalenia i odnotowano 6.467 przypadków interwencji Policji w sprawie przemocy domowej.

W 2003 roku poprawka do ustawy o egzekwowaniu porządku wzmocniła zabezpieczenie przed przemocą w rodzinie, rozszerzając krąg osób, których dotyczy „przemoc domowa” na wszystkich członków rodziny oraz „bliskich krewnych”.

---

³⁷ Od 1 stycznia 2007 roku takie samo rozwiązanie wprowadzono również w Czechach, decyzja w tej sprawie jest niezależna od ofiary przemocy. W Danii zgodnie z przepisami wprowadzonymi w 2004 roku policja ma prawo usunąć sprawcę z domu na okres 4 tygodni.

Belgia

W 2001 roku Belgia stworzyła Narodowy Plan Działań, dotyczący przemocy wobec kobiet (National Plan of Action on Violence against Women). W listopadzie 1997 roku uznano istnienie przemocy w związku partnerskim (bez określenia kary), a w styczniu 2003 roku belgijski kodeks karny umożliwił przyznanie ofierze przemocy domowej prawa do korzystania z domu rodzinnego. Artykuł 405c kodeksu karnego stwierdza, że przemoc w środowisku rodzinnym jest czynnikiem obciążającym w sprawach dotyczących przemocy wobec dzieci, natomiast art. 398 zakazuje kar cielesnych³⁸.

Czechy

Czeska ustawa nr 91/2004 wprowadziła poprawki do kodeksu karnego, mające na celu uwzględnienie „znęcania się nad osobą zamieszkującą w tym samym gospodarstwie domowym”. Sankcje za ten czyn to wyłącznie pouczenie lub grzywna. Nie istnieje żadne prawodawstwo zakazujące kar cielesnych, mimo że ustawa o rodzinie z 1998 roku nakłada na rodziców obowiązek ochrony interesów dziecka.

Od 2002 roku czeski kodeks karny uwzględnia ochronę dzieci przed wykorzystaniem seksualnym. Rozdział 7 zawiera przepisy o „przestępstwach przeciwko życiu i zdrowiu”, uwzględniając dzieciobójstwo, natomiast dział 215 odnosi się do znęcania się nad dzieckiem.

W 2001 i 2002 roku w Czechach odnotowano odpowiednio 592 i 511 spraw dotyczących fizycznego znęcania się nad dzieckiem przez rodzica lub członka rodziny oraz odpowiednio 123 i 101 przypadków wykorzystywania seksualnego przez rodzica. Szacuje się, że około 16% kobiet doświadczyło przemocy domowej; najliczniejszą grupę stanowiły kobiety w wieku 25-40 lat. 61% zajęć miało miejsce między mężem i żoną³⁹.

Dania

Duński prawodawca również zawarł w kodeksie karnym zasadę równouprawnienia, stosując ją zarówno do dorosłych jak i dzieci; jednakże niektóre działy skupiają się na przemocy wobec ściśle określonych osób. Ustęp 210 kodeksu karnego dotyczy wykorzystywania seksualnego w rodzinie; ustęp 213 odnosi się do zaniedbywania lub znęcania się nad małżonkiem, dzieckiem, osobą będącą na utrzymaniu lub krewnym.

---

³⁸ J. Kane, *Przemoc w rodzinie*, Komisja Europejska, DG ds. Sprawiedliwości, Wolności i Bezpieczeństwa Program Daphne, Belgia, lipiec 2008.

³⁹ Ibidem.

Kodeks karny w szczególny sposób zajmuje się przestępstwami w rodzinie. W prawodawstwie duńskim o przemocę domową wspomniano już w 1683 roku, mimo że nie istniało jeszcze prawo z nią związane⁴⁰.

W 2004 roku duńska instytucja Narodowe Centrum Monitorowania Przemocy Wobec Kobiet (National Observatory on Violence against Women) stworzyła bazę danych, której celem jest śledzenie przemocy wobec kobiet. W tym samym czasie w latach 2001-2003 zanotowano około 5.392 przypadki przemocy wobec dzieci⁴¹.

Francja

Zwalczanie przemocy wobec kobiet to obecnie jeden z priorytetów rządu francuskiego. Projekt ustawy dotyczący tej regulacji prawnej został złożony przez posła Gilles'a Geoffroya z Unii na rzecz Ruchu Ludowego. 25 lutego 2010 roku francuskie Zgromadzenie Narodowe uchwaliło ustawę o zwalczaniu przemocy wobec kobiet. Na mocy przyjętej ustawy Francja ustanowiła nową kategorię przestępstwa, które polega na psychicznej przemocie w małżeństwie lub w związku partnerskim. Ten przepis ma uzupełnić istniejące już w prawie francuskim ogólne normy, dotyczące np. grożenia czy zastraszania innej osoby.

Ustawa przewiduje możliwość wydania przez sąd w ciągu 24 godzin decyzji o "nakazie ochrony" ofiary przemocy domowej. W ciągu 4 miesięcy od decyzji sędziego agresywny partner może być usunięty z miejsca zamieszkania, a bita czy psychicznie maltretowana kobieta wraz z dziećmi musi otrzymać ze strony państwa tymczasową opiekę.

W myśl nowych przepisów mężczyźni, którzy otrzymają od sądu zakaz zbliżania się do swoich partnerek, będą musieli nosić elektroniczne obroże z nadajnikami. Jeśli złamią sądowy nakaz urządzenie automatycznie powiadomi najbliższy posterunek Policji.

Według oficjalnych statystyk, co roku we Francji ginie blisko 160 kobiet z rąk swoich małżonków. Według rządowych statystyk w każdym tygodniu 3 kobiety są mordowane przez swoich partnerów. Do tej statystyki nie są wliczane te kobiety, które partnerzy zmuszają do popełnienia samobójstwa⁴². Szacuje się, że w latach 2006-2008 przemocy ze strony partnerów doznało 330 tysięcy kobiet⁴³.

---

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem.

⁴² *Francja chce z przemocą domową walczyć obręczkami*, Gazeta Wyborcza z 25 lutego 2010.

⁴³ Serwis Informacyjny PAP, *Bransoletka elektroniczna dla agresywnych partnerów*, 26 lutego 2010.

23 listopada 2009 roku, 20 kobiet w podparyskim departamencie Seine-Saint-Denis otrzymało specjalne urządzenia komórkowe, służące maltretowanym kobietom do wzywania pomocy. Kobiety testujące komórki zostały wybrane przez prokuraturę w Bobigny spośród ofiar przemocy domowej. Aparaty wyposażone są w przycisk, który pozwala zagrożonej osobie wezwać automatycznie pomoc bez tracenia czasu na wybieranie numeru. Po drugiej stronie słuchawki czekają specjaliści konsultanci, którzy w razie nagłej potrzeby powinni przekazać od razu alarm na policję. Jeśli bita kobieta nie powie ani słowa, policja ma obowiązek natychmiast udać się na miejsce jej zamieszkania.

Hiszpania

W Hiszpanii ustawa zasadnicza 14/1999⁴⁴ po raz pierwszy zaklasyfikowała przemoc domową jako odrębne przestępstwo. Przemoc wobec dzieci jest uwzględniona w ogólnych artykułach Konstytucji Hiszpanii. Kodeks cywilny zakazuje fizycznego karania dzieci poza przypadkiem, gdy jest to „rozsądna i umiarkowana” forma dyscyplinowania.

Od 2004 roku funkcjonuje ustawa o działaniach na rzecz całkowitej ochrony przed przemocą ze względu na płeć.

Przepisy ustawy dają sądowi możliwość wydawania sprawcy przemocy odpowiednich zakazów i nakazów. Sąd może:

- wydać nakaz obowiązkowego opuszczenia miejsca zamieszkania,
- wydać zakaz powrotu do mieszkania,
- zakazać oskarżonemu zbliżania się do osoby chronionej (zakaz zbliżania się do miejsca zamieszkania, miejsca pracy oraz do każdego innego miejsca, w którym przebywa ona w danej chwili).

Sąd ustala również minimalną odległość, która musi być zachowana między oskarżonym a osobą chronioną. Za jej przekroczenie grozi odpowiedzialność karna⁴⁵.

Na mocy ustawy 1/2004 w sprawie środków zapewniających kobietom wszechstronną ochronę przed przemocą, akt przemocy, jakiej dopuszcza się małżonek/partner stanowi okoliczność obciążającą i pociąga za sobą surowszą karę. W myśl ustawy Kodeks karny, art. 147, normalną karą za napaść i zadanie ran jest pozbawienie wolności na okres od

---

⁴⁴ J. Kane, *Przemoc w rodzinie*, Komisja Europejska, DG ds. Sprawiedliwości, Wolności i Bezpieczeństwa Program Daphne, Belgia, lipiec 2008.

⁴⁵ S. Spurek, *Nie zbliżaj się*, Niebieska Linia, nr 6/2007.

6 miesięcy do 3 lat, lecz kara ta wzrasta do 2–5 lat, jeżeli winowajca jest małżonkiem lub partnerem⁴⁶.

Podobne rozwiązania legislacyjne funkcjonują na Cyprze. Akt przemocy popełniony w rodzinie stanowi przestępstwo kwalifikowane, zagrożone wyższą karą aniżeli inne formy przemocy uwzględnione w Kodeksie karnym.

Co ciekawe, jeżeli świadkami przemocy wobec kobiety są dzieci, kobieta jest obowiązana zeznawać pod groźbą odpowiedzialności karnej.

Luksemburg

Ustawa o przemocy domowej z 2003 roku dotyczy przemocy fizycznej, psychicznej oraz na tle seksualnym i odnosi się nie tylko do przemocy wobec kobiet, której sprawcą jest mężczyzna, ale również ogólnie do przemocy w rodzinie.

Prawo wymaga, aby sprawca przemocy został usunięty z domu rodzinnego na okres 10 dni. Okres ten może być przedłużony o kolejne 3 miesiące. Prawo uznaje również gwałt małżeński za niezgodny z prawem. Kodeks karny obejmuje znęcanie się nad dzieckiem, a także fizyczne i psychiczne tortury oraz umyślną krzywdę fizyczną.

Dane Policji obejmujące 10 miesięcy między 1 listopada 2003 roku a 21 sierpnia 2004 roku odnotowują 239 interwencji policyjnych spowodowanych przemocą domową. Również w 2003 roku 428 kobiet i 521 dzieci zostało przyjętych do schronisk⁴⁷.

Niemcy

W Niemczech zakaz zbliżania się został wprowadzony przez ustawę o cywilistycznej ochronie przed przemocą i prześladowaniem, która weszła w życie w 2002 roku. Wszczęcie postępowania następuje na wniosek ofiary przemocy, a postępowanie odbywa się przed sądem rodzinnym na podstawie przepisów postępowania cywilnego.

Sąd, w określonych przypadkach, może nakazać, aby sprawca zaniechał wchodzenia do mieszkania osoby pokrzywdzonej, przebywania w określonym otoczeniu wokół mieszkania, odwiedzania miejsc, w których ofiara przebywa, prób nawiązywania kontaktów telefonicznych i elektronicznych ani jakichkolwiek prób spotkania się z osobą pokrzywdzoną.

Nakaz sądowy dotyczący przekazania wspólnie użytkowanego mieszkania do wyłącznej dyspozycji pokrzywdzonego obowiązuje przez oznaczony okres, którego długość

---

⁴⁶ *Parliaments united in combating domestic violence against women*, Dokument 10934 z 19 maja 2006 r., sprawozdawca pani Cliveti z Rumunii.

⁴⁷ J. Kane, *Przemoc w ... ..* ( ).

uzależniona jest w szczególności od tego, komu przysługuje prawo własności do danego lokalu.

Jeżeli wyłącznym właścicielem mieszkania jest osoba pokrzywdzona, to nakaz opuszczenia mieszkania wydany przez sąd jest ostateczny. W przypadku gdy prawo własności do mieszkania przysługuje sprawcy, sąd może wydać nakaz opuszczenia mieszkania przez sprawcę najwyżej na okres 6 miesięcy. Za naruszenie sądowego nakazu grozi kara grzywny lub kara pozbawienia wolności do jednego roku⁴⁸.

Od 2000 roku funkcjonuje prawny zakaz stosowania kar fizycznych wobec dzieci⁴⁹. Jest on sformułowany w niemieckim kodeksie cywilnym i brzmi: „Dzieci mają prawo do wychowania wolnego od przemocy. Stosowanie kar cielesnych, dręczenia psychicznego i innych poniżających dziecko praktyk jest zabronione”⁵⁰. Nie ma przepisu zezwalającego na wniesienie do sądu sprawy przeciwko rodzicom za naruszenie tego przepisu. Fizyczne karanie dzieci jest skodyfikowane w prawie karnym jako przestępstwo, które może być ścigane przez prokuratora.

Wprowadzenie tych przepisów do systemu prawnego zostało poprzedzone badaniami, które wykazały, że kary cielesne stosowane wobec dzieci wywołują agresję i przemoc wśród młodzieży. Stwierdzono, że dzieci i młodzież wobec których stosowana była przemoc fizyczna, aż 3-krotnie częściej popełniają przestępstwa niż inni.

Już po roku od wprowadzenia tego zakazu nastąpił 10 % spadek przemocy w rodzinie, a w ciągu 5 lat wzrosła świadomość prawna rodziców i młodzieży, co przełożyło się na lepszą komunikację w rodzinie.

Szwecja

W 1998 roku w Szwecji został znowelizowany kodeks karny, w którym dodano artykuł jednoznacznie zakazujący przemocy domowej. Szwedzka konstytucja uznaje dzieci za równe wszystkim obywatelom, obowiązują również akty prawne dotyczące przemocy wobec dzieci. Jest to ustawa o opiece społecznej oraz ustawa o specjalnych przepisach dotyczących opieki nad nieletnimi, a także przepisy kodeksu karnego.

Szwecja stała się pierwszym krajem na świecie, który wyraźnie zakazał kar cielesnych. Kodeks rodzinny stanowi: „Dzieci mają prawo do opieki, bezpieczeństwa i dobrego wychowywania. Dzieci mają być traktowane z szacunkiem dla ich osoby

---

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ A. Olszewska, *Karcenie dzieci w polskim ustawodawstwie*, Niebieska Linia Nr 1/2009.

⁵⁰ § 1631 II BGB kodeksu prawa cywilnego.

i indywidualności oraz nie mogą być poddawane karom cielesnym, ani innemu upokarzającemu traktowaniu”⁵¹. Co ważne, przepis ten nie jest stosowany wprost, ponieważ rodzice bijący swoje dzieci odpowiadają za naruszenie nietykalności cielesnej lub obrazę godności na podstawie kodeksu karnego.

„W regulacjach tych nie chodzi o rozbijanie rodziny i wsadzanie rodziców do więzień, lecz o powstrzymanie przemocy przez rozpropagowanie przekonania, że bicie dzieci jest nieprzyzwoite i niegodne”⁵². Przepis ten pozostaje w logicznym związku z §5 rozdziału 6 szwedzkiego kodeksu karnego, który stanowi: „osoba, która powoduje u innej osoby uszkodzenie ciała, chorobę lub ból, albo czyni taką osobę bezsilną lub doprowadza ją do stanu bezradności, będzie skazana za napaść na karę do 2 lat więzienia, lub, w przypadku gdy przestępstwo jest drobne, na karę więzienia do 6-ciu miesięcy lub grzywnę”.

Oskarżyciel może powołać się dodatkowo w tej sytuacji na art. 6 § 1 Föräldrabalken, podkreślając, że rodzice nie mają prawa korygować zachowań swoich dzieci za pomocą siły fizycznej. Samo dziecko nie ma prawa w Szwecji postawić swoich rodziców przed sądem za stosowanie kar cielesnych⁵³.

W sondażu przeprowadzonym w 1980 roku 51% rodziców przyznało, że jako formę kary stosowało przemoc fizyczną wobec swoich dzieci. Po wprowadzeniu prawnego zakazu i podjęciu trwałych wysiłków mających na celu zmianę nastawienia i zachowań społecznych, powtórzony po 20 latach sondaż wykazał, że przemoc fizyczną jako karę stosuje tylko 8% rodziców. Niemniej jednak, oficjalne statystyki sugerują, że maltretowanie dzieci często nie jest zgłaszane. W 2001 roku komisja parlamentarna zwróciła uwagę, że jedno na dziesięć szwedzkich dzieci przyznało, że doświadczyło przemocy w domu.

W 2008 roku zgłoszono 1.900 przypadków przemocy wobec dzieci w wieku do 6 lat i 8.600 wobec dzieci w wieku 7-14 lat. W ostatnim 10-leciu liczba zgłoszeń dotycząca pierwszej grupy wiekowej prawie się podwoiła, a w drugiej wzrosła o ponad połowę. Zmiany w kodeksie rodzinnym wprowadzone przed 30 laty doprowadziły do tego, że dziś aż 86% 10-12-latków stwierdziło w ankiecie, że ze strony rodziców nigdy nie doznało jakiegokolwiek formy kary cielesnej. Z badań urzędów socjalnych wynika, że tylko kilka procent rodziców uważa, że nadal powinni mieć prawo do fizycznego karcenia dzieci⁵⁴.

---

⁵¹ Szwedzki kodeks rodzinny (Föräldrabalken), rozdz. 6, §1.

⁵² Wypowiedź prof. M. Płatek z Instytutu Prawa Karnego Uniwersytetu Warszawskiego, *Klaps w klapsa*, Polityka z 5 czerwca 2008.

⁵³ M. Płatek, *Prawne korzenie przemocy wobec dziecka*, Niebieska Linia, nr 6/2001.

⁵⁴ T. Walat, *Kara za baty*, Polityka z 11 lutego 2010.

Wielka Brytania

W Wielkiej Brytanii kwestie ochrony praw dziecka reguluje ustawa o dzieciach (Children Act) z 1989 roku, w której zostały zapisane działania prewencyjne i procedury przedsądowe w przypadku stwierdzenia zaniedbania lub krzywdzenia dzieci.

Rozwiązania prawne dotyczące ochrony praw dziecka w Wielkiej Brytanii są takie same w Walii i Anglii. Szkocja i Irlandia Północna mają odmienną legislację dotyczącą tego problemu⁵⁵. W tych dwóch pierwszych prowadzony jest program „Każde dziecko się liczy: Zmiana na rzecz dzieci”. W programie zapisanych jest pięć podstawowych punktów, które opisują sposób postępowania z dziećmi, którym należy zapewnić odpowiednią opiekę rodzicielską, medyczną, dostęp do szkolnictwa, co przekłada się w późniejszym okresie na szanse rozwoju i lepszą przyszłość dziecka.

Program został uruchomiony po śmierci dziecka, które przyjechało do Wielkiej Brytanii z Wybrzeża Kości Słoniowej i zamieszkało ze swoimi krewnymi. W wyniku stosowania przemocy domowej przez krewnych dziecko zmarło. Po tym fakcie został sporządzony raport na temat funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych, powołanych do ochrony praw dziecka (działają one już od ponad 30 lat), z którego wynikało, że kompleksowa ustawa Children Act z 1989 roku nie spełnia swoich zadań.

W związku z tym w 2004 roku ustawa Children Act została znowelizowana. Usankcjonowano w niej przede wszystkim nieformalne kontakty, do tej pory nawiązywane na poziomie lokalnym, poprzez powołanie lokalnych urzędów ds. bezpieczeństwa dzieci i ustanowiono tzw. fundusze powiernicze łączące w sobie wszystkie służby pracujące na rzecz dzieci. Te fundusze powiernicze oznaczają, że wszystkie instytucje działające dla dobra dzieci mają ze sobą współpracować, aby zapobiegać przemocy wobec dzieci.

W Wielkiej Brytanii działają 152 okręgi lokalne i 22 okręgi w Walii, w których władze lokalne są zobowiązane do utworzenia lokalnych urzędów, działających na rzecz bezpieczeństwa dzieci. Mają one ustawowy obowiązek współpracy ze wszystkimi urzędami mającymi kontakt z dziećmi i ich rodzicami, takimi jak: opieka medyczna, Policja, placówki oświatowe, kuratorzy. Dotyczy to także służb, które interweniują w przypadku np. stwierdzenia uzależnienia alkoholowego w rodzinie, czy przemocy w rodzinie.

---

⁵⁵ Jennifer Gray, doradca ds. planowania polityki, Departament Zapobiegania Krzywdzenia Dzieci w Ministerstwie Dzieci, Szkół i Rodzin w Wielkiej Brytanii, Konferencja *Przemoc w rodzinie – nie zwlekaj, reaguj, pomagaj*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, 23 czerwca 2009.

W Wielkiej Brytanii został stworzony określony mechanizm gwarantujący sukces współpracy wielu podmiotów na poziomie lokalnym. Lokalne urzędy ds. bezpieczeństwa dzieci oprócz swoich zadań statutowych (pomoc społeczna, współpraca ze służbą zdrowia, z Policją, wymiarem sprawiedliwości, placówkami opiekuńczymi i penitencjarnymi dla młodocianych) mają obowiązek promowania bezpieczeństwa dzieci.

Ponadto zgodnie z art. 47 ustawy na władze lokalne został nałożony obowiązek prowadzenia dochodzenia, jeżeli zaistnieje uzasadnione podejrzenie, że dziecko doznało krzywdy. Nie trzeba udowodnić, że dziecku dzieje się krzywda, można zgłosić swoje podejrzenia do ośrodka pomocy społecznej lub innej agencji działającej na rzecz dzieci. Jeżeli po wstępnych przesłuchaniach okaże się, że faktycznie dziecko doznaje krzywdy, przeprowadzone jest dochodzenie pogłębione z udziałem służb policyjnych, medycznych, szkoły. Służby opieki społecznej we współpracy z Policją mają obowiązek wszcząć postępowanie wyjaśniające. Jeżeli pojawi się podejrzenie, że dziecko doznało krzywdy lub może jej doznać – w kontekście opieki rodzicielskiej – dziecko może zostać odebrane rodzinie. Oznacza to, że opiekę sprawują rodzice wspólnie z władzami lokalnymi.

Istnieje wiele sytuacji i okoliczności, w których dziecko może zostać objęte opieką lokalnych władz. Mogą one dzielić obowiązek opieki z rodzicami (sekcja 31 Children Act 1989) lub nie dzielić obowiązków rodzicielskich w ogóle – ani z rodzicami, ani z opiekunem prawnym (sekcja 20 Children Act 1989).

Dzieci mogą być odebrane rodzicom i wzięte pod opiekę władz lokalnych (local authority) w następujących wypadkach⁵⁶:

- w domu dochodziło do przemocy fizycznej, emocjonalnej lub seksualnej i uważa się, że dziecko nie jest bezpieczne w tym środowisku,
- dziecko było zaniedbywane przez dłuższy czas i są dowody na to, że jego dobro i prawidłowy rozwój mogą ucierpieć, jeśli dalej będzie zaniedbywane,
- dzieci lub młodzież mogą ucierpieć z powodu braku opieki i kontroli nad nimi,
- rodzic zostawił dziecko samo w domu bez zorganizowania żadnej opieki,
- dziecko doświadcza przemocy domowej i związanych z tym zagrożeń,
- child protection plan, nie jest skutecznym by uchronić dziecko, np. rodzice nie mają motywacji i umiejętności do zmian przedstawionych w planie.

---

⁵⁶ G. Demetriou, pracownik socjalny w General Social Care Council i członek British Association of Social Workers, *Prawa rodzicielskie w Wielkiej Brytanii*, <http://londyn.gazeta.pl>.

Władze lokalne mogą zdecydować gdzie będzie przebywać dziecko. W wyniku wyroku sądu dziecko może również być umieszczone w rodzinie zastępczej, aby zapewnić mu bezpieczeństwo. By dziecko mogło wrócić do biologicznych rodziców muszą oni spełnić odpowiednie warunki. Postępowanie toczy się przed sądem rodzinnym, ale jeżeli okaże się, że sprawca przemocy dopuścił się przestępstwa sprawę przejmują sądy karne.

Powołano odrębną komisję gabinetową, która odpowiedzialna jest za „dobrostan rodzin” i wszystkie akty prawne dotyczące dzieci i rodzin muszą być konsultowane z tą komisją. W Anglii istnieje podział na służby odpowiedzialne za dzieci i osoby dorosłe. Został wypracowany proces ochrony dziecka:

1. zgłoszenie,
2. ocena wstępna,
3. jeżeli istnieje podejrzenie o dziejącej się krzywdzie, w świetle art. 47 podejmowane są działania szczegółowe (dochodzenie pogłębione). Komisja (child protection conference) – w skład której wchodzi rodzice, lokalny pracownik społeczny, pracownik służby zdrowia, przedstawiciel Policji, nauczyciele, eksperci – spotyka się z rodziną aby ustalić jakiego rodzaju krzywda spotkała dziecko i opracowywany jest plan ochrony dziecka (child protection plan). Jeżeli dziecko jest w odpowiednim wieku może uczestniczyć w tworzeniu tego planu,
4. opracowany plan jest weryfikowany i wdrażany.

W przypadku, gdy władze lokalne uważają, iż dane dziecko jest poważnie zagrożone, muszą przekonać sąd rodzinny o słuszności swojej opinii. Zapobiega to uznaniowemu i bezzasadnemu ingerowaniu przez władze lokalne w sprawy rodziny. Sąd wysłuchuje rodziny, przedstawicieli władz lokalnych oraz innych stron dysponujących odnośnymi informacjami lub kompetencjami. Jeżeli sąd zgadza się:

- co do skali zagrożenia dla dziecka oraz,
- co do tego, że zagrożenie wynika albo z braku opieki wobec dziecka w sytuacji, w jakiej się ono aktualnie znajduje, albo z faktu, że dziecko nie jest pod kontrolą rodzicielską – udziela on władzom lokalnym uprawnienia do zajęcia się nim przez pewien czas.

Do sądu rodzinnego kierowane są sprawy w dwóch wypadkach:

1. Gdy władze lokalne zajmowały się daną rodziną przez jakiś czas, a rodzina zignorowała porady lub oferty pomocy, na czym cierpi dobro dziecka. Władze lokalne mogą zwrócić się o wydanie tymczasowego postanowienia w sprawie opieki (Interim Care Order,

ICO) lub tymczasowego postanowienia w sprawie nadzoru (Interim Supervision Order, ISO).

Postanowienie w sprawie opieki: władze lokalne sprawują władzę rodzicielską wspólnie z rodzicem/rodzicami i decydują, gdzie dziecko będzie mieszkało – czy we własnym domu, w rodzinie zastępczej czy w placówce opiekuńczej. Władze lokalne muszą przygotować wieloletni plan opieki nad dzieckiem i przedłożyć go sądowi do zatwierdzenia. W planie wyjaśnia się, jak mają być zaspokajane poszczególne potrzeby dziecka, kto się nim będzie opiekował, gdzie będzie mieszkało i jaki będzie miało kontakt z członkami swojej rodziny. Plan może przewidywać w dłuższej perspektywie umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub jego adopcję.

2. W przypadku kiedy okazuje się, iż dziecko jest zagrożone (ewentualnie podczas okresu zajmowania się rodziną przez władze lokalne). Wówczas sąd może wydać w trybie doraźnym postanowienie w sprawie ochrony (Emergency Protection Order, EPO) w trosce o bezpieczeństwo dziecka, na czas szczegółowego zbadania sprawy. EPO obowiązuje przez 8 dni (z możliwością przedłużenia na kolejne 7 dni). Od postanowienia takiego można się odwołać w ciągu 72 godzin, jeżeli podczas pierwszej rozprawy nie byli obecni oboje rodzice.

Sąd może zarządzić dzielenie obowiązków rodzicielskich tylko wówczas, jeśli ma pewność, że:

1. Dziecku wyrządzana jest lub może być wyrządzana przez jego rodziców znacząca krzywda (significant harm),
2. Krzywda może być spowodowana niewłaściwą opieką rodzicielską w przyszłości,
3. Dziecku może stać się krzywda, ponieważ jest poza kontrolą rodziców.

Kiedy sąd zadecyduje o zabraniu dziecka od rodziców, wówczas odpowiedzialność opieki nad dzieckiem spada na władze lokalne. Władze lokalne mogą zadecydować o przyszłości dziecka, np. aby zostało skierowane do adopcji, do rodziny zastępczej lub oddane rodzicom, jeśli rodzice są w stanie zaprowadzić żądane zmiany w ich życiu. Zazwyczaj dziećmi opiekują się rodziny zastępcze. Jedynie część dzieci trafia do domów dziecka lub do rodzin wykazujących chęć adopcji.

Postanowienie w sprawie nadzoru (Supervision Order) wydawane jest dla władz lokalnych, które wyznaczają pracownika socjalnego (opiekuna). Jego rola polega na

udzielaniu porad, pomocy i zaprzyjaźnieniu się z dzieckiem. Pracownik socjalny z ramienia władz lokalnych nie sprawuje władzy rodzicielskiej, a dziecko mieszka w swoim domu.

O wydanie jednego z tych 3 postanowień zwykle występuje pracownik socjalny działający w imieniu władz lokalnych. Ze względu na pilny charakter tego rodzaju spraw, sądy działają w systemie 24-godzinny. Jeżeli w pilnej sprawie sąd chce uzyskać więcej danych na temat dziecka i zagrożeń dla niego, może wydać postanowienie o przeprowadzeniu wywiadu dotyczącego dziecka (Child Assessment Order) przez niezależną osobę, która następnie poinformuje sąd o jego wynikach.

W Wielkiej Brytanii opieka społeczna nie ma prawa zabrać dzieci od rodziców, ale w stanie sytuacji krytycznej może zwrócić się do sądu o Nakaz Ochrony (EPO). EPO może też zostać zastosowane, kiedy rodzic chce zabrać dziecko ze szpitala, a nie powinien z różnych względów (np. wbrew planowi ochrony dziecka czy niezgodnie z opinią lekarską).

Prawo do odebrania dziecka bez uprzedniej zgody sądu ma tylko Policja. Ma ona prawo zabrania dziecka pod swoją opiekę do 72 godzin (Police Protection Order, PPO). W takiej sytuacji krytycznej, Policja współpracuje z opieką społeczną, aby znaleźć odpowiednią opiekę dla dziecka. Opieka społeczna przeprowadza własne dochodzenie i podejmuje decyzję, czy dziecko wróci do domu, czy zostanie pod opieką społeczną po upływie 72 godzin (wygaśnięcie PPO).

Pracownik socjalny działa w imieniu władz lokalnych i ma określone prawa i obowiązki. Jego zadania to:

- przygotowywanie raportów we współpracy z lekarzem lub pracownikiem oświaty,
- przeprowadzanie wywiadów środowiskowych,
- proponowanie rodzinom pomocy psychologicznej,
- organizowanie i zarządzanie środkami pomocy dla dzieci i rodzin,
- doradzanie i sugerowanie najlepszych rozwiązań dzieciom i rodzinom,
- współpracowanie z innymi agencjami,
- udział w międzydyscyplinarnych spotkaniach, dotyczących obrony dziecka, zdrowia psychicznego itd.
- zbieranie informacji i przygotowywanie raportów do działań prawnych,
- przedstawianie dowodów w sądzie.

Każdy wykwalifikowany pracownik socjalny powinien być zarejestrowany w General Social Care Council.

W Wielkiej Brytanii funkcjonuje również system monitorowania losów dziecka dotkniętego przemocą w rodzinie. W 2008 roku wprowadzono całkowicie skomputeryzowany

Zintegrowany System Informacji o Dziecku (Integrated Children's System), który zastąpił wcześniej funkcjonujący system Child Protection Register. System ten umożliwia realizowanie na poziomie lokalnym Indywidualnego Planu Pomocy dziecku, a także planowanie dalszych działań i kontrolę realizacji przyjętych zadań. O umieszczeniu dziecka w rejestrze i wprowadzeniu indywidualnego planu pomocy decyduje Komisja⁵⁷.

Po 3 miesiącach następuje ponowna ocena sytuacji dziecka, kolejne oceny odbywają się co 6 miesięcy. Badana jest także realizacja planu przygotowanego dla dziecka. W przypadku zmiany miejsca zamieszkania dziecka informacja o dziecku przesyłana jest do jego nowego miejsca pobytu. Wpis z rejestru jest usuwany w dwóch przypadkach: po stwierdzeniu, że nie występuje już niebezpieczeństwo dla dziecka lub gdy dziecko ukończy 18 lat.

Oprócz zapewnienia bezpieczeństwa dzieciom Wielka Brytania w ramach zapobiegania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy wprowadziła rozwiązanie, które pozwala na pozostanie ofiary przemocy we własnym domu, zamiast ucieczki przed sprawcą. Ofiary przemocy znajdują bezpieczne schronienie we własnym domu w tzw. safe room. W specjalnym pokoju Policja instaluje alarm, kamery, drzwi antywłamaniowe, solidne zamki, światła sygnalizacyjne, nawet drabinę i sprzęt niezbędny do ewentualnej ucieczki.

Pierwszy taki pokój powstał w sierpniu 2006 roku dla Dawn Pearce, która chciała uciec z kilkumiesięczną córeczką z własnego domu od agresywnego męża alkoholika. Brytyjka została w nim po odpowiednim przystosowaniu pokoju⁵⁸. Ten pomysł wprowadzono w życie w kilku miastach. Rząd brytyjski chce przeznaczyć na ten cel 74 miliony funtów.

Stany Zjednoczone

Na uwagę zasługują również doświadczenia Stanów Zjednoczonych, gdzie już w 1974 roku przyjęto ustawę o zapobieganiu i przeciwdziałaniu krzywdzeniu dzieci (Child Abuse Neglect and Treatment Act), która gwarantuje fundusze na zapobieganie krzywdzeniu i zaniedbywaniu dzieci, a konkretnie na rozpoznawanie takich przypadków i działania interwencyjne⁵⁹.

Ustawa wprowadza utworzenie sieci rządowych Agencji Ochrony Dziecka, obowiązkowe zgłaszanie przypadków przemocy wobec dzieci, ich seksualnego

---

⁵⁷ Zespół Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów, *Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci. Podstawa do debaty*, 30 maja 2008.

⁵⁸ K. Zuchowicz, *Unia powinna walczyć z domowymi katami*, Rzeczpospolita z 6 stycznia 2007 r.

⁵⁹ Dr Monika Sajkowska, *System pomocy dzieciom krzywdzonym – doświadczenia Stanów Zjednoczonych*, Kwartalnik Dziecko krzywdzone, Nr 2/2008.

wykorzystywania i zaniechania (*mandatory reporting law*) oraz powstanie centralnego rejestru ofiar i sprawców krzywdzenia dzieci.

W ustawie uregulowano ponadto kwestie gromadzenia i udostępniania informacji o dzieciach z grup ryzyka.

Agencje Ochrony Dziecka przyjmują zgłoszenia o przypadkach krzywdzenia i zaniechania dzieci i prowadzą postępowanie w tych przypadkach. W ich skład wchodzi również ośrodki adopcji i opieki zastępczej oraz placówki zdrowia psychicznego dla dzieci.

Tak jak w Wielkiej Brytanii tak i w Stanach Zjednoczonych funkcjonuje systemowa ochrona dziecka przed krzywdzeniem. Została utworzona sieć specjalistycznych instytucji, reagujących na krzywdę dziecka, które współpracują z agencjami ochrony dziecka i które odgrywają znaczącą rolę w stworzonym systemie. Są to m.in. telefony zaufania, Policja i sądy rodzinne i nieletnich.

W przypadku konieczności natychmiastowego izolowania dziecka od rodziny ze względu na grożące mu niebezpieczeństwo, pracownik socjalny z agencji ochrony dziecka w obecności rodziców dziecka przedstawia swoje argumenty w sądzie na „natychmiastowym przesłuchaniu” (emergency hearing). W takich przypadkach sąd podejmuje decyzję w ciągu 72 godzin. Postępowanie sądowe trwa od 60 do 90 dni i kończy się wydaniem orzeczenia stwierdzającego czy miało miejsce krzywdzenie bądź zaniechanie dziecka czy nie. Agencje ochrony dziecka mogą wnosić do sądu o pozbawienie rodziców praw rodzicielskich i nadzór kuratorski nad rodziną.

W ramach rozwiązań systemowych zostały powołane również lokalne Zespoły Interdyscyplinarne. W Stanach Zjednoczonych funkcjonują różne modele zespołów interdyscyplinarnych. Mogą być częścią Ośrodków Ochrony Dzieci, gdzie odbywają się spotkania zespołu. W przyjaznych dziecku pomieszczeniach przeprowadza się wywiady sądowe, badania lekarskie i terapię dzieci. Inne zespoły mają swoją odrębną siedzibę, np. w szpitalach, urzędach prokuratorskich lub w Agencjach Ochrony Dziecka.

Tam odbywają się spotkania zespołu i przeprowadzane są badania dzieci i rodzin. Jeszcze inne korzystają z już dostępnych placówek i ośrodków. Wiąże się to z dostępnością środków oraz z funkcjonowaniem lokalnych instytucji, które są reprezentowane w zespole.

Zespół Interdyscyplinarny jest to grupa profesjonalistów, którą reprezentują instytucje rządowe oraz specjaliści praktykujący prywatnie, tzn. instytucje i osoby odpowiedzialne za prowadzenie dochodzeń w sprawie przestępstw przeciw dzieciom oraz chronienie i leczenie dzieci w danej społeczności. W skoordynowany sposób współpracują oni ze sobą, aby zapewnić skuteczne reagowanie na doniesienia o krzywdzeniu i zaniechaniu dzieci. Zespół

Interdyscyplinarny sprawdza zasadność zgłoszenia, bada sprawy dotyczące spraw krzywdzenia dzieci, ustala strategie postępowania w danym przypadku, prowadzi terapie ofiar, ich rodzin i sprawców.

Na mocy ustawy zostało utworzone Narodowe Centrum Badań Problemu Krzywdzenia i Zaniedbywania Dzieci, którego zadaniem jest wypracowanie standardów identyfikowania i reagowania na doniesienia o maltretowaniu dzieci.

Skarga Nahide Opuz przeciwko Turcji do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

7 października 2008 roku Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu przeprowadził przesłuchanie w sprawie skargi Turczynki Nahide Opuz przeciwko swojemu krajowi o brak reakcji i skutecznego przeciwdziałania przemocy domowej. Zdaniem skarżącej państwo naruszyło art. 2, 3, 13 oraz 14 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Artykuły te mówią o prawie do życia, zakazie tortur, poniżającego lub niehumanitarnego traktowania, braku skutecznego środka odwoławczego pozwalającego skarżyć się na przypadki przemocy domowej oraz o naruszeniu zakazu dyskryminacji ze względu na płeć.

Prawa zagwarantowane w Konwencji oznaczają dla państw-stron zobowiązania, które obligują do wypełniania postanowień zawartych w podpisywanym dokumencie, a swoim działaniem nie mogą naruszać przyjętych praw, z których wynikają tzw. pozytywne obowiązki. Oznacza to aktywne przeciwdziałanie państwa naruszeniom praw gwarantowanych Konwencją. W wypadku przemocy domowej skuteczne działanie państwa jest bardzo ważne, ponieważ nie jest to typowe przestępstwo naruszenia nietykalności cielesnej.

Przyczyną złożenia skargi było zamordowanie matki Nahide Opuz przez jej byłego męża Huseyina Opuzę. Matka i córka przez wiele lat doznawały przemocy domowej z jego strony. Fakt ten był wielokrotnie zgłaszany przez matkę i córkę na Policję, a następnie zgłoszenia były wycofywane ze względu na groźby dalszych pobić. Córka uważa, że Policja i prokuratura turecka nie podejmowały żadnych działań, aby przeciwdziałać przemocy.

Z przedłożonej dokumentacji sądowej wynika, że w stosunku do byłego męża skarżącej było prowadzone 3 razy postępowanie sądowe. W 1998 roku sprawca próbował zabić obie kobiety poprzez przejechanie ich samochodem, w 2001 roku 7 razy ugodził nożem swoją byłą żonę, za co został ukarany tylko grzywną w wysokości około 385 euro.

11 marca 2002 roku Huseyin Opuz zastrzelił swoją teściową. Jego zdaniem, powodem, dla którego zabił kobietę było „narażenie na szwank jego honoru, poprzez zabranie

od niego jego żony i dzieci oraz spowodowanie przez teściową, że jego żona zaczęła prowadzić niemoralne życie”.

26 marca 2008 roku Sąd Diyarbarir za zabójstwo i nielegalne posiadanie broni skazał Huseyina Opuza na karę dożywotniego pozbawienia wolności. Jednakże, w ocenie sądu, oskarżony popełnił przestępstwo w wyniku prowokacji oraz wykazał się dobrym zachowaniem w czasie pobytu w więzieniu, w związku z czym sąd złagodził karę, zmieniając ją na karę 15 lat i 10 miesięcy pozbawienia wolności i grzywnę w wysokości 180 nowych lirów tureckich. Ze względu na czas spędzony przez oskarżonego w areszcie i na złożone odwołanie od wyroku sąd nakazał uwolnienie Huseyina Opuza. Postępowanie odwoławcze toczy się przez Sądem Kasacyjnym⁶⁰.

Po wyjściu z więzienia Huseyin Opuz wielokrotnie starał się uzyskać nowy adres swej byłej żony, a sama poszkodowana dwukrotnie zwracała się do władz tureckich o ochronę. Władze Turcji do tej pory nic nie zrobiły w tej sprawie.

Międzynarodowa organizacja praw człowieka INTERIGHTS złożyła w sprawie Nahide Opuz opinię przyjaciela sądu⁶¹. Jej zdaniem w sprawach przemocy domowej obowiązek wszczęcia postępowania i prowadzenia procesu powinien spoczywać na państwie, a nie na ofierze, a w wypadku wycofania przez ofiarę złożonej skargi, postępowanie powinno być dalej prowadzone.

9 czerwca 2009 roku Trybunał w Strasburgu wydał wyrok, w którym przyznał rację skarżącej. Sędziowie Trybunału jednogłośnie zdecydowali, że państwo tureckie naruszyło 3 artykuły Konwencji (2, 3 i 14). Stwierdził, że wycofywanie zawiadomień o groźbach i pobiciu nie powinno mieć znaczenia dla prowadzenia postępowania, a w tego typu sprawach prokuratura powinna prowadzić sprawę z urzędu. W precedensowym orzeczeniu Trybunał uznał, że turecki rząd niewystarczająco chroni kobiety, poprzez „dyskryminacyjną pasywność sądową, która była sprzyjającym podłożem dla przemocy w domu”. Zdaniem Trybunału Turcja naruszyła obowiązujące prawo, ponieważ matka Nahide Opuz „została zabita przez jej męża, choć władze wielokrotnie były informowane o jego brutalnym zachowaniu”⁶².

Ocenia się, że ustanowienie standardu strasburskiego wyznaczy nowy standard ochrony praw człowieka. Bezpośrednio przełoży się to na sprawniejszą i skuteczniejszą pracę Policji, aparatu sądowego i innych organów, które powołane są do przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Otworzy to drogę wielu ofiarom przemocy, które będą tam dochodziły

---

⁶⁰ Strona internetowa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, baza HUDOC, <http://cmiskp.echr.coe.int>.

⁶¹ A. Bodnar, *Reakcja władz na przemoc domową*, Rzeczpospolita z dnia 6 czerwca 2008.

⁶² Wyrok ETPCZ nr 455 z dnia 9.06.2009, nr sprawy 33401/02.

swoich praw, w przypadku braku reakcji władz publicznych poszczególnych państw na przemoc domową. Oznacza to również, że państwo musi zastosować skuteczne środki ochrony przed przemocą domową.

ZGROMADZENIE PARLAMENTARNE RADY EUROPY

Zalecenie 1666 (2004)⁶³

Ogólnoeuropejski zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci

1. Zgromadzenie Parlamentarne odnotowuje, że zgodnie ze stanowiskiem Europejskiego Komitetu Praw Społecznych, aby wypełniać postanowienia Europejskiej Karty Społecznej i Zrewidowanej Karty Społecznej, państwa członkowskie muszą zakazać wszelkich form kar cielesnych i jakiejkolwiek formy poniżającego karania lub traktowania dzieci. Pięć państw członkowskich nie spełnia tych wymogów, ponieważ nie zakazały w sposób efektywny wszelkich form kar cielesnych. Przeciwno innym pięciu państwom członkowskim wdrożono procedurę skarg zbiorowych z tych samych powodów.
2. Zgromadzenie odnotowuje także, że Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził w kolejnych orzeczeniach, że stosowanie kar cielesnych narusza prawa dzieci gwarantowane na podstawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Orzeczenia te odnosiły się początkowo do kar cielesnych w ośrodkach dla młodocianych przestępców, potem w szkołach, włącznie ze szkołami prywatnymi, a ostatnio w rodzinach. Ponadto, zarówno Europejska Komisja Praw Człowieka, do 1998 r., oraz Trybunał podkreślały, że zakazanie wszelkich form kar cielesnych nie narusza prawa do poszanowania życia prywatnego lub rodzinnego czy wolności religijnych.
3. Zgromadzenie stwierdza, że wszystkie państwa członkowskie ratyfikowały Konwencję Narodów Zjednoczonych o prawach dziecka, która wymaga od nich ochrony dzieci przed wszelkimi formami przemocy fizycznej i psychicznej ze strony dorosłych, pod opieką których pozostają. Komitet Praw Dziecka, który monitoruje przestrzeganie Konwencji, interpretował w sposób spójny ów zakaz jako wymóg zakazania przez państwa członkowskie wszelkich form karania cielesnego dzieci oraz edukowania i informowania społeczeństwa na ten temat.
4. Zgromadzenie wita z radością obecną inicjatywę na szczeblu globalnym odnośnie zniesienia kar cielesnych wobec dzieci i pragnie dołączyć swoje wsparcie do udzielonego dotąd przez UNICEF, UNESCO, Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka, Komisarza Praw Człowieka Rady Europy, Europejską Sieć Rzeczników Praw Dziecka (ENOC), liczne instytucje narodowe i międzynarodowe zajmujące się prawami człowieka oraz organizacje pozarządowe z całej Europy.
5. Zgromadzenie uważa, że każdy przypadek karania cielesnego dzieci narusza ich podstawowe prawo do ludzkiej godności i integralności fizycznej. Sytuacja, w której karanie cielesne dzieci jest wciąż zgodne z prawem w pewnych państwach członkowskich, narusza ich równie podstawowe prawo do tej samej ochrony prawnej, z której korzystają dorośli. Karcenie fizyczne osoby ludzkiej jest zabronione w społeczeństwie europejskim, a dzieci są ludźmi. Należy położyć kres akceptacji społecznej i prawnej dla stosowania kar cielesnych wobec dzieci.
6. Zgromadzenie jest zaniepokojone faktem, że jak dotąd tylko mniejszość spośród czterdziestu pięciu państw zabroniło w sposób formalny kar cielesnych w rodzinie i w innych okolicznościach. Zakaz stosowania kar cielesnych w szkołach, łącznie ze szkołami prywatnymi, i innych ośrodkach edukacyjnych, nie rozciąga się na miejsca zamieszkania oraz inne miejsca sprawowania opieki nad dziećmi. Ponadto zakazy te nie są systematycznie i powszechnie respektowane.
7. Dlatego Zgromadzenie zwraca się do Komitetu Ministrów Rady Europy o rozpoczęcie skoordynowanej i zaplanowanej kampanii we wszystkich państwach członkowskich na

---

⁶³ Debata w Zgromadzeniu 23 czerwca 2004 r. (21. posiedzenie) (por. Doc. 10199, sprawozdanie Komisji ds. Społecznych, Zdrowotnych i Rodzinnych, sprawozdawca: H. Bargholtz). Tekst przyjęty przez Zgromadzenie 23 czerwca 2004 r. (21. posiedzenie).

rzecz powszechnego zniesienia kar cielesnych wobec dzieci. Zgromadzenie odnotowuje sukces Rady Europy w znoszeniu kary śmierci i obecnie Zgromadzenie wzywa Organizację do podobnej pracy, aby uczynić Europę jak najszybciej strefą wolną od stosowania kar cielesnych wobec dzieci.

8. Zgromadzenie zwraca się do Komitetu Ministrów i innych organów Rady Europy o przyjęcie w trybie pilnym strategii, łącznie z pomocą techniczną, zmierzającej do osiągnięcia tego celu w porozumieniu z państwami członkowskimi, a w szczególności o:
  - i. zwiększanie świadomości dzieci oraz osób, które z nimi mieszkają i pracują, a także opinii publicznej o całkowitym zakazie kar cielesnych i innych form upokarzającego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania dzieci;
  - ii. zapewnienie ogólnej świadomości w zakresie podstawowych praw dzieci, w szczególności ich prawa do godności ludzkiej i integralności fizycznej;
  - iii. zachęcanie do pozytywnych, pozbawionych przemocy form wychowywania dzieci i rozwiązywania konfliktów wśród przyszłych i obecnych rodziców oraz wszystkich osób, którym powierzono dzieci pod opiekę, a także opinii publicznej;
  - iv. oferowanie dzieciom i młodym ludziom okazji do wyrażania ich poglądów i zaangażowania w proces planowania i wdrażania działalności mającej na celu wykorzenienie kar cielesnych;
  - v. upewnienie się, że rodzicom, w szczególności tym, którzy doświadczają trudności w wychowywaniu dzieci, zaoferowano niezbędne doradztwo i wsparcie;
  - vi. zapewnienie dzieciom poufnego poradnictwa, pełnomocnictwa i przedstawicielstwa prawnego, tak aby mogły one występować przeciwko przemocy w nich wymierzonej;
  - vii. zagwarantowanie skutecznej i właściwej ochrony dzieci, które są szczególnie wrażliwe na szkodliwe i upokarzające karanie, jak np. dzieci niepełnosprawne oraz dzieci przebywające w ośrodkach opieki i zakładach zamkniętych;
  - viii. zapewnienie, aby kary cielesne i inne formy szkodliwej i upokarzającej dyscypliny stosowane wobec dzieci były włączone do definicji przemocy domowej lub rodzinnej oraz aby strategie zwalczania karania dzieci z użyciem przemocy stanowiły integralną część strategii przeciwko przemocy domowej i rodzinnej.
9. Zgromadzenie zwraca się do Komitetu Ministrów o zalecenie państwom członkowskim:
  - i. wdrożenia właściwego ustawodawstwa zakazującego stosowania kar cielesnych wobec dzieci, w szczególności w rodzinie;
  - ii. monitorowania skuteczności zniesienia kar cielesnych poprzez regularne badanie doświadczeń dzieci w zakresie przemocy w domu, w szkole i innych miejscach, skuteczności środków ochronnych oraz doświadczeń i postaw rodziców w zakresie przemocy wobec dzieci;
  - iii. zapewnienia, aby w pełni wykonywano odpowiednie wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz decyzje Europejskiego Komitetu Praw Społecznych.

RADA EUROPY

KOMITET MINISTRÓW

Zalecenie Rec(2002)5

**Komitetu Ministrów do państw członkowskich
w sprawie ochrony kobiet przed przemocą**
(przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 30 kwietnia 2002 r.
na 794. posiedzeniu Zastępców Ministrów)

Komitet Ministrów, działając na podstawie art. 15.b) Statutu Rady Europy,

potwierdzając ponownie, że przemoc wobec kobiet jest rezultatem nierównowagi sił pomiędzy mężczyznami i kobietami oraz prowadzi do poważnej dyskryminacji wobec kobiet, zarówno w społeczeństwie, jak i w rodzinie;

potwierdzając, że przemoc wobec kobiet narusza, jak też upośledza lub unicestwia korzystanie z ich praw człowieka i podstawowych wolności;

odnotowując, że przemoc wobec kobiet stanowi naruszenie ich integralności fizycznej, psychicznej i/lub seksualnej;

odnotowując z zaniepokojeniem, że kobiety są często poddawane wielokierunkowej dyskryminacji z powodu ich płci jak również pochodzenia, włącznie z wiktymizacją na skutek tradycyjnych lub zwyczajowych praktyk niezgodnych z ich prawami człowieka i podstawowymi wolnościami;

uznając, że przemoc wobec kobiet pozostaje w sprzeczności do ustanowienia równości i pokoju oraz stanowi główną przeszkodę dla bezpieczeństwa obywateli i demokracji w Europie;

odnotowując z zaniepokojeniem zakres przemocy wobec kobiet w rodzinie, bez względu na charakter rodziny i na wszystkich szczeblach społeczeństwa;

uznając za pilną walkę z tym zjawiskiem, które dotyczy wszystkich społeczeństw europejskich i wszystkich ich członków;

przypominając Deklarację końcową przyjętą na Drugim Szczycie Rady Europy (Strasburg, 1997), w której głowy państw i rządów państw członkowskich potwierdziły swą determinację w walce z przemocą wobec kobiet i wszelkimi formami wykorzystania seksualnego kobiet;

mając na względzie postanowienia Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (1950) oraz orzecznictwo jej organów, które zapewniają, między innymi, prawo do życia oraz zakaz tortur oraz innego nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, prawo do wolności i bezpieczeństwa oraz prawo do rzetelnego procesu;

zważywszy na Europejską Kartę Społeczną (1961) i Zrewidowaną Europejską Kartę Społeczną (1996), w szczególności na zawarte tam postanowienia dotyczące równości kobiet i mężczyzn w odniesieniu do zatrudnienia, jak również Protokół dodatkowy do Europejskiej Karty Społecznej ustanawiający system skarg zbiorowych;

przypominając następujące zalecenia Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy: Zalecenie nr R(79)17 dotyczące ochrony dzieci przed złym traktowaniem; Zalecenie nr R(85)4 w sprawie przemocy w rodzinie; Zalecenie nr R(85)11 w sprawie sytuacji ofiary w ramach prawa i postępowania karnego; Zalecenie nr R(87)21 w sprawie pomocy ofiarom i zapobiegania wiktymizacji; Zalecenie nr R(91)11 w sprawie wykorzystywania seksualnego, pornografii, prostytucji oraz handlu dziećmi i młodocianymi; Zalecenie nr R(93)2 w sprawie

medyczno-społecznych aspektów nadużyć wobec dzieci; Zalecenie nr R(2000)11 przeciwko handlowi ludźmi dla celów wykorzystywania seksualnego oraz Zalecenie Rec(2001)16 w sprawie ochrony dzieci przez wykorzystywaniem seksualnym;

przypominając także deklaracje i rezolucje przyjęte przez 3. Konferencję Ministerialną w sprawie równości kobiet i mężczyzn, zorganizowaną przez Radę Europy (Rzym, 1993);

mając na względzie Deklarację ONZ w sprawie eliminacji przemocy wobec kobiet (1993), Konwencję ONZ w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (1979), Konwencję ONZ przeciwko transgranicznej przestępczości zorganizowanej oraz protokół do niej w sprawie ścigania i karania handlu ludźmi, a szczególnie kobietami i dziećmi (2000), Platformę Działań przyjętą przez Czwartą Światową Konferencję w sprawie Kobiet (Pekin, 1995) oraz Rezolucję w sprawie dalszych działań i inicjatyw w celu wdrażania Deklaracji Pekinńskiej i Platformę Działań przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne ONZ (23 sesja nadzwyczajna, Nowy Jork, 5-9 czerwca 2000 r.);

mając na względzie Konwencję ONZ o prawach dziecka (1989), jak również Protokół fakultatywny do niej w sprawie handlu dziećmi, prostytucji dziecięcej i pornografii dziecięcej (2000);

mając także na względzie Konwencję Międzynarodowej Organizacji Pracy nr 182 dotyczącą zakazu i natychmiastowych działań na rzecz eliminacji najgorszych form pracy dzieci (1999) oraz Zalecenie (R 190) w sprawie najgorszych form pracy dzieci (1999);

przypominając podstawowe zasady międzynarodowego prawa humanitarnego, a w szczególności czwartą Konwencję Genewską o ochronie ludności cywilnej w czasie wojny (1949) oraz pierwszy i drugi Protokół dodatkowy do tej konwencji;

przypominając także włączenie przestępczości związanej z płcią i przemocą seksualną do Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego (Rzym, 17 lipca 1998), zaleca rządów państw członkowskich:

- I. Dokonanie przeglądu ich ustawodawstwa i praktyki, w celu:
  1. zagwarantowania kobietom uznania, korzystania, wykonywania i ochrony ich praw człowieka i podstawowych wolności;
  2. podjęcia, w razie potrzeby, niezbędnych środków dla zapewnienia, żeby kobiety mogły korzystać w sposób nieskrępowany i skuteczny z ich praw ekonomicznych i społecznych;
  3. zapewnienia, żeby wszystkie środki były skoordynowane na poziomie krajowym i skoncentrowane na potrzebach ofiar oraz żeby właściwe instytucje państwa, jak również organizacje pozarządowe były włączone w opracowanie i wdrażanie niezbędnych środków, w szczególności tych wspomnianych w niniejszym zaleceniu;
  4. zachęcania, na wszystkich szczeblach, organizacji pozarządowych zaangażowanych w zwalczanie przemocy wobec kobiet do działań i ustanowienia aktywnej współpracy z tymi organizacjami, włącznie z właściwym wsparciem logistycznym i finansowym.
- II. Uznanie, że na państwach ciąży zobowiązanie do należytej staranności w zakresie zapobiegania, ścigania i karania aktów przemocy, zarówno popełnionych przez funkcjonariuszy publicznych, jak i osoby prywatne, a także zapewnienie ochrony ofiarom.
- III. Uznanie, że przemoc mężczyzn wobec kobiet jest istotnym problemem strukturalnym i społecznym, opartym na nierówności sił pomiędzy kobietami i mężczyznami, oraz zachęcanie – z tego powodu – do aktywnego uczestnictwa mężczyzn w działaniach zmierzających do zwalczania przemocy wobec kobiet.

- IV. Zachęcanie wszystkich właściwych instytucji zajmujących się przemocą wobec kobiet (policja, zawody medyczne i służby społeczne) do sporządzania średnio- i długookresowych planów działania, które przewidują środki w zakresie zapobiegania przemocy i ochrony ofiar.
- V. Promowanie badań, gromadzenia danych i tworzenia sieci na szczeblu krajowym i międzynarodowym.
- VI. Promowanie tworzenia programów w zakresie szkolnictwa wyższego oraz ośrodków badawczych, włącznie ze szczeblem uniwersyteckim, zajmujących się kwestiami równości, a w szczególności przemocą wobec kobiet.
- VII. Poprawianie związków pomiędzy środowiskiem naukowym, organizacjami pozarządowymi, decydentami politycznymi oraz organami legislacyjnymi, zdrowotnymi, edukacyjnymi, społecznymi i policyjnymi w celu zaplanowania skoordynowanych działań przeciwko przemocy.
- VIII. Przyjęcie i wdrażanie środków opisanych w załączniku do niniejszego zalecenia w sposób, w jaki uznają za najwłaściwszy w świetle sytuacji w kraju i preferencji, oraz przyjęcie – w tym celu – narodowego planu działań w zakresie zwalczania przemocy wobec kobiet.
- IX. Informowanie Rady Europy o działaniach wdrożeniowych na szczeblu krajowym odnośnie niniejszego zalecenia.

Załącznik do Zalecenia Rec(2002)5

Definicja

1. Dla celów niniejszego zalecenia, pojęcie „przemoc wobec kobiet” jest rozumiane jako akt przemocy z powodu płci, który powoduje lub może przynieść kobietom szkodę albo cierpienie fizyczne, seksualne lub psychiczne, groźby podjęcia takich aktów, a także zmuszanie oraz arbitralne pozbawianie wolności, bez względu na to, czy akt taki ma miejsce w życiu publicznym czy prywatnym. Obejmuje to, choć nie jest ograniczone, do następujących sytuacji:
  - a. przemoc występująca w rodzinie lub wśród osób mieszkających razem, włącznie m.in. z agresją fizyczną i psychiczną, nadużyciami emocjonalnymi i psychologicznymi, przypadkami zgwałceń i nadużyć seksualnych, kazirodztwem, zgwałceniem przez małżonka lub regularnego albo okazjonalnego partnera lub osobę współmieszkającą, przestępstwa popełnione w imię honoru, okaleczenie genitaliów kobiecych i inne tradycyjne praktyki szkodliwe dla kobiet, takie jak małżeństwa zawarte wskutek przymuszenia;
  - b. przemoc występująca w ramach społeczeństwa, włącznie m.in. z przypadkami zgwałceń, nadużyć seksualnych, molestowania i zastraszania seksualnego w pracy, w ośrodkach opieki lub gdzie indziej, handel kobietami dla celów wykorzystania seksualnego i ekonomicznego oraz turystyki seksualnej;
  - c. przemoc popełniona lub akceptowana przez państwo lub jego urzędników;
  - d. naruszenie praw człowieka wobec kobiet w sytuacjach konfliktu zbrojnego, w szczególności branie zakładników, przymusowe przemieszczanie, systematyczne gwałty, niewolnictwo seksualne, wymuszone ciążę oraz handel dla celów wykorzystania seksualnego i ekonomicznego.

Środki ogólne dotyczące przemocy wobec kobiet

2. Zagwarantowanie, aby kobiety nie były poddawane przemocy jakiegokolwiek rodzaju i ze strony kogokolwiek stanowi odpowiedzialność i leży w interesie państw, a także ma charakter priorytetu polityki krajowej. W tym celu państwa nie mogą powoływać się na zwyczaje, religię lub tradycję jako sposób na obejście tego zobowiązania.

3. Państwa członkowskie powinny wprowadzić, rozwijać i/lub ulepszać w razie potrzeby politykę krajową przeciwko przemoc, w oparciu o:
  - a. maksymalne bezpieczeństwo i pomoc dla ofiar;
  - b. nadanie ofiarom uprawnień poprzez optymalne wsparcie i pomoc, tak aby uniknąć podwójnej wiktyimizacji;
  - c. przystosowanie prawa karnego i cywilnego, włącznie z procedurą sądową;
  - d. zwiększanie świadomości społecznej i edukację dzieci i młodych ludzi;
  - e. zapobieganie na wszystkich możliwych obszarach.
4. W tych ramach konieczne jest utworzenie, w miarę możliwości, na szczeblu krajowym i we współpracy, w razie potrzeby, z władzami regionalnymi i lokalnymi, rządowej instytucji koordynującej lub organu kierującego wdrażaniem środków w zakresie zwalczania przemoc wobec kobiet, jak również regularnym monitorowaniem i ewaluacją wszelkich reform prawnych lub nowych form działania w zakresie walki z przemocą, w porozumieniu z organizacjami pozarządowymi oraz ośrodkami akademickimi i innymi.
5. Należy rozwijać prowadzenie badań, zbieranie informacji i tworzenie sieci na szczeblu krajowym i międzynarodowym, w szczególności w następujących obszarach:
  - a. przygotowanie statystyk uporządkowanych według płci, statystyk zintegrowanych i wspólnych wskaźników w celu lepszej oceny skali przemoc wobec kobiet;
  - b. średnio- i długofalowe konsekwencje napaści na ofiary;
  - c. wpływ przemoc na świadków takich zdarzeń, między innymi w ramach rodziny;
  - d. zdrowotne, społeczne i ekonomiczne koszty przemoc wobec kobiet;
  - e. ocena skuteczności systemu sądowego i prawnego w zwalczaniu przemoc wobec kobiet;
  - f. przyczyny przemoc wobec kobiet, to jest powody, które wywołują przemoc mężczyzn oraz powody, dla których społeczeństwo toleruje taką przemoc;
  - g. opracowanie kryteriów standaryzacji w obszarze przemoc.

Informowanie, świadomość społeczna, edukacja i szkolenia

Państwa członkowskie powinny:

6. skompilować i udostępnić społeczeństwu właściwe informacje dotyczące różnych typów przemoc i jej skutków dla ofiar, włącznie ze zintegrowanymi danymi statystycznymi, używając wszelkich dostępnych mediów (prasa, radio, telewizja, itd.);
7. mobilizować opinię publiczną poprzez organizowanie i wspieranie konferencji i kampanii informacyjnych, tak aby społeczeństwo było świadome tego problemu i jego niszczących skutków dla ofiar i społeczeństwa jako takiego oraz mogło podjąć dyskusję na tematy związane z przemocą wobec kobiet w sposób otwarty, bez uprzedzeń i stereotypów;
8. włączyć elementy dotyczące postępowania z przemocą rodzinną, jak również innymi formami przemoc wobec kobiet, do programów szkolenia funkcjonariuszy policji, personelu sądowego oraz sektora medycznego i społecznego;
9. włączyć informacje i szkolenia do programów doszkalania zawodowego powyższego personelu, tak aby wyposażyć go w środki dla wykrywania i zarządzania sytuacjami kryzysowymi oraz poprawiania sposobu postępowania z ofiarami, ich wysłuchiwanie i doradzania im;
10. zachęcać powyższy personel do uczestnictwa w specjalistycznych programach szkoleń, poprzez włączenie tych programów w system nagradzania zawodowego;
11. zachęcać do włączenia kwestii dotyczących przemoc wobec kobiet w zakres szkolenia sędziów;

12. zachęcać osoby wykonujące samodzielne zawody, na przykład terapeutów, do rozwijania strategii przeciwko nadużyciom seksualnym, które mogą być popełniane przez osoby mające status zwierzchnika;
13. organizować kampanie zwiększające świadomość w zakresie przemocy mężczyzn wobec kobiet, podkreślające iż mężczyźni powinni być odpowiedzialni za swoje czyny i zachęcające ich do analizowania i unicestwiania mechanizmów przemocy oraz przyjmowania innych postaw;
14. wprowadzać lub wzmacniać perspektywę płci do programów edukacyjnych w zakresie praw człowieka oraz wzmacniać programy edukacji seksualnej, które nadają szczególne znaczenie kwestii równości płci i wzajemnego szacunku;
15. zapewnić, aby zarówno chłopcy, jak i dziewczęta odebrały podstawowe wykształcenie, z unikaniem schematów społecznych i kulturowych, uprzedzeń i stereotypowych ról dla płci oraz z uwzględnieniem kształcenia umiejętności asertywnych, przy szczególnym zwróceniu uwagi na młodzież mającą problemy w szkole; szkolić wszystkich nauczycieli w zakresie włączania koncepcji równości płci w proces nauczania;
16. uwzględnić w programach szkolnych dokładne informacje o prawach dzieci, telefonicznych liniach pomocy, instytucjach, w których mogą szukać pomocy i osobach, do których mogą się zwrócić w sposób poufny.

Media

Państwa członkowskie powinny:

17. zachęcać media do promowania niestereotypowego wyobrażenia o kobietach i mężczyznach, w oparciu o poszanowanie osoby ludzkiej i jej godności oraz unikanie programów łączących przemoc z seksem; w miarę możliwości kryteria te powinny być także uwzględnione w obszarze nowych technologii informacyjnych;
18. zachęcanie mediów do uczestniczenia w kampaniach informacyjnych mających na celu zwrócenie uwagi opinii publicznej na przemoc wobec kobiet;
19. zachęcanie do organizacji szkoleń w celu informowania dziennikarzy i zwracania im uwagi na możliwe konsekwencje programów, które łączą przemoc i seks;
20. zachęcanie do opracowywania kodeksów postępowania dla dziennikarzy, które uwzględniałyby kwestię przemocy wobec kobiet oraz – w zakresie zadań dla istniejących lub powstających organizacji monitorujących media – zachęcanie ich do włączenia zadań odnośnie kwestii dotyczących przemocy wobec kobiet i seksizmu.

Planowanie lokalne, regionalne i przestrzenne

Państwa członkowskie powinny:

21. zachęcać decydentów na płaszczyźnie planowania lokalnego, regionalnego i przestrzennego do uwzględniania potrzeby wzmocnienia bezpieczeństwa kobiet oraz zapobiegania przypadkom przemocy w miejscach publicznych;
22. podejmowanie wszelkich możliwych środków w tym zakresie, szczególnie w odniesieniu do oświetlenia, organizacji transportu publicznego i usług przewozowych, projektowania i planowania parkingów samochodowych i miejsc zamieszkania.

Pomoc dla ofiar i ich ochrona (przyjmowanie, traktowanie i doradztwo)

Państwa członkowskie powinny:

23. zapewnić, aby ofiary, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, otrzymały natychmiastową i wszechstronną pomoc dostarczoną w ramach skoordynowanych, multidyscyplinarnych i profesjonalnych starań, bez względu na to, czy złożyły skargę, włącznie z badaniem lekarskim i leczeniem, psychologicznym i społecznym

- wsparciem pourazowym, jak również pomocą prawną; pomoc ta powinna być zaoferowana na zasadzie poufności, bezpłatnie i powinna być dostępna całodobowo;
24. zapewnić w szczególności, żeby wszelkie usługi i środki prawne dostępne dla ofiar przemocy domowej były dostępne dla kobiet-imigrantek na ich żądanie;
  25. podejmować wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia, żeby zbieranie dowodów medycznych i informacji było przeprowadzane w zgodzie z właściwymi standardami i formami;
  26. zapewniać dokumentację dostosowaną do potrzeb ofiar, informującą je w sposób jasny i zrozumiały o ich prawach, usługach z jakich skorzystały oraz działaniach, które mogą przewidzieć lub podjąć, bez względu na to, czy będą składały skargę, a także o możliwościach otrzymywania dalszego wsparcia psychologicznego, medycznego i społecznego oraz pomocy prawnej;
  27. promować współpracę pomiędzy policją, służbą zdrowia i służbami społecznymi a systemem sądowym w celu zapewnienia skoordynowanych działań oraz zachęcać do tworzenia sieci współpracy organizacji pozarządowych, a także wspierać takie sieci;
  28. zachęcać do tworzenia serwisów, które mogą być wykorzystane w nagłych sytuacjach, takich jak anonimowe, bezpłatne telefony zaufania dla ofiar przemocy i/lub osób stykających się lub zagrożonych przypadkami przemocy; regularnie monitorować telefony i oceniać dane uzyskane w wyniku udzielanej pomocy, z należytym poszanowaniem standardów ochrony danych;
  29. zapewnić, aby policja i inne służby porządku publicznego przyjmowały, traktowały i doradzały ofiarom we właściwy sposób, z poszanowaniem dla praw człowieka i jego godności, oraz przyjmowały skargi w sposób poufny; ofiary powinny być bezzwłocznie wysłuchane przez specjalnie wyszkolony personel w pomieszczeniach zaprojektowanych dla nawiązania relacji zaufania pomiędzy ofiarą a funkcjonariuszem policji oraz zapewnić, w możliwie szerokim zakresie, żeby ofiary przemocy miały możliwość wysłuchania przez funkcjonariusza-kobietę, jeśli sobie tego życzą;
  30. podejmować w tym celu kroki zmierzające do zwiększenia liczby kobiet w policji na wszystkich szczeblach;
  31. zapewnić, aby nad dziećmi roztoczono opiekę w odpowiedni sposób i przez specjalistyczny personel na wszystkich etapach (przyjęcie ofiary, przebywanie na policji, w prokuraturze i w sądzie) oraz aby oferowana pomoc była dostosowana do potrzeb dziecka;
  32. podejmować kroki w celu zapewnienia niezbędnego wsparcia psychologicznego i moralnego dla dzieci, które są ofiarami przemocy poprzez tworzenie odpowiednich ośrodków i zapewnianie wyszkolonego personelu kontaktującego się z dzieckiem od momentu przyjęcia aż do wyzdrowienia; usługi te powinny być świadczone nieodpłatnie;
  33. podejmować wszelkie niezbędne kroki w celu zapewnienia, że żadna z ofiar nie jest poddawana wtórnej wiktymizacji lub traktowaniu pomijającemu aspekt płci przez personel policyjny, służbę zdrowia i personel socjalny odpowiedzialny za udzielenie pomocy, jak również personel sądowy.

Prawo karne, prawo cywilne i postępowanie sądowe

Prawo karne

Państwa członkowskie powinny:

34. zapewnić, aby prawo karne stanowiło, iż każdy przypadek przemocy wobec osoby, w szczególności przemoc fizyczna i seksualna, jest naruszeniem wolności i integralności

- fizycznej, psychicznej i/lub seksualnej tej osoby, a nie jedynie naruszeniem moralności, honoru czy obyczajności;
35. zapewnić właściwe środki i sankcje w ustawodawstwie krajowym, umożliwiające podejmowanie szybkich i skutecznych działań przeciwko sprawcom przemocy i w zakresie zadośćuczynienia za krzywdę kobietom będącym ofiarami przemocy. Prawo krajowe powinno w szczególności:
- penalizować przemoc seksualną i akty gwałtu ze strony małżonka lub regularnego albo okazjonalnego partnera lub osoby współmieszkającej;
  - penalizować akty seksualne popełniane wobec osób nie wyrażających na nie zgody, nawet jeśli nie stawiają oporu;
  - penalizować penetrację seksualną jakiegokolwiek rodzaju i dokonywaną jakiegokolwiek środkami wobec osoby nie wyrażającej na to zgody;
  - penalizować wszelkie nadużywanie słabości ofiar będących w ciąży, bezbronnych, chorych, upośledzonych fizycznie lub umysłowo oraz znajdujących się w stosunku zależności;
  - penalizować wszelkie nadużywanie pozycji przez sprawcę, a w szczególności dorosłego wobec dziecka.

Prawo cywilne

Państwa członkowskie powinny:

36. zapewnić, żeby w przypadkach ustalenia faktu przemocy ofiary otrzymały właściwą rekompensatę za wszelkie poniesione szkody pieniężne, fizyczne, psychiczne, moralne i społeczne, korespondującą z ciężarem poniesionych szkód, włącznie z kosztami prawnymi;
37. zaplanować ustanowienie mechanizmów finansowania w celu zapewnienia ofiarom rekompensaty.

Postępowanie sądowe

Państwa członkowskie powinny:

38. zapewnić, aby wszystkie ofiary przemocy oraz, w miarę konieczności, organizacje publiczne lub prywatne posiadające prawną zdolność do działania w ich obronie, mogły wszczynać postępowanie wraz z ofiarami lub też w ich imieniu;
39. zapewnić, aby postępowanie mogło być wszczynane przez prokuratora;
40. zachęcać prokuratorów do postrzegania przemocy wobec kobiet i dzieci jako czynnika obciążającego lub decydującego o podejmowaniu decyzji odnośnie ścigania w interesie publicznym;
41. podejmować wszelkie niezbędne kroki w celu zapewnienia, że na wszystkich etapach postępowania stan fizyczny i psychiczny ofiar jest uwzględniany oraz że mogą one otrzymać opiekę medyczną i psychologiczną;
42. ustanowić możliwość przesłuchiwania ofiar lub świadków przemocy w specjalnych warunkach, tak aby unikać powtórnego składania zeznań i zmniejszyć traumatyczne skutki postępowania;
43. zapewnić, aby zasady proceduralne zapobiegały niepożądanemu i/lub upokarzającemu przesłuchiowaniu ofiar przemocy, biorąc pod należytą rozwagę traumę, jakiej doświadczyły i w celu unikania dalszych urazów;
44. zapewnić, w razie potrzeby, żeby podejmowane były środki w celu skutecznej ochrony ofiar przed groźbami lub możliwymi aktami zemsty;
45. podejmować szczególne środki w celu zapewnienia, że prawa dzieci są chronione w czasie postępowania;

46. zapewnić, aby w czasie rozpraw dzieciom towarzyszyli przedstawiciele prawni lub, według potrzeb, osoby dorosłe wybrane przez dzieci, jeśli sąd nie wyda umotywowanej decyzji sprzeciwiającej się udziałowi tych osób;
47. zapewnić, aby dzieci mogły wszczynać postępowanie za pośrednictwem ich przedstawicieli prawnych, organizacji publicznych lub prywatnych lub jakiejkolwiek osoby dorosłej wybranej przez dzieci i zaaprobowanej przez władze sądowe oraz, w razie potrzeby, miały dostęp do bezpłatnej pomocy prawnej;
48. zapewnić, aby w przypadku przestępstw seksualnych jakikolwiek okres probacyjny nie rozpoczynał się przed uzyskaniem przez ofiarę pełnoletniości;
49. w wyjątkowych okolicznościach umożliwić zwolnienie z tajemnicy zawodowej osoby, która mogła dowiedzieć się w związku z obowiązkami zawodowymi o przypadkach dzieci doświadczających przemocy seksualnej, w rezultacie przeprowadzonych badań lub przekazanych poufnie informacji.

Programy interwencyjne dla sprawców przemocy

Państwa członkowskie powinny:

50. zorganizować programy interwencyjne zmierzające do zachęcenia sprawców przemocy do przyjmowania postaw pozbawionych przemocy poprzez pomaganie im w zrozumieniu ich czynów i uznaniu odpowiedzialności;
51. zapewnić sprawcy możliwość uczestniczenia w programach interwencyjnych nie w charakterze alternatywy dla wyroku, ale jako środka dodatkowego, zmierzającego do zapobiegania przemocy; uczestnictwo w takich programach powinno być dobrowolne;
52. rozważyć ustanowienie specjalnych, zaaprobowanych przez państwo ośrodków interwencyjnych dla mężczyzn skłonnych do przemocy i ośrodków wsparcia prowadzonych przez organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, stosownie do dostępnych środków;
53. zapewnić współpracę i koordynację pomiędzy programami interwencyjnymi skierowanymi do mężczyzn i dotyczącymi ochrony kobiet.

Dodatkowe środki w odniesieniu do przemocy seksualnej

Bank danych genetycznych

Państwa członkowskie powinny:

54. rozważyć utworzenie krajowych i europejskich banków danych zawierających profile genetyczne wszystkich zidentyfikowanych i nie zidentyfikowanych sprawców przemocy seksualnej, w celu wdrożenia skutecznej polityki ścigania przestępców, zapobiegania recydywie, biorąc pod uwagę standardy wyrażone w ustawodawstwie krajowym i standardy Rady Europy w tym zakresie.

Dodatkowe środki w odniesieniu do przemocy w rodzinie

Państwa członkowskie powinny:

55. zaklasyfikować wszelkie formy przemocy w rodzinie jako przestępstwo;
56. zrewidować i/lub zwiększyć, w miarę potrzeby, sankcje za umyślną napaść i pobicie w ramach rodziny, bez względu na to, którego członka rodziny to dotyczy;
57. wykluczyć możliwość powoływania się na zdradę małżeńską jako usprawiedliwienie dla przemocy w rodzinie;
58. przewidzieć możliwość podejmowania kroków w celu:
  - a. umożliwiania policji wkraczania do miejsca zamieszkania osoby zagrożonej, zatrzymywania sprawcy i zapewnienia, że zostanie on doprowadzony przed sędziego;

- b. umożliwienia sądom orzekania – w charakterze środków zmierzających do ochrony ofiar – zakazu kontaktu, komunikowania się lub zbliżania sprawcy do ofiary oraz mieszkania lub wkraczania na określone obszary;
  - c. ustanowienia obowiązkowego sposobu działania, tak aby policja i służby medyczne oraz socjalne działały według tej samej procedury;
  - d. promowania aktywnej ochrony ofiar, która zakłada podjęcie inicjatywy skontaktowania się z ofiarą niezwłocznie po otrzymaniu przez policję zawiadomienia;
  - e. zapewnienia dobrej współpracy wszystkich właściwych instytucji, takich jak policji, sądów i ośrodków ochrony ofiar, w celu umożliwienia ofierze podejmowania wszelkich właściwych środków prawnych i praktycznych dla otrzymania pomocy i podjęcia działań przeciwko sprawcy we właściwym czasie i bez niechcianego kontaktu ze sprawcą;
  - f. penalizowania wszelkich naruszeń sankcji nałożonych przez władze na sprawców;
59. rozważyć, w miarę potrzeby, przyznanie kobietom-imigrantkom, które były lub są ofiarami przemocy domowej, niezależnego prawa pobytu w celu umożliwienia im opuszczenia mężów skłonnych do przemocy, bez konieczności opuszczania państwa pobytu.

Dodatkowe środki w odniesieniu do molestowania seksualnego

Państwa członkowskie powinny:

- 60. podejmować kroki w celu zakazania wszelkiego zachowania o charakterze seksualnym lub innego zachowania związanego z seksem, wpływającego na godność kobiet w pracy, włącznie z zachowaniami przełożonych i kolegów: dotyczy to wszelkiego zachowania o charakterze seksualnym, którego dopuszcza się sprawca z tytułu relacji nadrzędności, bez względu na jego miejsce (włącznie z sytuacjami w relacjach sąsiedzkich, pomiędzy uczniami i nauczycielami, molestowaniem telefonicznym, itd.);
- 61. promowanie świadomości, informowanie i zapobieganie molestowaniu seksualnemu w miejscu pracy, w związku z pracą i w każdym innym miejscu oraz podejmowanie kroków w celu ochrony kobiet i mężczyzn przed takim zachowaniem.

Dodatkowe środki w odniesieniu do okaleczeń genitaliów

Państwa członkowskie powinny:

- 62. penalizować wszelkie okaleczenia narządów płciowych kobiet i dziewcząt, zarówno dokonane za ich zgodą, jak i bez niej; pod pojęciem okaleczenia narządów płciowych rozumie się zaszycie łechtaczki, wycinanie, klitoridektomię i zaszycie warg sromowych;
- 63. ścigać każdą osobę, która umyślnie uczestniczyła, ułatwiała lub zachęcała do jakiegokolwiek formy okaleczeń narządów płciowych kobiety, zarówno za jej zgodą, jak i bez niej; należy penalizować takie działania nawet wówczas, gdy zostały przeprowadzone tylko częściowo;
- 64. organizować kampanie informacyjne i zapobiegawcze skierowane do grup społecznych, których dotyczy ten problem, w szczególności imigrantów i uchodźców, w zakresie ryzyka dla zdrowia ofiar oraz ścigania karnego sprawców;
- 65. utrzymywać czujność personelu medycznego, w szczególności lekarzy odpowiedzialnych za przed- i postnatalne wizyty medyczne oraz monitorowanie stanu zdrowia dzieci;
- 66. doprowadzać do zawierania lub wzmacniania porozumień dwustronnych dotyczących zapobiegania i zakazu okaleczeń narządów płciowych kobiet oraz ścigania sprawców;

67. rozważyć możliwość przyznania szczególnej opieki tym kobietom jako grupie zagrożonej ze względu na płeć.

Dodatkowe środki w odniesieniu do przemocy w konfliktach i sytuacjach pokonfliktowych

Państwa członkowskie powinny:

68. penalizować wszelkie akty przemocy wobec kobiet i dzieci w sytuacjach konfliktu, w zgodzie z postanowieniami międzynarodowego prawa humanitarnego, bez względu na to, czy dokonywane są one poprzez upokorzenie, tortury, niewolnictwo seksualne czy śmierć spowodowaną tymi działaniami;
69. penalizować zgwałcenia, niewolnictwo seksualne, wymuszone ciąży oraz sterylizację pod przymusem oraz jakiegokolwiek inne formy przemocy seksualnej o podobnym charakterze jako niedopuszczalne naruszenie praw człowieka, jak zbrodnie przeciwko ludzkości oraz, jeśli zostały popełnione w kontekście konfliktu zbrojnego, zbrodnie wojenne;
70. zapewnić ochronę ofiar przed sądami krajowymi i międzynarodowymi trybunałami rozstrzygającymi zarzuty ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych oraz zapewnić ofiarom legalny pobyt przynajmniej na czas postępowania;
71. zapewnić pomoc socjalną i prawną wszystkim osobom wezwanym jako świadkowie przed sądami krajowymi i międzynarodowymi trybunałami rozstrzygającymi zarzuty ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych;
72. rozważyć przyznanie kobietom będącym ofiarami przemocy w czasie konfliktów zbrojnych statusu uchodźcy lub pomocy dodatkowej, z racji prześladowania opartego na płci, oraz/lub zapewnienie statusu pobytowego z przyczyn humanitarnych;
73. wspierać i finansować organizacje pozarządowe zapewniające doradztwo i pomoc ofiarom przemocy w czasie konfliktów zbrojnych i w sytuacjach pokonfliktowych;
74. w sytuacjach pokonfliktowych, promować włączenie kwestii specyficznych dla kobiet do procesu odbudowy oraz odnowienia politycznego na danych obszarach;
75. zapewnić na szczeblu krajowym i międzynarodowym, aby wszelkie działania na obszarach dotkniętych konfliktami były podejmowane przez personel, który został przeszkolony pod kątem wrażliwości na sytuacje związane z płcią;
76. wspierać i finansować programy, które przyjmują założenie wrażliwości na sytuacje związane z płcią, zapewniając pomoc ofiarom konfliktu i przyczyniając się do wysiłków w zakresie odbudowy i repatriacji po jego zakończeniu.

Dodatkowe środki w odniesieniu do przemocy w placówkach i instytucjach publicznych

Państwa członkowskie powinny:

77. penalizować wszelkie przypadki przemocy fizycznej, seksualnej i psychologicznej dokonane lub tolerowane przez państwo i jego przedstawicieli, które mają miejsce w szczególności na terenie zakładów karnych, aresztów śledczych, zakładów psychiatrycznych, itp.;
78. penalizować wszelkie przypadki przemocy fizycznej, seksualnej i psychologicznej dokonane lub tolerowane w sytuacjach, w których można podnosić odpowiedzialność państwa lub osób trzecich, na przykład w internatach, domach spokojnej starości i innych placówkach.

Dodatkowe środki dotyczące braku poszanowania dla wolności wyboru w zakresie prokreacji

Państwa członkowskie powinny:

79. zabronić sterylizacji pod przymusem oraz przymuszania do aborcji i antykoncepcji, a także prenatalnej selekcji ze względu na płeć, oraz podjąć w tym celu wszelkie niezbędne kroki.

Dodatkowe środki dotyczące „zabójstw w imię honoru”

Państwa członkowskie powinny:

80. penalizować wszelkie przypadki przemocy wobec kobiet i dzieci popełnione w zgodzie ze zwyczajem „zabójstw w imię honoru”;
81. podjąć wszelkie odpowiednie kroki w celu zapobiegania „zabójstwom w imię honoru”, włącznie z kampaniami informacyjnymi skierowanymi do grup społecznych, których dotyczy ten problem, oraz osób mających z nim kontakt zawodowy, w szczególności sędziów i personelu prawniczego;
82. ścigać każdą osobę, która umyślnie uczestniczyła, ułatwiała lub zachęcała do „zabójstwa w imię honoru”;
83. wspierać organizacje pozarządowe i inne grupy, które walczą z tymi praktykami.

Dodatkowe środki dotyczące zawierania małżeństw we wczesnym wieku

Państwa członkowskie powinny:

84. zabronić przymuszania do małżeństwa zawieranego bez zgody nupturientów;
85. podjąć niezbędne kroki w celu zapobiegania i powstrzymania praktyk związanych z handlem dziećmi.

**DECYZJE PRZYJĘTE WSPÓLNIE
PRZEZ PARLAMENT EUROPEJSKI I RADĘ
DECYZJA NR 779/2007/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY
z dnia 20 czerwca 2007 r.**

**ustanawiająca na lata 2007–2013 program szczegółowy na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz na rzecz ochrony ofiar i grup ryzyka (program Daphne III) jako część programu ogólnego „Prawa podstawowe i sprawiedliwość”⁶⁴
(Dz.U.UE L z dnia 3 lipca 2007 r.)**

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,
uwzględniając Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, w szczególności jego art. 152,
uwzględniając wniosek Komisji,
uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego⁶⁵,
uwzględniając opinię Komitetu Regionów⁶⁶,
stanowiąc zgodnie z procedurą określoną w art. 251 Traktatu⁶⁷,
a także mając na uwadze, co następuje:

(1) Traktat stanowi, że podczas definiowania i wdrażania wszystkich wspólnotowych polityk i działań należy zapewnić wysoki poziom ochrony zdrowia ludzkiego; jego art. 3 ust. 1 lit. p) wymaga, aby działalność Wspólnoty obejmowała przyczynianie się do osiągnięcia wysokiego poziomu ochrony zdrowia.

(2) Działalność Wspólnoty powinna uzupełniać krajowe działania mające na celu poprawę zdrowia publicznego, eliminując źródła zagrożeń dla zdrowia ludzkiego.

(3) Przemoc fizyczna, seksualna i psychiczna wobec dzieci, młodzieży i kobiet, w tym zagrożenie aktami takiej przemocy, przymus lub arbitralne pozbawienie wolności bez względu na to, czy pojawia się w życiu publicznym czy prywatnym, stanowi naruszenie ich prawa do życia, bezpieczeństwa, wolności, godności oraz integralności fizycznej i emocjonalnej, a także poważne zagrożenie dla zdrowia fizycznego i psychicznego ofiar takiej przemocy. Przemoc tego rodzaju, tak powszechna we Wspólnocie, stanowi realne naruszenie praw podstawowych i realny uszczerbek dla zdrowia, a zarazem przeszkodę w korzystaniu z prawa do bezpieczeństwa, wolności i praw obywatelskich.

(4) Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) definiuje zdrowie jako stan pełnego komfortu fizycznego, psychicznego i społecznego, a nie jedynie braku choroby czy niepełnosprawności.

Zgodnie z rezolucją Zgromadzenia WHO z 1996 r. przemoc stanowi jeden z głównych problemów w zakresie zdrowia publicznego na świecie. W swoim sprawozdaniu z dnia 3 października 2002 r. na temat przemocy i zdrowia WHO zaleca propagowanie działań w zakresie profilaktyki podstawowej, wzmocnienie działań na rzecz ofiar przemocy oraz zintensyfikowanie współpracy i wymiany informacji na temat zapobiegania przemocy.

(5) Zasady te znalazły uznanie w licznych konwencjach, deklaracjach i protokołach najważniejszych organizacji i instytucji międzynarodowych, w tym Organizacji Narodów Zjednoczonych, Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP), Światowej Konferencji na rzecz

---

⁶⁴ Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 173/19

⁶⁵ Dz.U . C 69 z 21.3.2006, str. 1.

⁶⁶ Dz.U . C 192 z 16.8.2006, str. 25.

⁶⁷ Opinia Parlamentu Europejskiego z dnia 5 września 2006 r. (dotychczas nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym), wspólne stanowisko Rady z dnia 5 marca 2007 r. (dotychczas nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym) oraz stanowisko Parlamentu Europejskiego z dnia 22 maja 2007 r. (dotychczas nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym).

Kobiet oraz Światowego Kongresu przeciwko wykorzystywaniu seksualnemu dzieci w celach handlowych.

(6) Walkę z przemocą należy uznać za element ochrony praw podstawowych uznanych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej⁶⁸ i towarzyszących jej wyjaśnieniach, pamiętając, iż w jej ramach uznane jest między innymi prawo do godności, równości i solidarności. Zawiera ona szereg konkretnych artykułów odnoszących się do ochrony i propagowania integralności fizycznej i psychicznej, równego traktowania mężczyzn i kobiet, praw dziecka oraz niedyskryminacji, a także uznających zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, niewolnictwa i pracy przymusowej oraz pracy dzieci. W karcie uznano, że do definiowania i wdrażania wszystkich polityk i działań Wspólnoty konieczny jest wysoki poziom ochrony zdrowia ludzkiego.

(7) Parlament Europejski wezwał Komisję do opracowania i realizacji programów działań mających na celu walkę z taką przemocą między innymi w rezolucjach: z dnia 19 maja 2000 r. w sprawie komunikatu Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego: „O dalsze działania w walce z handlem kobietami”⁶⁹, z dnia 20 września 2001 r. w sprawie okaleczania kobiecych organów płciowych⁷⁰, z dnia 17 stycznia 2006 r. w sprawie strategii zapobiegania handlowi kobietami i dziećmi narażonymi na wykorzystywanie seksualne⁷¹ oraz z dnia 2 lutego 2006 r. w sprawie obecnej sytuacji oraz przyszłych działań w zakresie zwalczania przemocy wobec kobiet⁷².

(8) Wspólnotowy program działań ustanowiony decyzją nr 293/2000/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 stycznia 2000 r. przyjmującą program działania Wspólnoty („program Daphne”) (2000–2003) w sprawie środków zapobiegawczych w walce przeciwko przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet⁷³ pomógł podnieść poziom świadomości w całej Unii Europejskiej oraz zintensyfikować i wzmocnić współpracę między organizacjami w państwach członkowskich zajmującymi się zwalczaniem przemocy.

(9) Wspólnotowy program działań ustanowiony decyzją nr 803/2004/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. przyjmującą program działania Wspólnoty (2004–2008) w celu zapobiegania i zwalczania przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz w celu ochrony ofiar i grup ryzyka („program Daphne II”)⁷⁴ stanowi kontynuację wcześniejszych osiągnięć programu Daphne; zgodnie z art. 8 ust. 2 decyzji nr 803/2004/WE Komisja podejmie niezbędne kroki, aby zapewnić spójność rocznych przydziałów finansowych z nowymi prognozami finansowymi.

(10) Wskazane jest zapewnienie ciągłości projektów wspieranych w ramach programów Daphne i Daphne II.

(11) Istotne i niezbędne jest uznanie, iż przemoc wobec dzieci, młodzieży i kobiet ma poważne, bezpośrednie i długofalowe konsekwencje dla ich zdrowia fizycznego i psychicznego oraz dla ich rozwoju psychologicznego i społecznego, jak również dla zapewnienia równych szans osobom dotkniętym tym problemem, jednostkom, rodzinom i społecznościom; przemoc powoduje też wysokie koszty społeczne i ekonomiczne, które ponosi całe społeczeństwo.

⁶⁸ Dz.U. C 364 z 18.12.2000, str. 1.

⁶⁹ Dz.U. C 59 z 23.2.2001, str. 307.

⁷⁰ Dz.U. C 77 E z 28.3.2002, str. 126.

⁷¹ Dz.U. C 287 E z 24.11.2006, str. 75.

⁷² Dz.U. C 288 E z 25.11.2006, str. 66.

⁷³ Dz.U. L 34 z 9.2.2000, str. 1.

⁷⁴ Dz.U. L 143 z 30.4.2004, str. 1.

(12) Przemoc wobec kobiet przyjmuje wiele form – od przemocy domowej, powszechnie występującej na wszystkich poziomach społeczeństwa, do okrutnych tradycyjnych praktyk związanych z przemocą fizyczną wobec kobiet, takich jak okaleczanie organów płciowych i przestępstwa związane z naruszeniem czci, które to praktyki są szczególną formą przemocy wobec kobiet.

(13) Dzieci, młodzież lub kobiety będące świadkami przemocy wobec swoich bliskich powinny być uznawane, zgodnie z programem ustanowionym niniejszą decyzją (zwanym dalej „programem”), za ofiary przemocy.

(14) W zakresie zapobiegania przemocy, w tym molestowaniu i wykorzystywaniu seksualnemu dzieci, młodzieży i kobiet, oraz w zakresie ochrony ofiar i grup ryzyka Unia Europejska ma następujące możliwości wnoszenia wartości dodanej do działań podejmowanych przede wszystkim przez państwa członkowskie: rozpowszechnianie i wymiana informacji, doświadczeń i dobrych praktyk, propagowanie innowacyjnego podejścia; wspólne wyznaczanie priorytetów, rozwijanie odpowiednich sieci współpracy, wybór projektów na poziomie ogólnowspólnotowym, w tym projektów wspierających bezpłatne telefony zaufania dla dzieci oraz specjalne linie dotyczące dzieci zaginionych i wykorzystywanych seksualnie, motywowanie i mobilizowanie wszystkich zainteresowanych stron oraz ogólnoeuropejskie kampanie przeciw przemocy służące podniesieniu poziomu świadomości. Działania te powinny również obejmować wspieranie dzieci, młodzieży i kobiet, które są ofiarami handlu ludźmi.

(15) Ponieważ podstawowymi przyczynami i konsekwencjami przemocy mogą często skutecznie zajmować się organizacje lokalne i regionalne działające we współpracy ze swoimi odpowiednikami w innych państwach członkowskich, program powinien przywiązywać odpowiednią wagę do środków i działań zapobiegawczych na rzecz wsparcia ofiar podejmowanych na szczeblu lokalnym i regionalnym.

(16) W związku z tym, że cele niniejszej decyzji, mianowicie zapobieganie i zwalczanie wszystkich form przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet, nie mogą być w zadowalającym stopniu osiągnięte przez państwa członkowskie ze względu na potrzebę wymiany informacji na poziomie wspólnotowym oraz rozpowszechniania dobrych praktyk na terenie całej Wspólnoty, a można je osiągnąć w lepszy sposób na poziomie wspólnotowym z uwagi na potrzebę skoordynowanego i interdyscyplinarnego podejścia oraz na rozmiary lub skutki programu, Wspólnota może przyjąć środki zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 Traktatu. Zgodnie z zasadą proporcjonalności określoną w tym artykule niniejsza decyzja nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tych celów.

(17) Niniejsza decyzja ustanawia na cały czas trwania programu kopertę finansową stanowiącą główny punkt odniesienia dla władzy budżetowej podczas corocznej procedury budżetowej w rozumieniu punktu 37 Porozumienia międzyinstytucjonalnego z dnia 17 maja 2006 r. pomiędzy Parlamentem Europejskim, Radą i Komisją w sprawie dyscypliny budżetowej i należytego zarządzania finansami⁷⁵.

(18) Rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 1605/2002 z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie rozporządzenia finansowego mającego zastosowanie do budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich⁷⁶, zwane dalej „rozporządzeniem finansowym”, i rozporządzenie Komisji (WE, Euratom) nr 2342/2002 z dnia 23 grudnia 2002 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia (WE, Euratom) nr 1605/2002 z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie

---

⁷⁵ Dz.U. C 139 z 14.6.2006, str. 1.

⁷⁶ Dz.U. L 248 z 16.9.2002, str. 1. Rozporządzenie zmienione rozporządzeniem (WE, Euratom) nr 1995/2006 (Dz.U. L 390 z 30.12.2006, str. 1).

rozporządzenia finansowego mającego zastosowanie do budżetu ogólnego Wspólnot Europejskich⁷⁷, które zabezpieczają interesy finansowe Wspólnoty, muszą być zastosowane z uwzględnieniem zasady prostoty i spójności w wyborze instrumentów budżetowych, ograniczania liczby przypadków, w których Komisja ponosi bezpośrednią odpowiedzialność za ich wdrażanie i zarządzanie nimi, a także wymaganej proporcjonalności pomiędzy ilością zasobów i obciążeniem administracyjnym związanym z ich wykorzystaniem.

(19) Należy również przedsięwziąć właściwe środki, aby zapobiec nieprawidłowościom i nadużyciom finansowym, a także podjąć konieczne działania w celu odzyskania utraconych, niesłusznie wypłaconych lub nieodpowiednio wykorzystanych środków, zgodnie z rozporządzeniem Rady (WE, Euratom) nr 2988/95 z dnia 18 grudnia 1995 r. w sprawie ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich⁷⁸, rozporządzeniem Rady (Euratom, WE) nr 2185/96 z dnia 11 listopada 1996 r. w sprawie kontroli na miejscu oraz inspekcji przeprowadzanych przez Komisję w celu ochrony interesów finansowych Wspólnot Europejskich przed nadużyciami finansowymi i innymi nieprawidłowościami⁷⁹ (5) oraz rozporządzeniem (WE) nr 1073/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 maja 1999 dotyczącym dochodzeń prowadzonych przez Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF)⁸⁰.

(20) Rozporządzenie finansowe wymaga, aby dotacje operacyjne miały oparcie w akcie podstawowym.

(21) Środki niezbędne dla wdrożenia niniejszej decyzji powinny być przyjęte zgodnie z decyzją Rady 1999/468/WE z dnia 28 czerwca 1999 r. ustanawiającą warunki wykonywania uprawnień wykonawczych przyznanych Komisji⁸¹.

(22) Zrównoważony udział kobiet i mężczyzn w procesie podejmowania decyzji ma podstawowe znaczenie dla osiągnięcia równości płci. Państwa członkowskie powinny zatem dołożyć wszelkich starań w celu osiągnięcia równowagi pomiędzy liczbą kobiet i mężczyzn w składzie komitetu, o którym mowa w art. 10,

STANOWIĄ, CO NASTĘPUJE:

Artykuł 1

Przedmiot i zakres zastosowania

1. Na podstawie kierunków polityki i celów ustanowionych w programach Daphne i Daphne II niniejsza decyzja ustanawia program szczegółowy na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz na rzecz ochrony ofiar i grup ryzyka („program Daphne III”) zwany dalej „programem”, jako część programu ogólnego „Prawa podstawowe i sprawiedliwość”, aby w ten sposób przyczynić się do wysokiego poziomu ochrony przed przemocą w celu zwiększenia ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego.

2. Program obejmuje okres od dnia 1 stycznia 2007 r. do dnia 31 grudnia 2013 r. 3. Do celów programu termin „dzieci” obejmuje osoby w przedziale wiekowym od 0 do 18 lat, zgodnie z międzynarodowymi aktami dotyczącymi praw dziecka.

---

⁷⁷ Dz.U. L 357 z 31.12.2002, str. 1. Rozporządzenie ostatnio zmienione rozporządzeniem (WE, Euratom) nr 478/2007 (Dz.U. L 111 z 28.4.2007, str. 13).

⁷⁸ Dz.U. L 312 z 23.12.1995, str. 1.

⁷⁹ Dz.U. L 292 z 15.11.1996, str. 2.

⁸⁰ Dz.U. L 136 z 31.5.1999, str. 1.

⁸¹ Dz.U. L 184 z 17.7.1999, str. 23. Decyzja zmieniona decyzją 2006/512/WE (Dz.U. L 200 z 22.7.2006, str. 11).

4. Uznaje się jednak, że projekty obejmujące działania przeznaczone w szczególności dla grup beneficjentów, takich jak, przykładowo, „nastolatki” (od 13 do 19 lat) lub osoby w wieku od 12 do 25 lat, dotyczą kategorii „młodzież”.

Artykuł 2

Ogólne cele

1. Celem programu jest wspieranie ochrony dzieci, młodzieży i kobiet przed wszystkimi formami przemocy oraz osiągnięcie wysokiego poziomu ochrony zdrowia, dobrobytu i spójności społecznej.

2. Bez uszczerbku dla celów i kompetencji Wspólnoty Europejskiej, ogólne cele programu polegają na wspieraniu rozwoju polityk Wspólnoty – zwłaszcza dotyczących dzieci, młodzieży i kobiet – w szczególności związanych ze zdrowiem publicznym, prawami człowieka i równością płci, jak również wspieraniu działań mających na celu ochronę praw dzieci oraz zwalczanie handlu ludźmi i wykorzystywania seksualnego.

Artykuł 3

Cele szczegółowe

Celem szczegółowym programu jest wspieranie zapobiegania i walki z wszystkimi formami przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet występującymi w sferze publicznej i prywatnej, w tym z seksualnym wykorzystywaniem i handlem ludźmi, poprzez stosowanie środków profilaktycznych oraz zapewnianie wsparcia i ochrony ofiarom i grupom ryzyka. Cel ten jest osiągany za pomocą niżej wymienionych działań ponadnarodowych lub innych rodzajów działań, o których mowa w art. 4:

a) pomoc organizacjom pozarządowym i innym organizacjom działającym w tym obszarze, o których mowa w art. 7, oraz ich wspieranie;

b) przygotowywanie i realizacja akcji uświadamiających skierowanych do określonych kręgów odbiorców, takich jak osoby wykonujące określone zawody, właściwe organy, określone części społeczeństwa i grupy ryzyka, mając na celu zarówno poprawę zrozumienia postawy zerowej tolerancji wobec przemocy i propagowania tej postawy, jak i zachęcanie do wspierania ofiar i zgłaszania przypadków przemocy właściwym organom;

c) rozpowszechnianie wyników uzyskanych w ramach programów Daphne i Daphne II, wraz z ich dostosowaniem, przekazywaniem i wykorzystaniem przez innych beneficjentów lub na innych obszarach geograficznych;

d) identyfikacja i intensyfikacja działań przyczyniających się do pozytywnego traktowania osób narażonych na przemoc, mianowicie postępowanie zachęcające do szacunku dla takich osób oraz wspierające ich dobre samopoczucie i samorealizację;

e) tworzenie i wspieranie interdyscyplinarnych sieci, mając na celu wzmocnienie współpracy organizacji pozarządowych i innych organizacji działających w tym obszarze;

f) zapewnienie gromadzenia informacji popartych dowodami i rozwoju bazy wiedzy, zapewnienie wymiany, identyfikacji i rozpowszechniania informacji i dobrych praktyk, w tym przez badania naukowe, szkolenia, wizyty studyjne oraz wymiany pracownicze;

g) opracowywanie i testowanie materiałów uświadamiających i edukacyjnych dotyczących ochrony przed przemocą wobec dzieci, młodzieży i kobiet oraz uzupełnianie i dostosowywanie materiałów już dostępnych, tak aby mogły zostać wykorzystane na innych obszarach geograficznych lub w odniesieniu do innych kręgów odbiorców;

h) badanie zjawisk związanych z przemocą i ich wpływu zarówno na ofiary, jak i na ogół społeczeństwa, w tym na opiekę zdrowotną, koszty społeczne i ekonomiczne, w celu zajęcia się przyczynami przemocy na wszystkich poziomach społecznych;

i) opracowywanie i realizacja programów wsparcia ofiar i osób zagrożonych przemocą oraz programów interwencyjnych dla sprawców przy zapewnieniu bezpieczeństwa ofiar.

Artykuł 4

Rodzaje działań

Mając na uwadze realizację celów ogólnych i szczegółowych określonych w art. 2 i 3, w ramach programu udostępnia się wsparcie następujących rodzajów działań na warunkach określonych w rocznych programach prac:

a) konkretne działania podejmowane przez Komisję, na przykład studia i badania naukowe, badania opinii publicznej i ankiety, opracowywanie wskaźników i metodologii, gromadzenie, opracowywanie i rozpowszechnianie danych i statystyk, seminaria, konferencje i spotkania ekspertów, organizacja kampanii i imprez publicznych, tworzenie i prowadzenie działów pomocy i stron internetowych, przygotowywanie i rozpowszechnianie materiałów informacyjnych (w tym programów komputerowych i materiałów dydaktycznych), ustanowienie – przy udziale zainteresowanych stron – zespołów doradczych i umożliwienie ich działalności polegającej na dostarczaniu fachowych analiz związanych z przemocą, wspieranie innych sieci ekspertów krajowych oraz działania w zakresie analizy, monitorowania i oceny;

b) konkretne projekty ponadnarodowe leżące w interesie Wspólnoty, w których biorą udział co najmniej dwa państwa członkowskie, zgodnie z warunkami określonymi w rocznych programach prac;

c) wspieranie działalności organizacji pozarządowych lub innych organizacji działających w ogólnym interesie europejskim w ramach ogólnych celów programu określonych w art. 2, zgodnie z warunkami określonymi w rocznych programach prac.

Artykuł 5

Udział krajów trzecich

W działaniach objętych programem mogą uczestniczyć następujące kraje:

a) kraje, z którymi Unia Europejska podpisała traktat o przystąpieniu;

b) kraje kandydujące objęte strategią przedakcesyjną, zgodnie z ogólnymi zasadami i warunkami uczestnictwa tych krajów w programach wspólnotowych określonymi odpowiednio w umowie ramowej i w decyzjach rad stowarzyszenia;

c) państwa EFTA, które są stroną porozumienia EOG, zgodnie z postanowieniami tego porozumienia;

d) kraje Bałkanów Zachodnich, zgodnie z ustaleniami, które mają być dokonane z tymi krajami na mocy umów ramowych w sprawie ogólnych zasad uczestnictwa tych krajów w programach wspólnotowych. Możliwe jest zaproszenie do uczestnictwa w projektach krajów kandydujących nieuczestniczących w programie, o ile przyczyni się to do przygotowania tych krajów do przystąpienia, a także zaproszenie innych krajów trzecich nieuczestniczących w programie, o ile służy to jego celom.

Artykuł 6

Grupy beneficjentów i grupy docelowe

1. Beneficjentami programu są dzieci, młodzież i kobiety, które są ofiarami przemocy lub są nią zagrożone.
2. Podstawowe grupy docelowe programu obejmują między innymi rodziny, nauczycieli i kadre oświatową, pracowników socjalnych, policję i straż graniczną, władze lokalne, krajowe i wojskowe, personel medyczny i paramedyczny, pracowników wymiaru sprawiedliwości, organizacje pozarządowe, związki zawodowe i wspólnoty wyznaniowe.

Artykuł 7

Dostęp do programu

Program jest dostępny dla prywatnych lub publicznych organizacji oraz instytucji (organów lokalnych na właściwym szczeblu, wydziałów uniwersytetów i ośrodków badawczych) zajmujących się zapobieganiem i zwalczaniem przemocy wobec dzieci, młodzieży i kobiet, ochroną przed taką przemocą, zapewnianiem wsparcia ofiarom lub realizacją działań celowych skierowanych na propagowanie braku akceptacji dla takiej przemocy bądź na zachęcanie do zmiany postaw i zachowań wobec szczególnie narażonych grup i ofiar przemocy.

Artykuł 8

Rodzaje interwencji

1. Wsparcie finansowe Wspólnoty może przyjąć następujące formy:
  - dotacji,
  - zamówień publicznych.
2. Dotacje Wspólnoty są przyznawane po rozważeniu wniosków, które wpłynęły po ogłoszeniu zaproszenia do składania wniosków, poza odpowiednio uzasadnionymi, wyjątkowymi, nagłymi przypadkami lub w przypadku gdy cechy szczególne beneficjenta nie pozostawiają wyboru co do podejmowanego działania. Dotacje Wspólnoty są przekazywane za pomocą dotacji operacyjnych i dotacji na działania. Maksymalna stawka współfinansowania jest określana w rocznych programach prac.
3. Ponadto można przewidzieć wydatki na środki uzupełniające, udostępniane drogą zamówień publicznych, w którym to przypadku zakup usług i towarów, bezpośrednio związanych z celami programu, jest pokrywany z funduszy wspólnotowych. Obejmuje to, między innymi, wydatki na działania informacyjno- komunikacyjne, opracowanie, realizację, monitorowanie, kontrolę i ocenę projektów, polityk, programów i przepisów prawa.

Artykuł 9

Środki wykonawcze

1. Komisja realizuje pomoc wspólnotową zgodnie z rozporządzeniem finansowym.
2. W celu realizacji programu Komisja przyjmuje – w ramach celów ogólnych programu określonych w art. 2 – roczny program prac określający cele szczegółowe, priorytety tematyczne, opis środków towarzyszących przewidzianych w art. 8 i, w razie konieczności, wykaz innych działań. Minimalny udział procentowy rocznych wydatków przeznaczonych na dotacje jest ustalany w rocznym programie prac.

3. Roczny program prac przyjmuje się zgodnie z procedurą zarządzania, o której mowa w art. 10 ust. 2.
4. Środki niezbędne do wykonania niniejszej decyzji w odniesieniu do wszystkich pozostałych kwestii są przyjmowane zgodnie z procedurą doradczą, o której mowa w art. 10 ust. 3.
5. Procedury oceny i przyznawania dotacji na działania uwzględniają między innymi następujące kryteria:
  - a) cele ogólne i szczegółowe określone w art. 2 i 3 i środki stosowane w różnych dziedzinach zgodnie z art. 3 oraz zgodność z rocznym programem prac;
  - b) jakość proponowanego działania pod względem jego koncepcji, organizacji, sposobu przedstawienia i oczekiwanych wyników;
  - c) wysokość kwoty finansowania wspólnotowego przedstawiona we wniosku i jej efektywność pod względem kosztów w odniesieniu do oczekiwanych wyników;
  - d) wpływ oczekiwanych wyników na cele ogólne i szczegółowe określone w art. 2 i 3 oraz na środki stosowane w różnych dziedzinach zgodnie z art. 3;
  - e) innowacje.
6. Wnioski o dotacje operacyjne, o których mowa w art. 4 lit. c), ocenia się w świetle:
  - a) spójności z celami programu;
  - b) jakości planowanych działań;
  - c) prawdopodobnego efektu mnożnikowego wywieranego na adresatów tych działań;
  - d) geograficznego aspektu skutków przeprowadzonych działań;
  - e) zaangażowania obywateli w organizację stosownych podmiotów;
  - f) opłacalności w stosunku do proponowanego działania.

Artykuł 10

Komitet

1. Komisja jest wspierana przez komitet.
2. W przypadku odesłania do niniejszego ustępu, stosuje się art. 4 i 7 decyzji 1999/468/WE, z uwzględnieniem jej art. 8. Okres, o którym mowa w art. 4 ust. 3 decyzji 1999/468/WE, ustala się na dwa miesiące.
3. W przypadku odesłania do niniejszego ustępu, stosuje się art. 3 i 7 decyzji 1999/468/WE, z uwzględnieniem jej art. 8.
4. Komitet przyjmuje swój regulamin wewnętrzny.

Artykuł 11

Komplementarność

1. Należy dążyć do synergii i komplementarności z innymi instrumentami Wspólnoty, w szczególności z programami ogólnymi „Bezpieczeństwo i ochrona wolności” oraz „Solidarność i zarządzanie przepływami migracyjnymi”, z 7. programem ramowym w dziedzinie badań i rozwoju, z programami w dziedzinie ochrony zdrowia, z programem „Zatrudnienie i solidarność społeczna – PROGRESS” oraz „Bezpieczny Internet +”. Należy dążyć również do komplementarności działań z Europejskim Instytutem ds. Równości Kobiet

i Mężczyzn. Element statystyczny informacji o przemocach będzie opracowywany we współpracy z państwami członkowskimi, w miarę potrzeby przy wykorzystaniu wspólnotowego programu statystycznego.

2. Program może mieć wspólne zasoby z innymi instrumentami Wspólnoty, w szczególności z programami ogólnymi „Bezpieczeństwo i ochrona wolności” i „Solidarność i zarządzanie przepływami migracyjnymi” oraz z 7. programem ramowym w dziedzinie badań i rozwoju, co pozwoli zrealizować działania spełniające cele wszystkich programów.

3. Działania finansowane na mocy niniejszej decyzji nie mogą uzyskać pomocy na te same cele pochodzącej z innych instrumentów finansowych Wspólnoty. Komisja zapewnia, aby beneficjenci programu przedkładali Komisji informacje na temat finansowania otrzymanego z budżetu ogólnego Unii Europejskiej oraz z innych źródeł, a także na temat wszystkich bieżących wniosków o finansowanie.

Artykuł 12

Finansowanie

1. Ustala się kopertę finansową na realizację niniejszej decyzji w wysokości 116,85 mln EUR na okres wskazany w art. 1. 2. Rozdział środków na działania przewidziane w programie zapisuje się w rocznych środkach budżetu ogólnego Unii Europejskiej. Dostępne roczne środki zatwierdza władza budżetowa w granicach wyznaczonych przez ramy finansowe.

Artykuł 13

Monitorowanie

1. Komisja zapewnia przedkładanie przez beneficjenta sprawozdania z rzeczowej realizacji projektu i sprawozdania finansowego na temat postępu prac w przypadku każdego działania finansowanego w ramach programu. W terminie trzech miesięcy od zakończenia działania przedstawiane jest również sprawozdanie końcowe. Komisja określa formę i treść sprawozdań.

2. Komisja zapewnia, aby kontrakty i umowy zawierane w ramach realizacji programu przewidywały w szczególności nadzór i kontrolę finansową przeprowadzaną przez Komisję (lub przez jej upoważnionego przedstawiciela), w razie konieczności w drodze kontroli na miejscu, w tym kontroli wrywkowych, i audytów przeprowadzanych przez Trybunał Obrachunkowy.

3. Komisja wymaga, aby beneficjent pomocy finansowej zachował do wglądu Komisji wszelkie dokumenty potwierdzające wydatki na dane działanie przez okres pięciu lat od dokonania ostatniej płatności związanej z tym działaniem.

4. Na podstawie wyników sprawozdań oraz kontroli wrywkowych, o których mowa w ust. 1 i 2, Komisja, w razie konieczności, koryguje pierwotnie zatwierdzoną skalę lub warunki dotyczące przyznawania pomocy finansowej, a także harmonogram wypłat.

5. Komisja podejmuje wszelkie niezbędne kroki w celu zbadania, czy finansowane działania są realizowane prawidłowo oraz zgodnie z przepisami niniejszej decyzji i rozporządzenia finansowego.

Artykuł 14

Ochrona interesów finansowych Wspólnoty

1. Komisja zapewnia, aby podczas realizacji działań finansowanych na mocy niniejszej decyzji interesy finansowe Wspólnoty były chronione przez zastosowanie środków zapobiegawczych przeciwko nadużyciom finansowym, korupcji i wszelkim innym

nielegalnym działaniom, przez skuteczny system kontroli, odzyskiwanie nienależycie wypłaconych kwot oraz, w przypadku wykrycia nieprawidłowości, przez system skutecznych, proporcjonalnych i odstrasżających sankcji, zgodnie z rozporządzeniem (WE, Euratom) nr 2988/95, rozporządzeniem (Euratom, WE) nr 2185/96 oraz rozporządzeniem (WE) nr 1073/1999.

2. W przypadku działań Wspólnoty finansowanych w ramach programu do wszelkich naruszeń przepisów prawa wspólnotowego, w tym także do naruszeń zobowiązania umownego ustanowionego na podstawie programu, wynikających z działania lub zaniechania podmiotu gospodarczego, które poprzez nieuzasadnioną pozycję wydatków przynosi lub mogłoby przynieść szkodę budżetowi ogólnemu Unii Europejskiej lub budżetom zarządzanym w jego ramach, stosuje się rozporządzenie (WE, Euratom) nr 2988/95 oraz rozporządzenie (Euratom, WE) nr 2185/96.

3. Komisja obniża kwotę pomocy finansowej, zawiesza pomoc lub odzyskuje kwotę przyznaną na dane działanie, jeżeli stwierdzi nieprawidłowości – w tym niezgodność z przepisami niniejszej decyzji lub decyzji indywidualnej, warunkami kontraktu lub umowy o przyznaniu danego wsparcia finansowego – lub jeżeli okaże się, że działanie zostało zmienione bez uzyskania zgody Komisji w sposób, który jest niezgodny z charakterem lub warunkami wykonania projektu.

4. Jeżeli nie dotrzymano terminów lub jeżeli stan realizacji danego działania uzasadnia jedynie część przydzielonej pomocy finansowej, Komisja zwraca się do beneficjenta o przedstawienie uwag przed upływem określonego terminu. W przypadku gdy beneficjent nie udzieli zadowalającej odpowiedzi, Komisja może anulować pozostałą część pomocy finansowej i zażądać zwrotu wypłaconych kwot.

5. Wszelkie bezpodstawnie wypłacone kwoty są zwracane Komisji. Do kwot, które nie zostały zwrócone w odpowiednim czasie, doliczane są odsetki na warunkach określonych w rozporządzeniu finansowym.

Artykuł 15

Ocena

1. Program jest regularnie monitorowany w celu śledzenia postępów w realizacji działań przeprowadzanych w jego ramach.

2. Komisja zapewnia regularną, niezależną, zewnętrzną ocenę programu.

3. Komisja przedkłada Parlamentowi Europejskiemu i Radzie:

a) okresowe sprawozdanie oceniające na temat uzyskanych wyników oraz jakościowych i ilościowych aspektów realizacji programu wraz z wykazem finansowanych projektów i środków – nie później niż dnia 31 marca 2011 r.;

b) komunikat w sprawie kontynuacji programu – nie później niż dnia 31 maja 2012 r.;

c) sprawozdanie oceniające *ex post* – na temat realizacji i wyników programu – nie później niż dnia 31 grudnia 2014 r.

Artykuł 16

Publikacja projektów

Komisja publikuje corocznie wykaz projektów finansowanych w ramach programu wraz z krótkim opisem każdego projektu.

Artykuł 17

Środki przejściowe

Niniejszym uchyla się decyzję nr 803/2004/WE. Działania rozpoczęte na podstawie tej decyzji podlegają jej przepisom do momentu ich zakończenia.

Artykuł 18

Wejście w życie

Niniejsza decyzja wchodzi w życie następnego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Sporządzono w Strasburgu, dnia 20 czerwca 2007 r.

W imieniu Parlamentu Europejskiego

H.-G. PÖTTERING

Przewodniczący

W imieniu Rady

G. GLOSER

Przewodniczący

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: Dzieci jako pośrednie ofiary przemocy domowej

Dziennik Urzędowy C 325 , 30/12/2006 P. 0060 - 0064

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: "Dzieci jako pośrednie ofiary przemocy domowej"
(2006/C 325/15)

Dnia 21 kwietnia 2006 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie: "Dzieci jako pośrednie ofiary przemocy domowej"

Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 7 listopada 2006 r. Sprawozdawcą była Renate HEINISCH.

Na 431. sesji plenarnej w dniach 13- 14 grudnia 2006 r. (posiedzenie z 14 grudnia 2006 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 105 do 4 — 5 osób wstrzymało się od głosu — przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Niniejsza opinia dodatkowa odnosi się do definicji i analiz z opinii EKES-u w sprawie przemocy domowej wobec kobiet, przyjętej 16 marca 2006 r. i poświęconej wyłącznie problemowi występującej w związkach przemocy mężczyzn wobec kobiet⁸² [1]. Niniejsza opinia również dotyczy jednego z aspektów problemu przemocy w rodzinie, a mianowicie wpływu tej przemocy na dzieci będące jej świadkami. W opinii tej natomiast nie rozważa się zagadnienia przemocy w rodzinie bezpośrednio dotyczącej dzieci, często także ze strony kobiet — matek. Problem dzieci będących pośrednimi ofiarami przemocy domowej nadal jest marginalizowany, mimo że wzrastanie w atmosferze przemocy fizycznej i psychicznej może mieć dla nich poważne skutki. Sytuacja ta jest nie do zaakceptowania także ze względu na prawo dzieci do życia wolnego od przemocy, a zwłaszcza do wychowania wolnego od przemocy, oraz na ich prawo do opieki i ochrony.

1.2 Dlatego EKES zwraca się do rządów pełniących przewodnictwo w Radzie UE z usilną prośbą, aby w ramach zagadnienia przemocy domowej wobec kobiet uwzględnić także aspekt dzieci jako pośrednich ofiar przemocy domowej.

Adresaci: rządy przewodniczące Radzie UE, Komisja Europejska.

1.3 W dniach 4 — 5 kwietnia 2006 r. w Monako odbyła się konferencja inaugurująca trzyletni program Rady Europy (2006 — 2008) "Tworzenie Europy dla dzieci i z dziećmi" (Building a Europe for and with Children). Oprócz propagowania przestrzegania praw dziecka w ramach programu poruszony zostanie również problem ochrony dzieci przed przemocą. Aby jeszcze bardziej zaakcentować to ważne zamierzenie, zwłaszcza poprzez media, EKES proponuje wspólne działanie — Rady Europy, Parlamentu Europejskiego, Komitetu Regionów i UNICEF-u.

Adresaci: Rada Europy, Parlament Europejski, Komitet Regionów, UNICEF.

---

⁸² Opinia EKES-u z inicjatywy własnej z 16 marca 2006 r. w sprawie przemocy domowej wobec kobiet, sprawozdawca: Renate HEINISCH, (DzU C 110 z 9.5.2006, s. 89-94), pkt 2.3.4 i 2.3.5; http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/oj/2006/c_110/c_11020060509pl00890094.pdf.

1.4 Wprawdzie to na państwach członkowskich spoczywa największa odpowiedzialność za zwalczanie przemocy domowej, jednak ze względu na znaczenie praw dziecka i różnice w reakcjach poszczególnych krajów EKES uważa, że konieczna jest ogólnoeuropejska strategia.

Podstawą dla takiej strategii powinno być przeprowadzenie pierwszego badania obejmującego całą UE, dotyczącego stopnia rozpowszechnienia zjawiska przemocy domowej i jej skutków oraz możliwości otrzymania przez dzieci pośrednio dotknięte tą przemocą wsparcia i ochrony.

Adresaci: Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Sprawiedliwości, Wolności i Bezpieczeństwa.

1.5 Przemoc domową wobec dzieci naprawdę skutecznie można zwalczać tylko na odpowiednim szczeblu krajowym. Z tego powodu każde z państw członkowskich powinno przy opracowywaniu i wdrażaniu krajowego planu działania w zakresie zwalczania przemocy domowej wyraźnie uwzględnić również problem dzieci jako pośrednich ofiar przemocy domowej. Przy tym pod szczególną uwagę należy wziąć następujące kwestie:

- badania dotyczące stopnia rozpowszechnienia i skutków wzrastania w atmosferze przemocy domowej;
- badania dotyczące możliwości otrzymania przez dzieci pośrednio dotknięte przemocą domową wsparcia i ochrony;
- traktowanie dzieci pośrednio dotkniętych przemocą domową jako odrębnej grupy, dla której należy stworzyć specjalną infrastrukturę pomocy;
- wzajemne powiązanie poszczególnych działań we wszystkich dziedzinach, a w szczególności współpraca schronisk dla ofiar przemocy domowej i punktów doradztwa dla kobiet z urzędami ds. młodzieży, sądami rodzinnymi, centrami opieki nad dziećmi i punktami doradztwa rodzinnego;
- uwzględnienie dynamiki zjawiska przemocy domowej przy tworzeniu regulacji w zakresie prawa rodziców do kontaktów z dzieckiem i prawa do opieki nad dzieckiem;
- uwzględnienie szczególnej sytuacji dzieci imigrantek doświadczających przemocy;
- zapewnienie szkoleń i możliwości doksztalcania dla pracowników wszystkich właściwych grup zawodowych każdego z obszarów, których zadaniem jest rozpoznanie zagrożenia dzieci przemocą domową i skuteczne niesienie pomocy ofiarom (pracownicy centrów pomocy dzieciom i młodzieży, instytucji doradczych i domów opieki, punktów interwencyjnych, szkół, przedszkoli i ośrodków rekreacyjnych, służby zdrowia, policji i wymiaru sprawiedliwości);
- opracowanie i wykorzystanie specjalnych instrumentów prewencji w odniesieniu do problemu dzieci jako pośrednich ofiar przemocy domowej;
- prowadzenie kampanii społecznych adresowanych do potencjalnych, bezpośrednich świadków przemocy wobec dzieci (sąsiadów, kolegów rodziców czy krewnych), w celu przeciwdziałania obojętności tych osób wobec krzywdy dzieci;
- utworzenie stanowiska osoby kontaktowej ds. dzieci oraz wsparcie płynące z instytucji państwowych i prywatnych na wzór istniejącej już w wielu krajach instytucji rzecznika praw dziecka⁸³;

---

⁸³ Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC): <http://www.ombudsnet.org/enoc/>.

- rozpowszechnianie krajowych planów działania oraz związanych z nimi koncepcji i środków w kampaniach informacyjnych.

Adresaci: państwa członkowskie.

2. Uzasadnienie

2.1 Dlaczego opinia dodatkowa?

2.1.1 Niniejsza opinia dodatkowa odnosi się do definicji i analiz z opinii EKES-u w sprawie przemocy domowej wobec kobiet, przyjętej 16 marca 2006 r. i poświęconej wyłącznie problemowi występującej w związkach przemocy mężczyzn wobec kobiet. Niniejsza opinia również dotyczy jednego z aspektów problemu przemocy w rodzinie, a mianowicie wpływu tej przemocy na dzieci, będących jej świadkami. W opinii tej natomiast nie rozważa się zagadnienia przemocy w rodzinie bezpośrednio dotyczącej dzieci, często także ze strony kobiet — matek. Wyniki badań empirycznych, przeprowadzonych w wielu krajach europejskich, dowodzą, że dzieci są świadkami przynajmniej połowy przypadków przemocy domowej i towarzyszą ok. 75 % kobiet szukających schronienia w ośrodkach dla kobiet⁸⁴. Jednocześnie wyniki badań empirycznych i dane statystyczne jednoznacznie pokazują, że przemoc ojca wobec matki zawsze szkodzi także dzieciom, nawet jeśli ta przemoc nie jest skierowana bezpośrednio przeciwko nim. Mimo to wciąż marginalizuje się problem dzieci będących pośrednimi ofiarami przemocy domowej; dzieci te nie mogą liczyć na wystarczającą uwagę, potrzebną im pomoc i wsparcie. Dzięki niniejszej opinii dodatkowej ma się to zmienić — skoncentrowano się w niej na dzieciach będących pośrednimi ofiarami przemocy domowej, opisano ich specyficzną sytuację, wskazano problemy i zalecenia dla poprawy ich położenia i praw.

2.2 Przemoc wobec dzieci w kontekście przemocy domowej

2.2.1 Dzieci doświadczają przemocy przede wszystkim w swym najbliższym otoczeniu, szczególnie od członków rodziny. To w obrębie rodziny dzieci najczęściej stykają się z przemocą — jako ofiary przemocy ze strony dorosłych bądź jako świadkowie przemocy pomiędzy dorosłymi.

2.2.2 O ile bezpośrednią przemoc wobec dzieci w rodzinie lub w najbliższym otoczeniu — czyli fizyczne i psychiczne znęcanie się, molestowanie seksualne i zaniechywanie — już od kilku lat zarówno na szczeblu unijnym, jak i w państwach członkowskich uznaje się za problem oraz jedno z najcięższych pogwałceń praw dziecka i podjęto odpowiednie kroki, aby jej zapobiegać i ją ścigać, o tyle wciąż jeszcze marginalizuje się problem dzieci jako pośrednich ofiar przemocy domowej⁸⁵.

2.2.3 Przemoc domowa jest pojmowana jako psychiczna lub fizyczna (także seksualna) przemoc wobec partnera w małżeńskim lub nieformalnym związku⁸⁶. W znacznej większości przypadków jest to przemoc mężczyzn wobec kobiet. Większość kobiet dotkniętych przemocą to matki. Akty przemocy, których kobiety te doświadczają od swoich partnerów,

---

⁸⁴ Dane te pochodzą z pozycji: B. Kavemann/U. Kreyszig (Hrsg.): Handbuch Kinder und häusliche Gewalt. Wiesbaden 2006.

⁸⁵ Przykładem mogą być liczne projekty wspierane w ramach programu DAPHNE. Aktualny przegląd działań Rady Europy promujących prawo dziecka do ochrony przed wszelkimi formami przemocy można znaleźć w opublikowanym w 2005 r. przez UNICEF Innocenti Research Centre raporcie pt.: "Council of Europe Actions to Promote Children's Rights to Protection from all Forms of Violence".

⁸⁶ Definicja, zakres, przyczyny i oddziaływania tego zjawiska zostały opisane w opinii EKES-u w sprawie przemocy domowej wobec kobiet (patrz: przypis 1).

przeważnie albo dokonują się bezpośrednio na oczach dziecka albo są przez dziecko słyszane⁸⁷.

2.2.4 Przemoc wobec matki jest formą przemocy wobec dziecka. Dzieci, będące świadkami przemocy domowej, przeżywające i obserwujące, jak ich ojciec, ojczym lub partner matki bije i znęca się nad nią, są zawsze także ofiarami przemocy psychicznej. Więc nawet jeśli przemoc domowa nie jest bezpośrednią przemocą wobec dzieci, to dzieciom zawsze szkodzi przemoc wobec matki⁸⁸.

2.2.5 Poza tym liczne badania naukowe dowiodły, że często w tych samych rodzinach występuje przemoc domowa wobec kobiet i znęcanie się nad dziećmi⁸⁹. Mężczyźni maltretujący swoją partnerkę nierzadko bywają agresywni także wobec dzieci. Kobiety będące ofiarami przemocy mogą też czasem — z uwagi na to, że żyją w klimacie, w którym przemoc jest banalizowana — same stosować przemoc wobec swych dzieci.

2.2.6 Do tego dochodzi jeszcze fakt, że znęcanie się partnera nad kobietą często tak ją obciąża, że nie jest ona w stanie zapewnić swoim dzieciom właściwej opieki i ochrony. A długotrwałe znoszenie przemocy uniemożliwia wielu kobietom podjęcie jakichkolwiek kroków, aby chronić dzieci.

2.2.7 Przez to przemoc domowa zagraża i szkodzi nie tylko życiu kobiet, ale także dobru dzieci.

2.3 Oddziaływanie przemocy domowej na dzieci

2.3.1 Wzrastanie w atmosferze przemocy fizycznej i psychicznej może mieć dla dziecka poważne konsekwencje. Dzieci — nawet małe — widząc przemoc ojca, ojczyma czy też partnera wobec matki i jej bezsilność, czują się bardzo bezbronni i pozostawione samym sobie, a jednocześnie częściowo odpowiedzialne za to, co się dzieje. Niejednokrotnie wydaje im się, że same są winne tej agresji. Bywa też, że próbują interweniować i bronić matki, same stając się przy tym obiektem przemocy.

2.3.2 Problematyką tą zajmowano się w wielu badaniach prowadzonych zwłaszcza na obszarze anglo-amerykańskim⁹⁰. Stwierdzono wyraźne zależności, nawet jeśli konsekwencje mogą być różne u poszczególnych dzieci i nie wszystkie dzieci wykazują wskutek przemocy zaburzenia w zachowaniu oraz mimo braku empirycznie sprawdzonych kryteriów pozwalających ocenić, czy i jak duże jest ryzyko w poszczególnych przypadkach.

2.3.3 Wśród czynników obciążających wymienić należy przede wszystkim: życie w atmosferze zagrożenia, niemożność przewidzenia kolejnych wybuchów agresji, obawy o życie matki, poczucie bezsilności w zaistniałej sytuacji, poczucie izolacji ze względu na często pojawiające się żądanie, by nic nie mówić obcym, konflikt lojalności w stosunku do rodziców, pogorszenie relacji pomiędzy rodzicami a dzieckiem.

---

⁸⁷ Więcej na ten temat: A. Mullender/R. Morley: Children living with domestic violence. Putting men's abuse of women on the Child Care Agenda. Londyn 1994.

⁸⁸ Więcej na ten temat: E. Peled e.a. (eds.): Ending the cycle of violence. Community response to children of battered women. Thousand Oaks, CA 1995.

⁸⁹ Więcej na ten temat: A. Mullender/R. Morley: Children living with domestic violence. Putting men's abuse of women on the Child Care Agenda. Londyn 1994

⁹⁰ Zestawienie i ocenę licznych badań można znaleźć na stronie: Jeffrey L. Edleson: Should childhood exposure to adult domestic violence be defined as child maltreatment under the law? <http://www.mincava.umn.edu/link/documents/shouldch/shouldch.shtml>

2.3.4 Sytuacja taka powodować może u dzieci ogromne problemy i zaburzenia behawioralne: symptomy psychosomatyczne i zaburzenia psychiczne, takie jak niskie poczucie własnej wartości, niepokój, problemy ze snem, trudności w szkole, lękliwość i agresję, aż po myśli samobójcze.

2.3.5 W przypadku maltretowania nie tylko partnerki, ale także dzieci, wynikające z tego symptomy w postaci problemów rozwojowych i zaburzeń psychicznych mogą być jeszcze poważniejsze.

2.3.6 Dorastanie w atmosferze przemocy domowej może również wpływać na stosunek dzieci do przemocy i ich własnych agresywnych zachowań. Obserwując zachowanie rodziców bądź samemu doświadczając przemocy, dzieci mogą przejmować problematyczne wzorce zachowań dorosłych. Tak zwana spirala przemocy skutkować może przejmowaniem przez chłopców roli dręczyciela oraz uczeniem się przez dziewczynki roli ofiary i przyjmowaniem przez nich samych w wieku dorosłym postaw sprawcy bądź ofiary przemocy domowej.

2.3.7 Szczególnym piętnem przemoc domowa odciska się na dzieciach, które były świadkami śmierci matki z rąk partnera.

2.4 Analiza i propozycje EKES-u

2.4.1 Dorastanie w atmosferze przemocy domowej zawsze bezpośrednio lub pośrednio wpływa na dzieci. Podlegają one licznym czynnikom obciążającym, które powodować mogą znaczące i długotrwałe skutki w ich samopoczuciu i zachowaniu.

2.4.2 Znaczenie tego oddziaływania było przez długie lata niedoceniane. Pomimo zapoczątkowanej w ostatnich latach dyskusji nad tym zagadnieniem, wciąż ograniczona jest świadomość problemu dzieci jako ofiar przemocy domowej.

2.4.3 Sytuacja ta jest nie do zaakceptowania także ze względu na prawo dzieci do życia wolnego od przemocy, a zwłaszcza do wychowania wolnego od przemocy, oraz na ich prawo do opieki i ochrony⁹¹.

2.4.4 Propozycje Komitetu dotyczą przede wszystkim następujących obszarów:

2.4.5 Badania sytuacji dzieci w kontekście przemocy domowej w państwach członkowskich UE

2.4.5.1 Występują znaczne różnice w kwestii, czy i na ile sytuacja dzieci w kontekście przemocy domowej uznawana jest w państwach członkowskich za problem oraz skutkuje przyjęciem rozwiązań interwencyjnych i prewencyjnych⁹². Odpowiada to sytuacji na szczeblu UE opisanej w opinii EKES-u w sprawie przemocy domowej wobec kobiet⁹³.

2.4.5.2 Z punktu widzenia fachowej i politycznej dyskusji w ramach Wspólnoty Europejskiej niezwykle cenna byłaby dokładniejsza i bardziej aktualna wiedza na temat społecznych postaw wobec zjawiska przemocy domowej, podstaw prawnych i podejścia do ochrony dzieci i ich wsparcia, a także na temat interwencji i działań prewencyjnych.

---

⁹¹ Zgodnie z Konwencją o prawach dziecka uchwaloną przez Zgromadzenie Ogólne NZ w 1989 r., a następnie ratyfikowaną przez wszystkie państwa na świecie za wyjątkiem dwóch. Na temat sytuacji w zakresie praw dziecka na szczeblu UE w lipcu 2006 r. ukazał się komunikat Komisji (COM(2006) 367 wersja ostateczna). Opinia EKES-u z 12 — 13 grudnia 2006 r. w sprawie komunikatu Komisji w kierunku strategii UE na rzecz praw dziecka, sprawozdawca: Jillian VAN TURNHOUT.

⁹² Wskazują na to dostępne raporty i informacje dotyczące Irlandii, Wielkiej Brytanii, Danii, Szwecji i Niemiec. Dobry zarys aktualnej sytuacji w Niemczech i niektórych innych państwach członkowskich przedstawia publikacja Barbary Kavemann i Ulrike Kreyszig Handbuch Kinder und häusliche Gewalt (Podręcznik o dzieciach i przemocy domowej), Wiesbaden 2006.

⁹³ Więcej na ten temat: pkt 2.3.2 opinii EKES-u w sprawie przemocy domowej wobec kobiet (przypis 1).

2.4.6 Projekty badawcze poświęcone rodzajom, zasięgowi i skutkom przemocy domowej wobec dzieci

2.4.6.1 Obszar badawczy "Dzieci w kontekście przemocy domowej" w większości państw członkowskich określić należy mianem terra incognita⁹⁴. Sytuacji dzieci dorastających w atmosferze przemocy domowej poświęcone są tylko nieliczne opracowania. Niemal wcale nie bada się również możliwości i barier w zakresie dostępu do pomocy i wsparcia.

2.4.6.2 Zagadnienie dzieci w kontekście przemocy domowej wymaga badań i analiz we wszystkich państwach członkowskich UE. Dla zapewnienia porównywalności metod i wyników potrzebne i wskazane jest zastosowanie skoordynowanego podejścia⁹⁵.

2.4.7 Propagowanie wsparcia na rzecz dzieci będących pośrednimi ofiarami przemocy domowej

2.4.7.1 Podczas gdy w ostatnich latach nastąpiła wyraźna poprawa w dziedzinie ochrony i pomocy dla kobiet będących ofiarami przemocy domowej, jak dotąd brak jest jakiegokolwiek wsparcia dla dzieci tych kobiet.

2.4.7.2 Aby zapewnić im skuteczne wsparcie, trzeba przede wszystkim wprowadzić rozróżnienie pomiędzy sytuacją dzieci, które jako świadkowie pośrednio doświadczyły przemocy domowej, a sytuacją dzieci będących bezpośrednio ofiarą maltretowania i molestowania przez rodziców. Choć obszary te często zazębiają się ze sobą, dzieci pośrednio dotknięte przemocą domową traktować trzeba jako odrębną grupę ofiar, dla których należy stworzyć specjalną infrastrukturę pomocy.

2.4.7.3 W przypadkach przemocy domowej ani znęcający się mężczyzna, ani maltretowana kobieta nie są w stanie należycie pojąć sytuacji dziecka. Dzieci potrzebują zatem niezależnego doradztwa i wsparcia ze strony instytucji państwowych i prywatnych. Przykład stanowią tutaj mogą rozwiązania obowiązujące w Szwecji: szwedzkie dzieci i młodzież do 18. roku życia mają swojego własnego rzecznika (Barnombudsmannen), który między innymi utrzymuje regularne kontakty z dziećmi i młodzieżą w celu zbierania ich poglądów i opinii⁹⁶.

2.4.7.4 Wielokrotnie świadkami przemocy wobec dzieci są sąsiedzi, znajomi rodziców czy krewni. Ich aktywna postawa pozwoliłaby na uniknięcie wielu tragedii. Ale w praktyce bardzo rzadko starają się oni pomóc maltretowanemu dziecku. Przełamanie tego typu obojętności wymaga konsekwencji i odpowiednich kampanii informacyjnych, wyzwających także pozytywne emocje u potencjalnych świadków przemocy.

2.4.8 Poprawa współpracy pomiędzy instytucjami ochrony dzieci i instytucjami ochrony kobiet

---

⁹⁴ Nawet w opublikowanym niedawno (w lutym 2006 r.) raporcie pt. "State of European research on the prevalence of interpersonal violence and its impact on health and human rights" ("Stan badań europejskich nad rozpowszechnieniem przemocy międzyludzkiej i jej oddziaływaniem na zdrowie i prawa człowieka") problematyki tej nie wspomina się w rozdziale "Violence against children and youth" ("Przemoc wobec dzieci i młodzieży") ([http://www.cahrv.uni-osnabrueck.de/reddot/CAHRVreportPrevalence\(1\).pdf](http://www.cahrv.uni-osnabrueck.de/reddot/CAHRVreportPrevalence(1).pdf)).

⁹⁵ Na przykład w ramach programu DAPHNE bądź poprzez struktury takie jak sieć badawcza UE "Co-ordination Action on Human Rights Violations (CAHRV)", której zadaniem jest skoordynowanie badań w zakresie wszelkich form przemocy międzyludzkiej w relacjach międzypokoleniowych i między płciami, a która finansowana jest ze środków VI programu ramowego Komisji Europejskiej (więcej na ten temat: www.cahrv.uni-osnabrueck.de).

⁹⁶ Więcej na ten temat: wystąpienie obecnego rzecznika pt. "Corporal Punishment of Children" ("Kary cielesne wobec dzieci"), w którym omawia on także sytuację dzieci, które stały się świadkami przemocy domowej: (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/de/oj/2006/c_110/c_11020060509de00890094.pdf). W międzyczasie instytucja ta zaczęła funkcjonować także w innych krajach — patrz: Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC); <http://www.ombudsnet.org/>.

2.4.8.1 Ochrona kobiet przed przemocą domową oraz ochrona dzieci przed przemocą domową wydają się być ściśle powiązane. W rzeczywistości występują jednak całkiem istotne konflikty interesów pomiędzy ochroną i wsparciem kobiet a ochroną i wsparciem dzieci.

2.4.8.2 Schroniska i punkty doradztwa dla kobiet z jednej strony oraz instytucje ochrony dzieci i urzędy ds. młodzieży z drugiej strony często zachowują wobec siebie dystans pełen nieufności.

2.4.8.3 Tymczasem badania empiryczne pokazują jednoznacznie, że muszą one z sobą współpracować — gdy zignoruje się problem zagrożonej i maltretowanej matki, to mimo jej odseparowania się od partnera stosującego przemoc, przyjmowane regulacje dotyczące prawa do kontaktów z dzieckiem i opieki nad nim mogą wymuszać ponowne kontakty z partnerem i tym samym prowadzić do dalszego zagrożenia i ranienia i kobiety i dziecka⁹⁷.

2.4.8.4 Celem przyszłych strategii i uregulowań powinno być stworzenie dobrej współpracy pomiędzy schroniskami dla kobiet będących ofiarami przemocy domowej i punktami doradztwa dla kobiet a urzędami ds. młodzieży, sądami rodzinnymi, centrami opieki nad dziećmi i punktami doradztwa rodzinnego.

2.4.9 Uwzględnianie w większym stopniu dynamiki zjawiska przemocy domowej przy tworzeniu regulacji w zakresie prawa rodziców do kontaktów z dzieckiem i prawa do opieki nad dzieckiem

2.4.9.1 Regulacje w zakresie prawa rodzicielskiego w państwach członkowskich opierają się zazwyczaj na koncepcji wspólnego, kooperatywnego rodzicielstwa oraz odpowiedzialności obojga rodziców za dziecko, także po ich rozstaniu, co wiąże się jednocześnie z niezależnym prawem dziecka do kontaktów z obojgiem rodziców.

2.4.9.2 Jednak w przypadku przemocy domowej, gdy jedno z rodziców często przez dłuższy czas poprzez agresję stale narusza prawa i granice partnerki i dziecka, rani je fizycznie i psychicznie, nie ma podstaw dla tak pojmowanego wspólnego rodzicielstwa — czyli partnerstwa opartego na odpowiedzialności i szacunku oraz umiejętności oddzielenia konfliktów pomiędzy partnerami od wychowania dziecka.

2.4.9.3 W postępowaniach z zakresu prawa rodzicielskiego należy więc bardziej niż dotąd brać pod uwagę typowe dla przemocy domowej zagrożenia, a zwłaszcza wysokie prawdopodobieństwo, że odseparowanie nie położy kresu przemocy. Ochronę i bezpieczeństwo kobiet i dzieci należy traktować jako istotne aspekty przy podejmowaniu decyzji.

2.4.9.4 Ważąc takie dobra prawne jak ochrona i wsparcie kobiet, ochrona i dobro dzieci oraz prawa mężczyzn, zawsze priorytetowo należy traktować ochronę przed przemocą — a potem dopiero prawo do kontaktu z dzieckiem.

2.4.10 Wymagania szczególne: dzieci imigrantek doświadczających przemocy

2.4.10.1 Kobiety i dzieci ze środowisk imigrantów, które padają ofiarą przemocy domowej, mogą być bardziej zagrożone ze względu na oderwanie od rodziny i własnego otoczenia socjalnego, które nie dopuściłoby do przemocy, oraz z powodu nieuregulowanego statusu pobytu, niewystarczającej znajomości języka, trudnych warunków życia w ich otoczeniu społecznym, itd.

---

⁹⁷ Patrz np.: M. Hester/l. Radford: Domestic violence and child contact arrangements in England and Denmark. Bristol 1994. 70 % kobiet, których dzieci były odwiedzane przez ojca, podczas tych wizyt ponownie doświadczało bicia i/albo gróźb, i to nawet jeśli od rozstania minął ponad rok; 55 % dzieci było źle traktowanych w trakcie wizyty ojca.

2.4.10.2 Wprawdzie przemoc domowa występuje bez wyjątku we wszystkich krajach, we wszystkich kulturach i w każdej warstwie społecznej, jednak kobiety i dzieci są najbardziej zagrożone w tych społeczeństwach i kulturach, gdzie różnice w statusie płci są największe, gdzie kobiety i mężczyźni mają bardzo ściśle określone role, a prawa mężczyzn względem kobiet opierają się na normach kulturowych.

2.4.10.3 Sytuacja prawna, w zależności od statusu pobytu, wyraźnie ogranicza możliwości działania. Dotyczy to zwłaszcza nielegalnych imigrantek i ich dzieci.

2.4.10.4 Dlatego przy wszelkich interwencjach oraz działaniach jednostek udzielających pomocy i wsparcia trzeba szczególnie brać pod uwagę sytuację imigrantek i ich dzieci. Ponadto, wspólnie z podmiotami społecznymi i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, należy przeprowadzić odpowiednie kampanie, mające na celu rozpowszechnienie informacji i poprawę bezpieczeństwa tych grup.

2.4.11 Poprawa jakości szkoleń i doskonalenia zawodowego dla pracowników wszystkich grup zawodowych stykających się z przemocą domową

2.4.11.1 Działanie w interesie dziecka wymaga wysokiego profesjonalizmu od pracowników wszystkich właściwych grup zawodowych i na wszystkich obszarach działania (od pracowników centrów pomocy dzieciom i młodzieży, instytucji doradczych i domów opieki, punktów interwencyjnych, szkół, przedszkoli i ośrodków rekreacyjnych, służby zdrowia, policji i wymiaru sprawiedliwości).

2.4.12 Podkreślenie znaczenia zapobiegania przemocy domowej

2.4.12.1 Wszystkie koncepcje i działania sprawdzające się w przypadku zapobiegania przemocy domowej wobec kobiet, odpowiednio wpływają także na sytuację dzieci w kontekście tej przemocy⁹⁸.

2.4.12.2 Ponadto należy wprowadzić specjalne instrumenty prewencji w odniesieniu do problemu dzieci jako pośrednich ofiar przemocy domowej. Zaliczają się do nich również materiały informacyjne dla pracowników działających we wszystkich właściwych obszarach.

Bruksela, 14 grudnia 2006 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Dimitris Dimitriadis

---

⁹⁸ Patrz: opinia EKES-u w sprawie przemocy domowej wobec kobiet.

Dz.Urz.KGP.08.4.30

**ZARZĄDZENIE Nr 162
KOMENDANTA GŁÓWNEGO POLICJI**

z dnia 18 lutego 2008 r.

w sprawie metod i form wykonywania przez Policję zadań w związku z przemocą w rodzinie w ramach procedury "Niebieskie Karty"

(Dz. Urz. KGP z dnia 20 lutego 2008 r.)

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277, z późn. zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne

§ 1. Zarządzenie określa:

- 1) okoliczności i sposoby podejmowania przez policjantów czynności wobec przemocy w rodzinie;
- 2) formy i metody wykonywania zadań podejmowanych wobec rodziny dotkniętej przemocą;
- 3) dokumentację prowadzoną w związku z realizacją procedury "Niebieskie Karty".

§ 2. Przez użyte w zarządzeniu określenia należy rozumieć:

- 1) procedura "Niebieskie Karty" - ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez policjantów, zgodnie z przepisami zarządzenia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie, rozumianej w sposób określony w art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493);
- 2) interwencja domowa - natychmiastowe podjęcie czynności policyjnych, będących realizacją ustawowych obowiązków i uprawnień Policji, w mieszkaniu, domu lub innym miejscu prywatnym, w związku z naruszeniem norm prawnych lub zasad współżycia

społecznego bądź zagrożeniem ich naruszenia, w celu przywrócenia porządku, zapewnienia spokoju bądź ochrony bezpieczeństwa ludzi;

- 3) interwencja domowa wobec przemocy w rodzinie - interwencję domową podejmowaną w sytuacji uzasadnionego podejrzenia zaistnienia przemocy w rodzinie;
- 4) ofiara przemocy - osobę dotkniętą przemocą, o której mowa w ustawie wymienionej w pkt 1;
- 5) sprawca przemocy - osobę stosującą przemoc, o której mowa w ustawie wymienionej w pkt 1.

§ 3. 1. Policjant podejmuje czynności w ramach procedury "Niebieskie Karty" w przypadku przeprowadzania interwencji domowej wobec przemocy w rodzinie.

2. Podstawą interwencji, o której mowa w ust. 1, jest:

- 1) polecenie wydane przez dyżurnego jednostki organizacyjnej Policji;
- 2) polecenie wydane przez inną upoważnioną osobę;
- 3) inicjatywa własna wynikająca z dokonanych ustaleń.

3. Policjant podejmuje także czynności w ramach procedury "Niebieskie Karty", jeżeli podczas wykonywania innych, niż wymienione w ust. 1, obowiązków służbowych, w tym podejmowania różnych interwencji, uzyskał informację o istniejącej przemocy w rodzinie bądź ma uzasadnione podejrzenie jej występowania i jednocześnie zachodzi konieczność udzielenia pomocy jej ofiarom.

Rozdział 2

Zakres zadań i obowiązków policjantów w ramach procedury "Niebieskie Karty"

§ 4. 1. Podczas przeprowadzania interwencji domowej wobec przemocy w rodzinie policjant ma obowiązek:

- 1) udzielenia ofiarom przemocy niezbędnej pomocy, w tym udzielenia pierwszej pomocy, wezwania pogotowia ratunkowego lub zawiadomienia innych instytucji, które mogą udzielić pomocy;
- 2) podjęcia, w razie potrzeby, innych niezbędnych czynności zapewniających ochronę życia, zdrowia i mienia osób będących ofiarami przemocy, włącznie z zastosowaniem, na podstawie odrębnych przepisów, wobec sprawcy przemocy środków przymusu bezpośredniego i zatrzymania;
- 3) ustalenia przebiegu zdarzenia i jego następstw;

- 4) przeprowadzenia, jeżeli jest to możliwe, ze sprawcą przemocy rozmowy, w szczególności o odpowiedzialności karnej za znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, oraz wezwania sprawcy do zachowania zgodnego z prawem i zasadami współżycia społecznego;
- 5) przeprowadzenia na miejscu zdarzenia, w przypadkach niecierpiących zwłoki, czynności procesowych w niezbędnym zakresie, w granicach koniecznych do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa.

2. Policjant przeprowadzający interwencję każdorazowo sporządza "Notatkę urzędową o przemocy w rodzinie", zwaną dalej "Kartą A", której wzór określa załącznik nr 1 do zarządzenia. W zależności od zaistniałych okoliczności policjant sporządza ją na miejscu interwencji lub bezpośrednio po jej zakończeniu w jednostce organizacyjnej Policji.

3. Policjant, o którym mowa w ust. 2, przekazuje ofiarom przemocy w rodzinie "Informację dla ofiar przemocy w rodzinie", zwaną "Kartą B", której wzór określa załącznik nr 2 do zarządzenia, informując jednocześnie o uruchomieniu procedury "Niebieskie Karty" i zasadach jej realizacji, w tym o możliwości przekazania przez Policję organom administracji rządowej i jednostkom samorządu terytorialnego bądź podmiotom, którym zleciły one realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, informacji o sytuacji rodziny i potrzebie udzielenia jej pomocy.

§ 5. Policjant, realizując procedurę "Niebieskie Karty" w trybie określonym w § 3 ust. 2, w zależności od okoliczności wykonuje czynności określone w § 4 ust. 1 pkt 1-5 lub podejmuje inne niezbędne działania, których przebieg dokumentuje w sposób określony w § 4 ust. 2 i 3.

§ 6. 1. Policjant po wykonaniu czynności w ramach procedury "Niebieskie Karty" przekazuje wypełnioną "Kartę A" dyżurnemu jednostki organizacyjnej Policji, który postępuje zgodnie z zasadami dokumentowania służby, określonymi w odrębnych przepisach dotyczących organizacji służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Policji.

2. Kierownik jednostki organizacyjnej Policji lub upoważniona przez niego osoba, po otrzymaniu od dyżurnego jednostki Policji "Karty A", zleca przekazanie jej dzielnicowemu lub policjantowi realizującemu zadania dzielnicowego, zwanemu dalej "dzielnicowym".

§ 7. 1. Czynności wynikające z realizacji procedury "Niebieskie Karty" podejmowane po sporządzeniu "Karty A" wykonuje dzielnicowy.

2. Dzielnicowy po otrzymaniu "Karty A", w trybie określonym w § 6 ust. 2, jest obowiązany do podejmowania działań wobec rodziny dotkniętej przemocą w ramach procedury "Niebieskie Karty" i dokumentowania wykonanych czynności w celu dalszego monitorowania sytuacji w rodzinie, zapobiegania zagrożeniom oraz inicjowania innych działań pomocowych, w tym w szczególności do:

- 1) bezpośredniego kontaktu z rodziną, wobec której rozpoczęto procedurę "Niebieskie Karty", w celu rozpoznania sytuacji w rodzinie, potwierdzenia występowania przemocy w rodzinie oraz ustalenia rodzaju i charakteru potrzebnych działań pomocowych - niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia otrzymania "Karty A";
- 2) przekazania ofiarom przemocy "Karty B", jeśli wcześniej nie było takiej możliwości, poinformowania o zasadach podjęcia działań prawnych, o organizacjach i instytucjach udzielających pomocy, a także o możliwościach przekazania przez Policję organom administracji rządowej i jednostkom samorządu terytorialnego bądź podmiotom, którym zleciły one realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, informacji o sytuacji rodziny i potrzebie udzielenia jej pomocy;
- 3) systematycznych wizyt, co najmniej raz w miesiącu, sprawdzających stan bezpieczeństwa domowników i zachowanie sprawcy przemocy w rodzinie;
- 4) podejmowania działań prewencyjnych wobec sprawców przemocy w rodzinie, w tym prowadzenia rozmów profilaktycznych ze sprawcą oraz informowania go o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy;
- 5) umożliwienia ofiarom przemocy zapoznanie się, na ich żądanie, z treścią "Karty A", dokumentującej rozpoczęcie procedury "Niebieskie Karty" wobec jej rodziny;
- 6) przekazywania pisemnych informacji dotyczących rodzin, w których zachodzi przemoc, organom administracji rządowej i jednostkom samorządu terytorialnego bądź podmiotom, którym zleciły one realizację zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zgodnie z procedurą ustawową;
- 7) podejmowania współpracy z przedstawicielami organów administracji rządowej i samorządowej, organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych na rzecz rodzin dotkniętych przemocą;
- 8) udziału w tworzeniu i funkcjonowaniu lokalnych zespołów pomocy ofiarom przemocy w rodzinie w ramach współpracy z powołanymi do tego instytucjami i organizacjami;

- 9) przekazywania komórce organizacyjnej właściwej w sprawach nieletnich i patologii informacji dotyczących małoletnich z rodzin, w których występuje przemoc;
- 10) przekazywania oryginałów "Kart A" oraz dodatkowych materiałów istotnych dla sprawy do komórek organizacyjnych prowadzących postępowania przygotowawcze w celu przeprowadzenia w danej sprawie postępowania sprawdzającego - w przypadku posiadania informacji nasuwających przypuszczenie, że popełniono przestępstwo lub wszczęcia postępowania przygotowawczego - w sytuacji uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa i gromadzenia ich kopii w celu dalszej realizacji procedury "Niebieskie Karty";
- 11) przekazywania oryginałów "Kart A" do akt postępowania przygotowawczego - w przypadku wszczęcia w danej sprawie postępowania i gromadzenia ich kopii w celu dalszej realizacji procedury "Niebieskie Karty".

3. Komórki organizacyjne, które uzyskały od dzielnicowego informacje lub materiały z realizacji procedury "Niebieskie Karty", są obowiązane do przekazania pisemnych informacji zwrotnych o sposobie ich wykorzystania i podjętych działaniach.

§ 8. 1. Dokumentacja prowadzona przez dzielnicowego na zasadach określonych w § 7 ust. 2 pkt 1-11 powinna zawierać między innymi takie informacje, jak:

- 1) dane o rodzinie: w szczególności liczba i wiek jej członków z uwzględnieniem dzieci, status prawny rodziny, inne osoby wspólnie zamieszkujące z rodziną;
- 2) sytuacja socjalno-bytowa rodziny, w szczególności źródła utrzymania, warunki lokalowe;
- 3) sytuacja opiekuńczo-wychowawcza dzieci;
- 4) zachowanie się sprawcy, w szczególności nadużywanie alkoholu, używanie środków odurzających, inne zachowania patologiczne, zaspokajanie potrzeb rodziny, wywiązywanie się z obowiązków wynikających z władzy rodzicielskiej;
- 5) termin i sposób powiadomienia osoby, uznawanej w trakcie realizacji procedury "Niebieskie Karty" za ofiarę przemocy, o zakończeniu prowadzenia procedury;
- 6) inne ważne informacje niezbędne dla realizacji celu procedury "Niebieskie Karty".

2. Dokumentację z realizacji czynności w ramach procedury "Niebieskie Karty" dzielnicowy gromadzi w teczce o nazwie "Przemoc w rodzinie".

§ 9. 1. Dzielnicowy może zakończyć prowadzenie procedury "Niebieskie Karty" wobec rodziny, gdy z posiadanej dokumentacji i uzyskanych informacji wynika, że w rodzinie tej nie występuje już zjawisko przemocy.

2. Zakończenie prowadzenia procedury "Niebieskie Karty" dzielnicowy dokumentuje w formie notatki urzędowej, wskazując przesłanki jej zakończenia. Notatkę zatwierdza przełożony, o którym mowa w § 10.

3. Dzielnicowy ma obowiązek powiadomienia osoby, uznawanej w trakcie realizacji procedury "Niebieskie Karty" za ofiarę przemocy, o zakończeniu prowadzenia procedury.

§ 10. Kierownik jednostki organizacyjnej Policji, lub wyznaczona przez niego osoba, jest zobowiązany do sprawowania nadzoru nad realizacją zadań wynikających z przepisów zarządzenia.

§ 11. Sprawozdawczość dotycząca działań Policji podejmowanych w ramach procedury "Niebieskie Karty" prowadzona jest zgodnie z odrębnymi przepisami regulującymi sprawozdawczość i planowanie w Policji.

Rozdział 3

Przepisy przejściowe i końcowe

§ 12. Dopuszcza się stosowanie druków "Karty A" i "Karty B", stanowiących załączniki do zarządzenia, o którym mowa w § 13, do czasu wyczerpania zapasów, nie dłużej jednak niż do dnia 31 października 2008 r.

§ 13. Traci moc zarządzenie nr 21 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu przeprowadzania interwencji domowej wobec przemocy w rodzinie pod nazwą "Niebieskie Karty" (Dz. Urz. KGP Nr 14, poz. 111).

§ 14. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem 1 marca 2008 r.

---

⁵² Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2007 r. Nr 57, poz. 390, Nr 120, poz. 818, Nr 140, poz. 981 i Nr 165, poz. 1170.

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK Nr 1

NOTATKA URZĘDOWA O PRZEMOCY W

RODZINIE

Dziennik Urzędowy Komendy Głównej Policji nr 4 -60-

Poz. 30

Załącznik nr 1
do zarządzenia nr 162 Komendanta Głównego Policji z dnia 18 lutego 2008 r.

L.dz. ....

ZIW -

KARTA A

NOTATKA URZĘDOWA O PRZEMOCY W RODZINIE

Stopień	Imię i nazwisko funkcjonariusza sporządzającego notatkę	Jednostka Policji

(data, godzina i przyczyna podjętych działań, stopień, imię i nazwisko innego(ych) funkcjonariusza(y) oraz jednostka Policji, okoliczności, miejsce i cel podjętych działań)

<u>POKRZYWDZONY/A I:</u> (ofiara przemocy)	<u>POKRZYWDZONY/A II:</u> (ofiara przemocy)	<u>WSKAZANY/A SPRAWCA:</u>
imię i nazwisko	imię i nazwisko	imię i nazwisko
imiona rodziców	imiona rodziców	imiona rodziców
data i miejsce urodzenia	data i miejsce urodzenia	data i miejsce urodzenia
adres zamieszkania	adres zamieszkania	adres zamieszkania
numer telefonu	numer telefonu	numer telefonu
dokument tożsamości	dokument tożsamości	dokument tożsamości
PESEL	PESEL	PESEL
stosunek pokrewieństwa	stosunek pokrewieństwa	stosunek pokrewieństwa

<u>ŚWIADEK I:</u>	<u>ŚWIADEK II:</u>	<u>ŚWIADEK III:</u>
imię i nazwisko	imię i nazwisko	imię i nazwisko
adres zamieszkania	adres zamieszkania	adres zamieszkania
numer telefonu	numer telefonu	numer telefonu
dokument tożsamości	dokument tożsamości	dokument tożsamości
PESEL	PESEL	PESEL

OPIS ZAISTNIAŁEJ SYTUACJI ZGODNIE Z INFORMACJĄ UCZESTNIKÓW

POKRZYWDZONY/A / DOZNAŁ/A/	TAK	NIE	NIE UST	POKRZYWDZONY/A / DOZNAŁ/A/	TAK	NIE	NIE UST	SPRAWCA DOZNAŁ	TAK	NIE	NIE UST
Przemoc fizyczna				Przemoc psychiczna				Uszkodzenie ciała			
- popychanie				- izolacja				- zasinienia			
- uderzanie				- wyzwiska				- zadrapania			
- wykręcanie rąk				- ośmieszanie				- krwawienia			
- duszenie				- groźby				- oparzenia			
- kopanie				- kontrolowanie				inne (podać jakie)			
- spoliczkowanie				- ograniczanie kontaktów				.....			
Uszkodzenia ciała				- krytykowanie				.....			
- zasinienia				- poniżanie				POPZEDNIE INCYDENTY PRZEMOCY W RODZINIE	TAK	NIE	
- zadrapania				- demoralizacja				Przemoc fizyczna			
- krwawienie				- ciągłe niepokoje				Przemoc psychiczna			
- oparzenia								Przemoc seksualna			
inne (podać jakie)								Uszkodzenie ciała			
Zmuszanie do obcowania płciowego lub innych czynności seksualnych								Zgłoszenie organom ścigania			
Zniszczenie /uszkodzenie/ mienia											
Zabór /przywłaszczenie/ mienia											
Groźba karalna /znieważenie/											

ZAŁĄCZNIK Nr 2

INFORMACJA DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE

Dziennik Urzędowy Komendy Głównej Policji nr 4

-62-

Poz. 30

Załącznik nr 2

do zarządzenia nr 162 Komendanta Głównego Policji z dnia 18 lutego 2008 r.

KARTA B

INFORMACJA DLA OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE

PRZEMOC W RODZINIE – jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych (małżonek, wstępny, zstępny, родzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, osoba pozostająca we wspólnym pożyciu), a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Prawo zabrania stosowania przemocy i krzywdzenia swoich bliskich. Jeśli Ty lub ktoś z Twoich bliskich jest ofiarą przemocy ze strony osoby najbliższej, nie wstydź się prosić o pomoc. Pamiętaj, że prawo stoi po Twojej stronie.

Wzywając Policję masz prawo do:

- **Zapewnienia Ci bezpieczeństwa ze strony interweniujących policjantów** (art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o Policji – policjanci wykonując czynności mają prawo zatrzymywania osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie życia lub zdrowia ludzkiego, a także mienia).
- **Informacji o interweniujących policjantach** – możesz spytać o stopień, imię i nazwisko oraz numer identyfikacyjny policjantów, a także o nazwę i siedzibę jednostki, w której pracują.
- **Wskazania dokumentacji policyjnej jako dowodów w sprawie przeciwko sprawcy przemocy.**
- **Zgłoszenia interweniujących policjantów jako świadków w sprawie karnej przeciwko sprawcy przemocy.**

Polskie prawo ściga sprawców przestępstw przeciwko osobom bliskim za:

- znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny – art. 207 k.k.,
- pozbawienie człowieka wolności – art. 189 k.k.,
- groźenie innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona – art. 190 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego),
- stosowanie przemocy lub groźby bezprawnej, w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania, lub znoszenia określonego stanu – art. 191 k.k.,
- doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem (zgwałcenie) oraz doprowadzenie w ten sam sposób innej osoby do poddania się innej czynności seksualnej lub wykonania takiej czynności – art. 197 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego),
- /UWAGA! Przesłupstwo to popełnia również mąż, gwałcąc własną żonę!/,
- powodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w postaci: pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia bądź innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej lub znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zespzczenia lub zniekształcenia ciała – art. 156 k.k.,
- powodowanie naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia na okres dłuższy niż 7 dni, w wyniku którego pokrzywdzony jest osoba najbliższa (ścigane na wniosek pokrzywdzonego), jeżeli naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia nie trwa dłużej niż 7 dni (ścigane przestępstwa odbywa się z oskarżenia prywatnego) – art. 157 k.k.,
- uporczywe uchylanie się od wykonania ciążącego z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to narażanie jej na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych (uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego) – art. 209 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego, organu opieki społecznej lub innego właściwego organu),
- kradzież lub kradzież z włamaniem na szkodę osoby najbliższej – art. 278 k.k. i art. 279 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego),
- niszczenie, uszkadzanie cudzej rzeczy lub czynienie jej niezdatną do użytku – art. 288 k.k. (ścigane na wniosek pokrzywdzonego),
- porzucenie wbrew obowiązkowi troszczenia się o małoletniego poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny – art. 210 k.k.,
- uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego poniżej lat 15 albo osoby nieporadnej ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru – art. 211 k.k.,
- obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszczenie się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadzenie jej do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania – art. 200 k.k.,
- rozpijanie małoletniego, dostarczając mu napoju alkoholowego, ułatwiając jego spożycie, lub nakłaniając go do spożycia takiego napoju – art. 208 k.k.

Masz też prawo do złożenia na Policji lub w Prokuraturze zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa przez osobę, która krzywdzi Ciebie lub/i Twoją rodzinę.

Przypominamy jednak, że zgodnie z art. 234 k.k. – podlega karze osoba, która przed organem powołanym do ścigania lub orzekania w sprawie o przestępstwo bądź wykroczenie, fałszywie oskarża inną osobę o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia.

